

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 52 ללומדי דף הכולל | עבודה זרה ס"ז. – הוריות – זבחים ט: | תמוז ה'תשפ"ה

בפוגם מעיקרו, וכו"מ בהשביח ולבסוף פגם. תוד"ה (א). וכתבו התוס' (ד"ה תיקו) שלעיל פשוטו ספק זה, שהמחלוקת היא בפוגם מעיקרא, ובהשביח ולבסוף פגם אסור לכו"ע.

שיטת עולא שגם ר"מ לא אסר אלא כשהשביח בתחילה ולבסוף פגם, אבל בפגם מעיקרא לא. וכתבו התוס' (ד"ה אמר) שלפ"ז צ"ל דלא פליגי ר"מ ור"ש בקראי דלעיל דנבילה, דא"כ לא מסתבר לחלק בין השביח ולבסוף פגם לפגם מעיקרו, אלא בסברא פליגי, ר"מ סבר כיון שהשביח מעיקרא בשעת נפילה וחל עליו איסור, שוב אין לו היתר גם כשיפגום אח"כ, ור"ש סובר דכיון דהשתא פוגם שרי.

והא שנחלקו ת"ק ור"ש ביין שנפל לתוך עדשים או חומץ שנפל לתוך גריסים, איירי בנפל לתוך גריסים צוננים והרתיחם, דהוי כהשביח ולבסוף פגם.

והא שנחלקו ת"ק ור"ש היכא שנפל שאור של חולין לתוך העיסה והחמיצה, ואח"כ נפל לעיסה שאור של תרומה או כלאי הכרם, ויש בו כדי להחמיץ, או שנפלו שניהם יחד ובכל אחד לבדו יש כדי להחמיץ אבל כשנפלו שניהם היא נפגמת, שלת"ק העיסה נאסרת, ולר"ש אינה נאסרת כיון שהחמיצה יותר מדאי ונפגמה, ומבואר שר"מ אסר בפגם מעיקרא שהרי היא מחומצת כבר, י"ל דשאני עיסה הואיל וראויה לחמץ עיסות אחרות, וממילא אף שזה פגם לענין אכילה, כיון שזה השביח לענין לחמץ עיסות אחרות אסור.

ס"ח: הגמ' מוכיחה כדברי רבי יוחנן מהא דאיתא התם שאם התרומה או כלאי הכרם נפלו בתחילה, העיסה נאסרת, ומבואר שאע"פ שאח"כ כשנפל השאור של החולין הוי פגם מ"מ זה אסור.

והיכא שנפלו יחד החולין והתרומה או כלאי הכרם, לרבנן העיסה נאסרת, ולר"ש מותרת, וטענו רבנן לר"ש שהרי האיסור גרם שהעיסה תחמיץ יותר מהר, וענה להם ר"ש שכשהשביחו שניהם השביחו ולא האיסור לבדו, וכשפגמו שניהם פגמו, ואין ההתרומה מצטרף לאיסור לאסור, דר"ש לטעמיה שגם איסור לא מצטרף עם עוד איסור, כדתנן הערלה וכלאי הכרם מצטרפים אם נפלו שניהם לפחות ממאות, ר"ש אומר אין מצטרפים. וכתבו התוס' (ד"ה לרבי שמעון) שאין מחלוקת זו תלויה במחלוקת בדיון זה וזה גורם, דכשיש בכל אחד כדי להחמיץ בפני עצמו אסור גם למ"ד זה וזה גורם מותר. עוד כתבו התוס' (ד"ה רבי שמעון) דהא דאמר בגמרא (מעילה י"ח). שמה שאמר ר"ש אין מצטרפים הכונה אין צריכים לצרף, מיירי בערלה וכלאי הכרם שהם בעין בלי תערובת, והכא מיירי בתערובת, דת"ק סבר שמצטרפים לאסור התערובת דהיתר אי ליכא מאתים, ור"ש סובר שאין מצטרפים לאסור, דכיון דאיכא מאתים דהיתר מערלה לחוד או מכלאי הכרם מותר אע"ג דליכא מאתים כנגד הערלה וכלאי הכרם יחד, והא דאמר ר"ש 'כל שהוא

לוקין בטעמו ולא ממשו, דאע"ג דטעם כעיקר דאורייתא, כיון דילפינן דין זה מדכתיב בגיעולי עובדי כוכבים "תעבירו באש" דמשמע הא אם לא תעבירו אסור, אין זה כי אם עשה בעלמא אבל לאו ליכא, ולכך אין לוקין עליו. ור"ת מקשה שלא נאמר שם איסור חדש בטעם, אלא אהדריה קרא אהדריה לדוכתיה דלאו דנבילה ודחלב ודשאר איסורים, ואשמעינן דפליטת איסור מכלי הוה אסור ויש בזה לאו.

שיטת ר"מ שנותן טעם לפגם אסור, שהרי גיעולי עכו"ם שאסרה תורה להשתמש בכלי מדיון ללא הכשרתם בכדי שיפלטו גיעול שבלעו, הם נותן טעם לפגם, דכל תבשיל שלן לילה אחד נפגם טעמו ועובר צורתו, ואסורים. ולר"ש לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומה. ולר"מ אפילו קדירה בת יומה א"א דלא פגמה פורתא בתבשיל שבא אחריו, ואפ"ה אסר רחמנא.

וכתבו התוס' (ד"ה ואידך) שמשמע שר"ש דשרי נותן טעם לפגם ס"ל דקדירה בת יומה לא פגמה כלל, והא בהא תליא. והא דרבנן (פסחים מ"ד): ס"ל שקדירה בת יומה א"א דלא פגמה פורתא, ואפ"ה סברי שנותן טעם לפגם מותר, צ"ל דס"ל לרבנן שכל נותן טעם לפגם אסור היכא שאם האיסור בעין היה לשבח, דילפי לה מגיעולי עובדי כוכבים דפגם פורתא, והא דקאמר התם נותן טעם לפגם בעלמא מותר היינו פגם גמור שגם אם האיסור בעין הוא פוגם, דכזה פגם א"א ללמוד מגיעולי עובדי כוכבים. ונמצא שיש ג' שיטות בענין נותן טעם לפגם: רבנן דפסחים סוברים כנ"ל, ור"מ סובר שכל נותן טעם לפגם אסור, אפילו כשהוא פגום גם כשהאיסור בעין, ור"ש מותר כל פגם אפילו אם הוא משביח כשהאיסור בעין, כיון דהשתא הוא פוגם. ועי"ל דרבנן דפסחים היינו ר"ש דשמעתין דשרי כל פגם, וס"ל דקדירה בת יומה א"א דלא פגמה פורתא, ומ"מ אין ללמוד מזה לאסור פגם גדול, דאין ללמוד פגם גדול מפגם קטן, ולר"מ אפשר ללמוד פגם גדול מפגם קטן.

שיטת ר"ש שנותן טעם לפגם מותר, דכתיב "לא תאכלו כל נבילה לגר" וכו' - הראויה לגר קרויה נבילה ושאניה ראויה לגר אינה קרויה נבילה, (ולר"מ זה בא למעט רק סרוחה מעיקרא שהיתה מוכת שחין מוחים, דמעיקרא לא חל עליה שם נבילה, אבל היכא שנאסרה מעיקרא לא פקע האיסור בגלל הפגם. ולר"ש א"צ קרא למעט סרוחה מעיקרא, דעפרא בעלמא היא).

ס"ח. שיטת רבי יוחנן שהמחלוקת בנותן טעם לפגם היא בפוגם מעיקרא, והגמ' מסתפקת אם לדבריו בהשביח ולבסוף פגם אסור לכו"ע, (והא דפליגי אי נבילה דקרא מיירי בסרוחה מעיקרא או גם בהסריחה לבסוף, והיינו לכאורה השביח ולבסוף פגם, לא דמי, דהכא י"ל שהשביח בשעת התערובת בשעה שנפל האיסור לתוך ההיתר, ולבסוף פגם היינו כגון נתן לתוך גריסין צוננין והרתיחן, ובזה לכו"ע אסור כיון דמעיקרא היה נותן טעם לשבח וחל איסור, אבל ההוא דנבילה דלעיל דפליגי ר"ש ושרי כשהיא סרוחה עכשיו אע"ג דמעיקרא לא היתה סרוחה, מ"מ בעודה נבלה נפגם ושריא, תוד"ה אבל) או שגם בזה נחלקו (ולפ"ז רבי יוחנן דאמר לעיל שבפוגם מעיקרא מותר ובהשביח ולבסוף פגם אסור, סובר כר"ש

נותן טעם לפגם

תערובת איסור בהתר, לח בלח, או יבש שבלע איסור, יש לדון האם ההתר נאסר רק כשטעם האיסור משביח אותו, או גם כשהוא פוגם. ולהלן יבוארו השיטות בזה, ומה נחשב פגם, והאם יש חילוק בין דבר שמתחילה פגם לבין דבר שמתחילה השביח ולבסוף פגם.

ס"ז. חומץ שנפל ע"ג גריסים, אם הגריסים רותחים הוי נותן טעם לפגם ומותר וקמ"ל דלא גזרינן אטו צוננים. (תוד"ה וכן). אבל אם הגריסים היו צוננים ורק אח"כ הרתיחם, הוי כהשביח ולבסוף פגם, ואסור.

להלכה נותן טעם לפגם מותר.

מה נחשב פגם - ללישנא קמא אמר ריש לקיש חומרא, 'נותן טעם לפגם שאמרו לא שיאמרו קדירה זו חסירה מלח יתירה מלח חסירה תבלין יתירה תבלין, - שאם הקדירה פגומה מחמת דבר אחר לא תולים את הפגם באיסור והקדירה אסורה, אלא כל שאין חסירה כלום ואינה נאכלת מפני זה, והיינו שהאיסור בפני עצמו פוגם את הטעם, ואמנם א"צ שאינה נאכלת כלל, ומספיק שהאיסור יפגום מעט בשביל לא לאסור. וללישנא בתרא אמר ריש לקיש קולא שנותן טעם לפגם שאמרו אין אומרים קדירה זו חסירה מלח יתירה מלח חסירה תבלין יתירה תבלין לומר שאף שעכשיו האיסור פוגם, אילו לא היתה חסירה מלח או תבלין לא היה האיסור פוגם, אלא השתא מיהא הא פגמה ומותר.

ס"ז: אם נתערב טעם האיסור וממשו, הכל אסור, ואם יש מהאיסור כזית בכדי אכילת פרס לוקים עליו אע"פ שלא אכל את האיסור בבת אחת, דכיון שלא שהה באכילתו אלא כדי אכילת פרס מצטרפת אכילתו ולוקה, אבל אם בשביל לאכול כזית מן האיסור צריך יותר מכדי אכילת פרס, הוי כשתי אכילות של שני ימים ואין לוקים, דקים להו לרבנן דאכילת פרס הוי שיעור שהיית אכילה, ופרס היא חצי ככר של עירובי תחומין שזה ארבע ביצים. אבל אם נתערב רק טעם האיסור ולא ממשו כגון חלב שנפל לקדירה (רש"י. וילתוס' (ד"ה א"ר יוחנן) בבשר בחלב לכו"ע טעם כעיקר הוי דאורייתא, ועוד דהאוכל בשר בחלב אוכל ממשו של אסור), או ת"ל שנימוח ואין ממשו בעין, אסור ואין לוקים עליו, ואם טעם האיסור פוגם מותר.

וכתבו התוס' (שם) ששיטת רש"י שלהלכה טעמו ולא ממשו לאו דאורייתא, אבל שיטת ר"ת שלהלכה טעם כעיקר דאורייתא, והכא מיירי במין במינו שמדאורייתא בטל ברוב, אבל מדרבנן הוי בשישים, ולכך אין לוקין עליו, וה"ה דאפילו אם היה טעמו וממשו של איסור בעין אין לוקין עליו אא"כ מכירו, אבל במין בשאינו מינו הוי טעם גרידא דאורייתא ולוקין עליו. ועוד א"ר אליהו דשפיר מיתוקמא הכא במין בשאינו מינו, וטעמו ולא ממשו שאין לוקין עליו היינו כגון שאין כזית איסור בתוך כדי אכילת פרס, וטעמו וממשו דלוקין עליו מיירי דאיכא כזית דאיסור בכדי אכילת פרס מן ההיתר. ולהר"ר יוסף אף בדאיכא כזית בכדי אכילת פרס לא

למכות' היינו דוקא באיסור בעיניה, אבל ע"י תערובות בהיתר לא, דאל"כ לא שייך לר"ש שום ביטול, לא ברוב ולא בשישים ולא במאתים.

רב אסר שיכר שנפל לתוכו עכבר ושהה בתוכו יום או יומיים, דכבוש הרי הוא כמבושל (תוד"ה ההוא), רב ששת מבאר שזה דין מיוחד בעכבר, דשרץ חידוש הוא, דהתורה אסרתו אע"פ שהוא מאוס ואנשים בדלים ממנו (גם בלי אזהרה, ולמה הוצרכה התורה להזהיר עליו. רש"י. והתוס' (ד"ה דהא) חולקים וסוברים שעדיין התורה צריכה לומר שיש בזה איסור, ולכן מבארים התוס' שכוונת הגמרא שכיון דבדילי מיניה היה לנו להתירו משום דהוי פגם, ונותן טעם לפגם בעלמא מותר, (והיינו בעכברא דמתא, אבל עכברא דדברא עולה על שלחן מלכים), לכן הוא אוסר גם בנותן טעם לפגם, (והא דאינו מטמא כשהוא יבש אלא כשהוא לח, (שכיון שהוא מאוס ואנשים בדלים ממגעו למה הוצרכה התורה להזהיר ממנו, ש"מ דאפילו כשהוא יבש מטמא. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שהחידוש בטומאה שדבר פגום מטמא הוא כיון שמצינו שנבילה שאינה ראויה לגר אינה נבילה), הטעם הוא משום דכתיב "במותם" כשהם לחים כעין מותם, וכדמצינו ששכבת זרע מטמאה לחה ולא יבשה, דכתיב "שכבת זרע" בראויה להזריע).

רבא פוסק שנותן טעם לפגם מותר אף בשרצים (תוד"ה אמר), ובדעת רב מסתפק רבא אם רב אוסר בנותן טעם לפגם ואין הלכה כמותו, או שעכבר משביח את השיכר. וכתבו התוס' (שם) שאין להוכיח ממה שאמר רב שהשוחט בסכין של עכו"ם קולף (ולשמואל מדיח), דס"ל שנותן טעם לפגם אסור, דהא סתם כלי עובדי כוכבים אינם בני יומם, ד"ל דהתם מיירי בידוע שנשתמשו בו ביום. אי נמי בסכין אסור משום שמנונית דאיסור הנדבק בדופני הסכין שהוא בעין, והוי לשבח גם כשאינו בן יומו. והא דקאמר לא ידענא אי עכברא בשיכרא אשבוחי משבח, ולא אמרינן ליטעמיה קפילא ארמאה, י"ל דשמא עכברא בשיכרא מחזק את השכר ומחמצו, ואין ידוע אם השיכר נתחזק מחמת השיכר עצמו או מחמת העכבר. וקיימא לן כרבא דאמר נותן טעם לפגם מותר אף בשרצים, ונפקא מינה דכשאינו בת יומו וכיוצא בו מותר אף בשרצים.

ס"ט. הגמרא מסתפקת מוה הדין כשנפל עכבר לתוך חומץ, (ד"ל שהחומץ טעמו קשה ואין העכבר מפיגו לתת בו טעם. רש"י. והתוס' (ד"ה איבעיא) מבארים שי"ל שאגב חריפות החומץ הוא נותן טעם לשבח, כדמצינו לגבי חילתית), וממה שרב כהנא אסר עכבר שנפל לחומץ אין משם ראייה לעלמא, דשם העכבר נחתך לחתיכות דקות מאד, וחוששים שיבלע חתיכות שרץ עם החומץ, ושרץ איסורו כעדשה כמו טומאתו, ורבינא רצה להתירו אם יש מאה כנגדו, דלא גרע מתרומה, (ואף שתרומה שנפלה לקדירה בדבר לח בטילה בנותן טעם, כיון שטעמו חזק בשיכר יש לדמותו לתרומה בדבר יבש, ואין לדמותו לערלה וכלאי הכרם שבטלים באחד ומאתים, דשאני התם דאיסורי הנאה נינהו, אבל תרומה מותרת בהנאה. תוד"ה סבר). וטען רב תחליפא בר גיזא שהרי מצינו שתבלין תרומה לא בטל בחולין (לא בשישים ולא במאה, אלא עד השיעור שכבר לא נותנים טעם, אבל אינם אוסרים במשהו אי ליכא נתינת טעם. תוד"ה כתבלין). ורב אחאי התיר אם יש חמישים כנגדו שכיון שחומץ טעמו קשה א"צ שישים לבטלו, דאפילו בחמישים אינו נותן טעם, (ואף שביין שיעורו בשישים, בחומץ אינו משביח כ"כ וכבר בחמישים בטל. תוד"ה שיער). ורב שמואל בריה דרב איקא התיר אם יש שישים כנגדו. וכתבו התוס' (ד"ה ההוא) שמותר לאכול דבש דבורים אע"פ שרגלי

הדבורים מעורבים בדבש (ואע"ג דהוי פגם, השרץ עצמו אסור לכו"ע), דעצמות בעלמא נינהו, כדמצינו שעצמות החמור טהורות, ורק עצמות שיש עליהם בשר מטמאים. תוד"ה ההוא).

ולהלכה בין בשיכר בין בחומץ מותר בשישים, וכן בכל איסורי התורה. וכן הלכה רווחת בכל איסורי התורה שמין במינו אוסר במשהו, ומין בשאינו מינו בשישים, חוץ מחמץ שאוסר אף בשאינו מינו במשהו גזירה אטו מינו. וכתבו התוס' (ד"ה אידי) שבירושלמי איתא ששרץ אינו בטל אלא באלף, ותלמודינו עיקר דבטל בשישים כשאר איסורים.

דין יין שנשאר עם העכו"ם

יין של ישראל ששהה עם עכו"ם שלא בנוכחות ישראל, יש לחוש שהנכרי ניסכו, והיין אסור, אולם באופנים מסוימים העכו"ם מפחד שהישראל יראה אותו מנסך, וממילא היין מותר, וכדלהלן.

עכו"ם שהעביר כדי יין עם ישראל, אם היין בחזקת משתמר, והיינו שהוא עשוי לבוא ולראותם, אפי' נתרחק יותר ממיל היין מותר, כיון שהוא חושש שבעה"ב יבוא (בדרך עקלתון, אבל לא מספיק שלא הודיעו שמתרחק, דמ"מ העכו"ם רואה שהוא מתרחק. תוד"ה היכי), ואם הודיעם שהוא מתרחק והחבית סתומה, אם נתעלמה עינו מהם בכדי שינקב חור בחבית ויסתום אותו והסתימה תתייבש, היין נאסר, ולרשב"ג השיעור בכדי שיפתח את כל מגופת החבית וא"א לנוטלה בלי שתישבר כולה, ויעשה מגופה חדשה ותתייבש, אבל לסתימת חור לא חששו משום דמינכרא.

לרבי יוחנן לא נחלקו אלא במגופה של סיד שהיא לבנה, שבזה סוברים רבנן שיכול לעשות נקב ולסתום ולא יבדילו בין החדש לישן, אבל בשל טיט שהוא שחור בתחילתו ואע"פ שהוא מתייבש אינו מלבין עד יום או יומיים מודים חכמים לרשב"ג, מפני שהפתיחה ניכרת גם מלמעלה. ולחכמים בשל סיד אע"פ שהפתיחה ניכרת מלמטה (כשיפתח ישראל את המגופה הוא יראה שנסתמה מחדש, מפני שלמעלה אפשר למרר ולהשוותה לשאר המגופה משא"כ מלמטה) העכו"ם לא חושש שהישראל יהפוך ויראה, או משום שלפעמים גם מלמטה אין הפתיחה ניכרת כיון שהנקב עשוי להתמלא. (ס"ט:).

וכן המניח יינו בקרון או בספינה עם העכו"ם והלך בקפנדריא, ונכנס למדינה ורחץ במרחץ, היין מותר שכיון שעכו"ם לא ידע שהוא משתהה הוא מפחד ליגוע, (ואין חוששים שהעכו"ם יתרחק עם הספינה ויגע ביין), ואם הודיעו שהוא מתרחק היין נאסר בשיעורים הנ"ל לת"ק ולרשב"ג.

וכן המניח יינו בחנות עם עכו"ם אע"פ שהישראל יוצא ונכנס היין לא נאסר (ואין חוששים שיסגור את הפתח ויגע ביין), ואם הודיעו שהוא מתרחק משם, היין נאסר בשיעורים הנ"ל.

וכן הכלל לגבי טהרות שמי שטיהר את חמריו ופועליו ע"י שהטבילם, כדי לישא טהרות, שאם התרחק אפילו יותר ממיל טהרותיו טהורות, אם יכול לבוא לשם בדרך עקלתון, מפני שכל רגע הוא מפחד שבעה"ב יבוא, אבל אם אמר להם לכו ואני בא אחריכם, אם נתעלמה עינו מהם הטהרות נאסרו, דסמכה דעתייהו, ואף דמיירי שהם עצמם טהורים שהרי רואים שהם עצמם נוגעים, ולא

מדובר בחביות סתומות, אין עם הארץ מקפיד על מגע חבירו שפוגש בדרך וחבירו לא נטהר לכך. וכתבו התוס' (ד"ה מאי) שלרש"י מיירי בסתם טהרות, כגון פירות שהוא מחזיק בידיו ונוגע בהם כל שעה. ולתוס' מיירי בחביות פתוחות שקל ליגוע בהם, ולכן א"א לומר שמספיק שלא הודיעו שמפליג כמו במתני', דמתני' מיירי בחביות סתומות, ולא מיירי בסתומות, דא"כ השיעור הוא בכדי שיעשה נקב ויסתום וייתיבש אף כשהודיע שהוא מתרחק.

מי שהיה אוכל עם עכו"ם והשאיר כדים על השלחן ועל הדובלקי ויצא, מה שעל השלחן אסור כיון שהעכו"ם חושב שהישראל זימנו לאכול ולשתות, (ואף שלא הודיעו שהוא מתרחק, דאל"כ גם מה שעל הדובלקי אסור, מ"מ כיון שהחזיק ידו של העכו"ם למזוג ולשתות לא מירתת כלל. תוד"ה היה), ומה שעל הדובלקי מותר כיון שאינו מוכן לסעודה זו, ואם אמר לו שימזוג וישתה, גם מה שעל הדובלקי נאסר דכיון שחזיק את ידיו במקצת יבוא לגעת בהכל, והחביות הפתוחות שבבית אסורות, והחביות הסתומות אינם נאסרות אא"כ עבר שיעור זמן שיפתח את המגופה ויסתום ותתייבש -וסתמא כרשב"ג.

ס"ט: הלכה כרשב"ג שלא חושש לסתימת הנקב משום דמינכר, וכן הלכה כרבי אליעזר (לעיל ל"א). דלא חייש לזיופא בחותם אחד, וממילא גם לא חוששים לפתיחת המגופה כולה כמו שחושש רשב"ג, מפני שזה טורח לזייף, (ומ"מ אם לא שהלכה כרשב"ג היינו חוששים לנקיבת חור, כיון שבזה אין זיוף. תוד"ה והאינדא). ומ"מ האינדא אין מניחים יין בחביות סתומות אצל עכו"ם, משום שייכא -נקב דק מאד העשוי כדי שיצא ריח היין ויקדח שם ויטעם מהיין. רש"י. ובערוך (תוד"ה מאי) גורס שיבא, והיינו על שם ברזא קטנה שסותמין בה.

וכתבו התוס' (שם) שמכאן משמע דמגופת חבית לבד הוי חותם אחד, אבל רבינו יצחק בן יהודה שלח לרש"י שדווקא לחביות שלהם שהיו של חרס מספיק חותם אחד שעל פי החבית, אבל חביות שלנו שהם מנסרים המחוברים זה לזה, אף אם יש חותם אחד על פי החבית, מ"מ יש לחוש שמא יתחוב העובד כוכבים חודו של סכין בין הנסרין או בין השוליים או אפי' באמצע הנסר עצמו ויוציא משם יין, ויתחוב הכוס נגד הנקב. ולר"י נראה שאין לחלק בין החביות שלנו לחביות שלהם, דאפילו למאן דחייש לנקיבה היינו דווקא לנקיבת המגופה, ולא מצינו בגמרא שהוא יחשוש לנקיבת דופני החבית, וליכא למימר דדווקא במגופה של טיט היה יכול לעשות נקב, אבל לא בשל חרס, דהא מגופה איירי במגופה של חרס, אלא ודאי היינו טעמא דלא חיישינן לקלקול לדופני החביות, וא"כ ה"ה בחביות שלנו מותר לשלוח יין בחותם אחד על פי החבית, והיינו דווקא כשחוזר ורואהו ומכיר את החותם, אבל אם שלחו לחבירו והוא אינו חוזר ורואהו, צריך חותם בתוך חותם, אמנם אם שולח כתב ידו ומודיע לחבירו ענין החותם סגי בכך, כמו בהכרת החותם, דהעובד כוכבים מרתת מכתב כאילו היה הוא חוזר ורואהו ומכירו. אמנם מדקאמור בגמרא דקיימא לן כרבי אליעזר דלא חייש לזיופא, משמע מהלשון דלא חיישינן לזיופא כלל, דסגי בחותם אחד אפילו בלא חוזר ומכירו, דודאי לא טרח ומזייף כלל, וכן היה מנהג העולם לשלוח יין בחותם אחד בלא חוזר ומכירו, ואף שרב (ל"א). ס"ל דבעינן הכרת חותם, קים לן כסתמא דתלמודא דשמעתין, ואם הלך לראות את החותם ואינו יודע אם הוא כמו שעשאו, או שכח היאך חתמו ואינו יודע אם הוא כמו שחתמו, אסור, וזה גרוע יותר מלא הלך כלל לראותו, דמה שאינו יודע אם זה כמו שעשאו יש בזה קצת הוכחה שהעכו"ם זייפו. ומ"מ נכון להחמיר לכתחילה דבעינן הכרת חותם, אך בדיעבד אין להפסיד. ואם החותם אינו אחד מהאותיות, אלא ממגופות טיט, אינו מותר בלא כתב או הכרה, אא"כ הישראל שקיבל את היין מכיר את הכלי

בטביעות עין, אפילו אינו מכיר את החותם מפני שלא היה חתום באותה שעה, דאל"כ שמא החליף העכו"ם את כל החבית. ונכון הדבר לסתום פי החבית, ולקבוע את עור הסתימה במסמורות, ולכתוב אותיות חציין על העור וחציין על דופני קרשי החבית, שאם יגביה עובד כוכבים את העור לא ידע ליישבו כבתחילה, ולתת חישוק (-צרקל"א) סביב העיגולים במקום שמחוברים אל דופני החבית, ולקובעו שם במסמורים, מפני הנעורת התחובה שם סביב שוליו, שלא יוכל העובד כוכבים להוציא יין דרך שם ולתוהבם אח"כ במקומם הראשון, וכן את הברזות יש לחתוך ולקבוע עליהם עור במסמורים, או לקבוע נסרים לכסות כל השולים והברזות. כ"כ רבינו ברוך. אמנם נראה שכל זה אינו אלא לכתחילה, אבל בדיעבד סגי בחתימת פי החבית לבד, דלא חיישינן לדברי רבינו יצחק בן יהודה, דאף בהסרת הנעורת ירא הוא פן יתקלקל החבית בכך ולא יוכל לתקנו כבתחילה. וכתב רשב"ם בשם רש"י שכל מה שאנו אוסרים בהודיעו שהפליג, היינו דוקא כשיש לחוש שמא העכו"ם גנב יין ונתן במקומם מים, או החליף טוב ברע, אבל מקום שאין לחוש לכך, כגון במקום מעבר בני אדם אפילו עכו"ם, דמירתת העכו"ם לגנוב, מותר אע"ג שהודיעו שהפליג, ולא חיישינן שמא נגע, כיון שהעכו"ם בזמן הזה אינם בני ניסוך. אך נראה דהיינו דוקא בחביות או בדרדורים שאין להם רק פתח קטן למעלה, אבל לא בגיגית או קנקן וכוס שיש בהם יין ופתחם רחב, שקל לגעת בהם ורגילים לגעת בהם דרך מתעסק.

פסקי רבא בעכו"ם שהיה אצל היין

הגמרא מביאה מקרים נוספים שבהם יין של ישראל ששהה עם עכו"ם שלא בנוכחות ישראל, אין לחוש שהנכרי ניסכו, מפני שהעכו"ם מפחד שהישראל יראה אותו מנסך, או שהיין מותר מסיבות אחרות.

ישראל המסובים אצל זונה נכרית אין היין נאסר, דאף דתקיף להו יצרא דעבירה, לא תקיף להו יצרא דיין נסך לתת לה לנסך, אבל עכו"ם המסובים אצל זונה ישראלית, כיון שהיא מזולזלת בעיניהם ונגררת אחריהם היא תתן להם לנסך, ולכן היין נאסר.

ע. עכו"ם שסגר את הדלת בפני הישראל ונשאר סדק, היין שכנגד הסדק מותר אף בשתיה, דמירתת ולא נגע, ומה שבצדדים אסור אף בהנאה, ואיירי שיש לעכו"ם חלק ביין, ואינו נתפס כגנב על כניסתו.

ישראל הדר בקומה העליונה והעכו"ם דר בתחתונה, והיין מונח בתחתונה, וישראל רואהו מלמעלה, ושמעו שניהם קול מריבה ויצאו, ונכנס העכו"ם לביתו לפני הישראל, היין לא נאסר אף בשתיה, משום שהעכו"ם חושש שהישראל הקדימו ונכנס לדירה העליונה ורואהו ולכן הוא לא נגע. כל היכא דשרי הכא שרי אף בשתיה, מפני שאומרים שהעכו"ם לא נגע ביין, וכל היכא דאסיר אסיר אף בהנאה, ובכולהו הלכתא כרבא.

אכסניה שמונח בה יין ישראל ונמצא עכו"ם בין החביות, אם העכו"ם נתפס עליו כגנב היין מותר, ואם לאו היין אסור.

יין שמונח בבית ונמצא שם עכו"ם אם הוא יכול לומר למה נכנס, היין אסור מפני שנכנס לנסך, ואם ישאלוהו למה נכנס יאמר סיבה אחרת, ואם לאו היין מותר.

יין שהיה מונח בפונדק ונגעל הפונדק, או שאמר לעכו"ם לשומרו, אם יש לעכו"ם סיבה למה נכנס היין אסור, דכיון שאמר לו לשומרו, סובר הגוי שהלך רחוק.

יין שהיה מונח בגת וברח לשם עכו"ם מקול אריה, היין לא נאסר, מפני שהעכו"ם חושש שגם ישראל ברח לשם כמותו.

מתי היין נאסר כשהישראל הלך משם-

ישראל ועכו"ם ששתו יין יחד, והישראל הלך כששמע את קול התפילה, היין מותר, מפני שהעכו"ם חושש שהוא יבוא לשמור יינו. וכתבו התוס' (ד"ה שמע) שדווקא היין שעל הדולבקי מותר כמבורר במתני', ורבא קמ"ל שקול התפילה כלא הודיעו שמפליג דמי. אי נמי אפילו מה שעל השולחן מותר, ומיירי בדלא אמר לו הוי מזוג ושותה.

ישראל שהלך מהספינה מחמת קול השופר של ערב שבת, היין מותר, מפני שהגוי חושש שהישראל יבוא בספינה בשבת, דהעכו"ם חושבים שישראל לא שומרים שבת במקום הפסד, מפני שאינם רואים ארנקים מושלכים, ואין העכו"ם יודעים שהמוצא כיס בשבת מותר להוליכו פחות פחות **מזד' אמות** ולעמוד לפוש בינתיים, דליכא עקירה מתחילת ד' לסוף ד'.

גנבים שפתחו חביות יין במקום שרוב הגנבים ישראל (פומבדיתא) לרבא היין מותר, ושמואל התיר גם בנהדרעא, ולא משום דס"ל כר"א ש'ספק ביאה טהור' (בנכנס לבקעה (-הרבה שדות זו לצד זו) בימות הגשמים שהשדות זרועות ואין רבים דורכים שם והוי רה"י לענין שספק טומאה טמא, ויש שם שדה עם טומאה ויש לו ספק אם נכנס לאותה שדה, שלרבי אליעזר בספק מגע טמא, אבל אם יש ספק אם נכנס לאותה שדה טהור), אלא משום שיש הפותחים את החביות לשם ממון וכשרואים שיש שם ממון הם עוזבים אותה, והוי ספק ספיקא -ספק עכו"ם ספק ישראל, ואף אם זה עכו"ם שמא לא נגע, דבזה גם חכמים מודים, דלא פליגי אלא כשהשדה מלאה טומאה, שאם נכנס לשדה ודאי האהיל על הטומאה, דאין שם אלא ספק אחד.

ע. רבי אלעזר התיר חביות שפתחום חיילים, ואמר רב דימי שאינו יודע אם התיר משום שהיו רובם ישראל וליכא ספיקא, או (שודאי הם עכו"ם, דסתם חיילים הם עכו"ם, שאם הם ישראל היה הדבר ניכר ונודע, ולא דמי לגנבים שיש מהם שהם ישראל. תוד"ה ההוא), משום דהוי ספק ביאה (שכיון שפתחו הרבה חביות יותר מהצורך לשתיתם, יש לנו לומר שמוכחא מילתא שפתחום לשם ממון, והם טרודים בגניבה, וכיון דמוכחא מילתא לקולא כספק ביאה דמי. וכתבו התוס' (ד"ה פתחו) שדווקא כאן מיירי שפתחו הרבה חביות, אבל במקרה הקודם שטעם ההתר הוא שתולים בישראל, לא מיירי דווקא כשפתחו הרבה חביות), וס"ל כרבי אליעזר שמטסה בספק ביאה. שיטת ר"ת (שם) שרבי אליעזר מטהר משום ספק ספיקא, והכא להוה אמינא יש רק ספק אחד אם הם עכו"ם או ישראל, דאם הם עכו"ם ודאי נגעי, משא"כ בגנבים דהוי גם ספק מגע אם נגעו אם לאו, דסתם גנבים אדעתא דממונא אתו, אבל החיילים באים לאכול ולשתות, ובחדא ספיקא לא אמר ר"א שמותר, ומשני כיון דפתחו טובא יותר מכדי שתיה אימור אדעתא דממונא פתחו וא"כ גם כאן הוי ספק ספיקא.

תינוקת עכו"ם שנמצאה בין החביות עם קצף יין בידה, אין היין נאסר, מפני שתולים שקלטה את הקצף מגב החבית, אע"פ שעכשיו אין שם קצף.

שיטת רש"י דמיירי דווקא בתינוקת שאינה יודעת בטיב ניסוך, ולא מסרה נפשה לגעת, אבל בגדולה לא תלינן לקולא. והתוס' (ד"ה ההיא) כתבו דמיירי אף בגדולה, דלא מצינו בשום חילוק בין קטנה לגדולה. וגם לרש"י אין נ"מ בזמננו, שגם הגדולים אינם בקיאים בטיב ניסוך. עוד כתבו התוס' (ד"ה אימור) דמיירי שקלטתו מן האויר ולא נגעה ביין, אבל אם לקחה מעל גבי היין, נאסר מטעם ניצוק. וי"ג 'שקלתה' (במקום 'קלטתה') ואפ"ה שרי כיון שהיא קטנה ואינה בקיאה בטיב ניסוך, וכפירוש רש"י.

מסירת מפתח- מוכרת יין שמסרה מפתח לעכו"ם, היין לא נאסר, דלא מסרה לה אלא שמירת המפתח, ולא סמכה דעתה להכנס מפני שתהא נתפסת כגנב, שהרי אפי' לענין טהרות מצינו שהמוסר מפתח לעם הארץ טהרותיו טהורות, וטהרות חמורות מיין נסך וכדלהלן.

התוס' (ד"ה לא) לומדים מדין זה, שאם תפס המושל את היהודי והניח שמירת עובדי כוכבים בביתו, ונמסר להם כל המפתחות אף של יין, אם אין אוכלים ושותים ממה שבבית הישראל היין מותר, ואם אוכלים בבית אסור. ואמנם אם מצאן הישראל כמו שהניחם מלאים כשרים, כדאשכחן גבי בגדים לענין טומאה שאם מצאן כמו שהניחם טהורים, ואמרינן עלה וכן ביין נסך. ואולי כשמחפשים בכל מקום ובקרקע ובכתלים את מטמוני ישראל גם היין אסור, לפי שגם לתוך חביות הכניסו קנה ארוך לחפש בו, וא"כ היה לישראל סימן וחיבור במגופה, דאם הסירוה לחפש בה לא היו מחזירין אותה דהא לא מירתתי מישראל כלל.

מתי מי שדר סמוך אוסר ביין ובטהרות-

חצר שחילקה במסיפס (-מחיצה נמוכה), לרב כשדר בצד אחד עם הארץ הטהרות של החבר שדר בצד השני טמאות, אבל כשדר שם עכו"ם אין עושה יין נסך, ולרבי יוחנן אף הטהרות טהורות.

ומה שמצינו שאם **בחצר פנימית** גר חבר ובחיצונה עם הארץ, מותר לחבר להניח בפנימית פירות וכלים כיון שאין לעם הארץ דריסת הרגל בפנימית, רב מבאר דשאני התם שאם העם הארץ יכנס לפנימית הוא נתפס עליו כגנב, אבל בחלוקה במסיפס דכחצר אחד דמי, אם נכנס אינו נתפס עליו כגנב. ואמנם הא דתנן שאם **גג החבר נמצא בצד גג עם הארץ** מותר לחבר לשים שם פירות וכלים אע"פ שיד עם הארץ מגיעה לשם, זה דלא כרב, ורב ס"ל כרשב"ג וכדלהלן.

ומה שמצינו שאם **גגו של החבר למעלה מגגו של עם הארץ**, לרשב"ג מותר לחבר להניח פירות וכלים רק אם ידו של עם הארץ לא מגיעה לשם, רב סובר כרשב"ג שאין חילוק בין גבוה לשוה, ורבי יוחנן מבאר דשאני התם שיכול לומר שהוא מוודד את הגבולות, וי"ג 'אימצודי קא ממצדנא', והיינו שמותח ופושט אבריו.

בולשת (-חיילים שמחפשים) **שנכנסה לעיר**, אם זו שעת שלום, החביות הפתוחות אסורות (אפילו הרבה, ולא אמרינן דאדעתא דממונא פתחי כמו בחיילים דלעיל, דשם הם באים לגבות מס המלך, ואיכא למימר אדעתא דממונא פתחו, אבל בולשת אינם באים אלא לאכול ולשתות. תוד"ה פתוחות), והסתומות מותרות, ואם זו שעת מלחמה אף הפתוחות מותרות, לפי שאין להם פנאי לנסך דיצר הניסוך לא תקיף להו והם טרודים במלחמה, ואמנם הכהנות שבה פסולות לבעליהן

(אפילו באמצע המלחמה. תוד"ה ורמיניה), דאשת כהן אף באונס נאסרת לבעלה, משא"כ אשת ישראל דיש להם פנאי לבעול.

קבלת דבר ע"י יין נסך

ישראל שקיבל מעות תמורת יין נסך, המעות אסורות, אבל אם קיבל את המעות שלא בתמורה ליין נסך, כגון שנתחייב לו הנכרי מעות לפני שהיין נעשה יין נסך, המעות מותרים, וכדלהלן. ואגב זה נתבארה מחלוקת האמוראים אם עכו"ם קונה במשיכה או בכסף, מפני שיש בזה נ"מ האם כאשר מכר יין לעכו"ם המעות נחשבים כתמורה ליין נסך והם אסורים או לא.

ע"א. אומן ישראל ששלח לו עכו"ם יין נסך בשכרו, מותר לו לבקש מהעכו"ם את דמיה כיון שעדיין לא קנאה והוא אינו חייב לו אלא מעות, אם עדיין לא נכנסה לרשותו.

מותר לומר לעכו"ם לפייס את המלך עבור חובו של ארנונא שנותנים עשירית מהבהמות והתבואה למלך, ואע"פ שנותן למלך יין נסך והישראל נותן לו דמים, מותר, אבל אם אומר לו שיהיה תחתיו דמשמע שהוא יעמוד במקומו אסור, דהוי כאילו הישראל נתן, ולכן באומר מלטני מן העוצר (מלשון שוטר, ל"א מלשון אוצר שממונה על אוצרות יין ושמן של המלך לגבות ולאצור) מותר, ואם אומר עול תחתני לעוצר אסור. לרש"י מיירי שיכול לתת למלך את דמי היין, וממילא אינו שלוחו של ישראל לתת דווקא יין נסך. ולתוס' (ד"ה הא) מיירי שהישראל חייב למלך יין, ומ"מ באומר מלטני מן העוצר מותר, דמשמע סלק אותו במה שתוכל, אבל אינו מצווה אותו לפרוע יין נסך, אבל כשאומר לו עול תחתני, הוי כאומר לו פרע למלך תחתני, כמו שאני חייב לו יין, ונמצא פורע חובו מיין נסך, ואסור אפילו כשלא הקדים לו דינר עבור זה.

המוכר יינו לעכו"ם, אם פסק מעות לפני שהגוי מדד, קנה, ואם כבר מדד אסור. הגמרא (ע"א:) אומרת שאין מכאן ראייה שמשיכה בעכו"ם קונה וכשמדד הוי משיכה וקנאו העכו"ם מיד, ונתחייב לו מעות בהלואה, ולא הוי יין נסך עד שהעכו"ם נגע ביין, אבל אם מדד לפני שפסק מעות לא סמכה דעתיה לקנותו וממילא היין נשאר של ישראל, וכשנגע בו נעשה יין נסך של ישראל, דאף אם משיכה בעכו"ם קונה למה במדד דמיו אסורים, ובהכרח צ"ל דדיירי שהקדים לו דינר -שכבר שילם קודם לכן יותר מדמי היין, עד שיפסוק את דמיו ויחזיר לו המותר, ומ"מ אם מדד לפני הפסיקה, כיון דלא סמכה דעתיה למיקני במשיכה, שמא ירבה לו בדמיו, לא קנה והדמים מותרים.

אם עכו"ם קונה במשיכה או בכסף-

שיטת אמימר שעכו"ם קונה במשיכה מישראל אע"פ שלא נתן לו מעות, וכן ישראל מעכו"ם, כדמציינו שהפרסיים שולחים פרשדני (-דורות) זה לזה ואינם חוזרים בהם. לישנא אחרינא מי שיש לו כור חיטים למכור, פוסק דמים ללוקח, והולך לביתו ומשגר לו קב חיטים כדי שיראה כמה הן יפות, ואם מעכב הלוקח אותו קב אצלו מתקיים המקח, ואם אינו חפץ בהם מחזירו.

וכתבו התוס' (ד"ה אמר) שעיקר הטעם של אמימר הוא דס"ל כרבי יוחנן דאמר מעות קונות, ודריש "לעמיתך" בכסף לעובד כוכבים במשיכה, ומה שמביא ראייה מפרדשני דפרסאי, אין זה אלא אמתלא בעלמא, שמנהג אבותיהם מן הפרסיים שאינם חוזרים אחר המשיכה, שמע מינה שכן הדין.

עוד כתבו התוס' (ד"ה פרדשני) שגם לרב אשי שמשיכה אינה קונה, זה דווקא כשמשלם כסף, אבל במציאה או מתנה לכו"ע קנה במשיכה.

שיטת רב אשי שעכו"ם אינם קונים במשיכה, דס"ל שאין להם גמירות דעת במשיכה, ומה שאינם חוזרים בהם זה מפני גסות הרוח שאוחזת בהם.

כתבו התוס' (ד"ה רב אשי) ששיטת ר"ת שהלכה כאמימר שעכו"ם קונה במשיכה, דס"ל כרבי יוחנן שהלכה כמותו לגבי ריש לקיש, וא"כ המקנה בהמה לעובד כוכבים כדי לפטרה מן הבכורה צריך שימשכנה העובד כוכבים, ובכך סגי בלא כסף. ושיטת רש"י שמשיכה אינה קונה בעובד כוכבים אלא כסף, דאין הלכה כרבי יוחנן אלא כריש לקיש. והרוצה לחוש לדברי רש"י ור"ת, המקנה בהמה לעובד כוכבים לפטרה מן הבכורה צריך שיתן העכו"ם כסף, וגם ימשוך העכו"ם בסמיטא או לרשותו של העכו"ם, ואם אין רשות לעכו"ם יקנה לו הישראל חדר בביתו והעכו"ם ינעל ויפתח, דבהכי קני ליה לרשות, ואח"כ ימשוך העכו"ם את הבהמה לאותו חדר, ובבכורות (ג.) פליגי אמוראי מה צריך שיקנה העכו"ם מן הבהמה, איכא מ"ד שצריך שיקנה דבר שעושה אותה טריפה, ואיכא מ"ד שמספיק שיקנה אפילו אוזנו, ונראה להחמיר ולהקנות לעובד כוכבים דבר שעושה אותה טריפה כגון הריאה והראש מן הבהמה או מן העובר כשהיא מעוברת, אמנם א"צ שיתן העכו"ם מעות בשווי הראש והריאה, אלא סגי שיקנם בפרוטה אע"פ שזה שוה כפלים, ואין לחוש משום ביטול מקח, דאנן סהדי שהישראל גמר ואקני לעובד כוכבים כדי להפטר מן הבהמה.

המוכר יין ונותנו לתוך כלי העכו"ם, לרב אשי שעכו"ם לא קונה במשיכה אם לא נתן מעות לא קנה, והדמים שיקבל אח"כ אסורים משום דמי יין נסך, ולכן יקבל מעות מהעכו"ם לפני המדידה, ואם אין לעכו"ם מעות ילוה לו כדי שיוכל לשלם ולקנות ולא יאסרו הדמים.

ע"א: ולאמימר אם משך העכו"ם את היין במידה אע"פ שלא נתן מעות, או שנתנו את היין לכלי שביד העכו"ם (שקנאו בהגבהה כשהגיע היין לאויר הכלי, אם ניצוק אינו חיבור ולא נאסר היין שבחוץ מדין ניצוק), או אם כליו של לוקח ברשות מוכר קנה שזה ספק בגמרא ב"ב פ"ה ; , לא נאסרו הדמים שיקבל תמורת היין, מפני שהעכו"ם קנה את היין לפני שהוא נעשה יין נסך, אבל אם היין מתעכב מעל שפת הכלי ויש שם יין נסך (אי ס"ל שמין במינו לא בטל בשישים. תוד"ה הכא), נמצא שהיין נאסר לפני שקנאו, והדמים אסורים. ואמנם לשיטת רשב"ג דס"ל שיין נסך שנפל לבור ימכר כולו לעכו"ם חוץ מדמי יין נסך שבו, ולת"ק כולו אסור, ומבואר שרשב"ג יין ישראל לא נאסר בהנאה כשנתערב עם יין נסך, וכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו, אפשר למכור כולו לעכו"ם חוץ מיין נסך שבו, והכא איירי לרב דס"ל שהלכה כרשב"ג רק בחבית שנתערבה בחביות שמשליכים אחת לנהר והשאר מותרות, ולא ביין שנתערב ביין שבזה כולו אסור.

הקשו התוס' (ד"ה שקילו) דאם משיכה בעכו"ם קונה, אם כן מעות אינם קונות, וא"כ מה מועיל שנותן מתחילה מעות, והרי מיד כשנגע העכו"ם ביין הוי יין נסך, ולא קנאו העכו"ם עד שימשכנו, ונמצא שכבר ברשות ישראל היין נעשה יין נסך, ונעשו המעות שבידו דמי יין נסך. ותירץ ר"י שבשעת נתינת הדמים היו העכו"ם אומרים לישראל אנו מקנים לכם המעות מעכשיו והיין יהיה שלנו מעכשיו, והעכו"ם היו מאמינים לישראל ולא פחדו שיגזלום אע"פ שהיין לא הגיע

לידם. אי נמי סבר שעכו"ם קונה או במעות או במשיכה, ולא רק באחד מהם, ולית ליה הא דאמר בבכורות (י"ג.) מדישראל בחדא עובד כוכבים נמי בחדא. עוד כתבו התוס' שהיה אפשר לתת את היין בכלי עכו"ם מודת, או למדוד בכלי ישראל, ולא לימדם רב לעשות כך מפני ששייך בזה טעות, אבל בלקיחת מעות קודם לא יבוא לטעות כיון שהיה מנהגם כן. עוד כתבו התוס' (ד"ה שמע) דה"ה דשייך לשפוך מעט מעט באופן שלא יהיה חיבור ע"י ניצוק, ורב לא אמר לעשות כך מפני שזה טורח גדול כשמוכר כמות גדולה.

הלוקח גרוטאות (-שברי כספים) מן העכו"ם ומצא בהם עבודה זרה, אם משך ולא נתן מעות יחזיר
דלא קנה ואינו חייב לבער, ואם נתן מעות ומשך שכבר אינו יכול להחזיר וליטול דמים, יוליך לים המלח. לאמימר שמשיכה בעכו"ם קונה קשה למה אם משך ולא נתן מעות יחזיר. אביי מבאר (אף שאביי וכן רבא דלהלן היו לפני אמימר, הם אמרו את דבריהם אליבא דרבי יוחנן, שלדבריו אמר אמימר את דבריו, ובעלי התלמוד קבעו את דבריהם על דברי אמימר) דהכא מחזי כמקח טעות, דלאו אדעתא דעבודת כוכבים קנה. ולרבא גם בנתן מעות זה מקח טעות ויטול את דמיו, ומ"מ כשנתן מעות נראה הדבר כעבודת כוכבים ביד ישראל שעכשיו הוא מוכרה לעכו"ם, ולכן יוליכה לים המלח.

דין בן נח שגזל מישראל פחות משוה פרוטה-

בן נח נהרג אם גזל מישראל פחות משוה פרוטה, ואע"פ שאצל ישראל לאו ממונא הוא והוא מוחל על זה, גבי עכו"ם ממונא הוא, ובן נח נצטוה על הגזל, ואזהרה שלחן זו היא מיתתן ואינם צריכים התראה, והדבר לא ניתן להשבון -אינו חייב להחזיר לישראל כיון שהוא מוחל על זה. (התוס' (ד"ה בן נח) הביאו פירוש בשם רש"י שלא ניתן להשבון משום דקים ליה בדרבנה מיניה. והקשו דא"כ אף פעם עכו"ם לא יצטרך לשלם על גזל).

ע"ב. הגמרא אומרת שלמ"ד שמשיכה אינה קונה וא"כ הדבר נשאר של ישראל בכל מקום שהוא, צ"ל שנהרג משום שציער את הישראל, ולא שייך בזה השבון כיון שהיא נשארה של הישראל. וה"ה לשוה פרוטה, ונקט פחות משוה פרוטה לאשמועינן שהעכו"ם נהרג על זה. רש"י. והתוס' (ד"ה ומאי) סוברים שבאמת שייך השבון אע"פ שלא קנאה, כדמציינו בישראל, וכוונת הגמרא שכיון שהחיוב הוא בגלל שציער לישראל, פשיטא שלא שייך בזה השבון. עוד כתבו התוס' (שם) שאף למש"כ לעיל (ע"א.) שאף למ"ד שמשיכה בעכו"ם אינה קונה היינו דווקא במקח, ולא במציאה ומתנה, מ"מ גזל דומה למקח, כיון דבאיסורא אתא לידיה. עוד כתבו התוס' (ד"ה ואי) שאין לומר שאע"פ שלא קנאה לגמרי, מ"מ קנאה להתחייב באונסים, כדמציינו בגזלן ישראל, דשאני הכא שאינה שוה פרוטה ולא חיסר לישראל ממון, וגם ממון העכו"ם לא נתרבה כיון שלא קנאה.

ואמנם בסיפא מבואר שאם עכו"ם אחר גזלה מהגזלן נהרג, ומוכח שמשיכה בעכו"ם קונה, שהרי השני לא ציער את הישראל, ולפ"ז רישא דלא ניתן להשבון מיירי דווקא בפחות משוה פרוטה, שהישראל מוחל ואינו חייב להחזיר.

דיני מי שהתחייב למכור לאחד-

מי שסיכם עם חבירו שאם הוא ימכור את השדה ימכרנה לו, ועשו קנין, והלך ומכר את השדה לאיש אחר, לרב יוסף קנאה הראשון, ואביי טוען שכיון שלא סיכמו על המוכר לא חל הקנין דלא סמכה

דעתיה, דסבר שאם ירצה לחזור ירבה עליו בדמים, (כדמצינו שבמוכר יינו לעכו"ם, אם פסק לפני שמדד דמיו מותרים, ואם מדד לפני שפסק דמיו אסורים, ומבואר שמשיכה בלא פסיקה לא מועילה, וא"כ ה"ה כשעשו קנין. ולרב יוסף י"ל דחומרא דיין נסך שאני שלכן החמירו רבנן לומר שלא קנה במשיכה בלא פסיקת דמים, אבל בעלמא קנה).

הגמרא מוכיחה כדברי אביי מדתנן שהמושך חמורים ופועלים של המוכר והכניסים לביתו, לא קנה אם פסק או מדד, שאין משיכה קונה בני אדם או פירות שעליהם, אבל אם מדד ופסק או פסק ומדד קנה בקנין חצר בלי משיכה, ואם פרק מעליהם את הפירות, אם פסק ולא מדד אינם יכולים לחזור בהם, ואם מדד ולא פסק שניהם יכולים לחזור בהם, ומבואר שבלא פסיקה לא קנה. ואם מדד ואח"כ פסק או שפסק ואח"כ מדד קנה בקנין חצר וא"צ משיכה.

אם השני קנה בסכום גבוה מהראשון, לרב כהנא קנה הראשון, ולרב יעקב מנהר פקוד לא קנה הראשון דזוזי אנסוהו ולא היה בדעתו למוכרה בפחות ולכן הראשון לא קנה, וכן הלכה.

ואם אמר שימכור לו כפי שומת שלשה, די שיסכימו לשומא שניים מתוך שלשה, דלשון זה הוא לשון ב"ד, ובבי"ד הולכים אחר הרוב, אבל אם אמר כפי שיאמרו שלשה שאין זה לשון בי"ד, בעינן שלשה, אבל בארבעה אף אם אמר כפי שומת ארבעה צריך שיסכימו כל הארבעה לשומא דכיון שהוסיף דעות יותר מב"ד, ודאי אין כוונתו לבי"ד אלא כוונתו שכולם יסכימו, שאם הם חלוקים מה הועיל לו תוספת דעות, ואם אמר שישומו שלשה, ואחר שומת שלשה אמר שהוא רוצה שלשה אחרים, לרב פפא יכול לעכב, ולרב הונא בריה דרבי יהושע אינו יכול לעכב, וכן הלכה.

מה נחשב חיבור ביין נסך

עכו"ם שנגע ביין שבכלי, כל היין שבאותו כלי נאסר. ולהלן יבואר מה הדין ביין שאינו בתוך אותו כלי, מתי היין נחשב מחובר ליין שהנכרי נגע בו והכל נאסר, ומתי לא הוי חיבור ולא הכל נאסר.

הנצוק קלוח מלמעלה למטה, והקטפרס מים היוורדים במדרון, ומשקה טופח רטיבות שאין בה כדי להרטיב דבר אחר, אינם חיבור לא לטומאה שאם המשקין תלושים ונגע טמא בתחתון, העליון טהור, וכן לענין משקה טופח אפילו במקום ישר, ומים שבשני מקומות מחוברים זה לזה ע"י משקה טופח, ונגע טמא בצד אחד, לא נאסר הצד השני, ולא לטהרה -שאם יש גומא שאין בה ארבעים סאה, ומקוה שלם מחובר לגומא ע"י ניצוק או קטפרס או משקה טופח, אינו חיבור, והטובל בגומא זו לא עלתה לו טבילה. אבל האשבורן ארץ שנתבקעה ונתאספו שם מים, הוי חיבור לטומאה וטהרה. ולענין יין נסך, לרב הונא נצוק קטפרס ומשקה טופח הוי חיבור. ואם יש הפסק בנצוק אינו חיבור. וכן אמר רב חסדא שימזגו יין לעכו"ם באופן שלא יהיה נצוק.

ישראל ששופך יין לעכו"ם במשפך, ונשאר בכלי יין (-עכבת יין) ואח"כ מזג באותו כלי לישראל, מבואר במתני' שהיין של הישראל נאסר. הגמרא אומרת דאי נימא שנצוק אינו חיבור ליין נסך, מיירי שנתמלאה הצלוחית ונתחבר היין ליין שבמשפך.

וכתבו התוס' (ד"ה פחסתו) דקמ"ל שאף אם אין היין נשאר במשפך כלל, אפ"ה אסור. עוד כתבו התוס' (ד"ה אם) דאף דאמר לקמן (ע"ד:) שמשפך של עכו"ם צריך ניגוב, התם מיירי בשל עץ שמיוחד לתשמישו של עכו"ם ובלע טפי, אבל הכא מיירי שהמשפך של ישראל ולכך לא בעי ניגוב, דלפי שעה לא גזרו ביה רבנן. ואף שבקנקנים מבואר לקמן (שם) שגם אם העכו"ם משתמש בהם לפי שעה גזרו בהו רבנן, מפרש טעמא התם משום דמכניסין לקיום, אבל גת ומוחץ ומשפך שאין מכניסין לקיום לא בלעי כולי האי.

ע"ב: המערה מכלי לכלי או מחבית לבור, מה שנשפך אסור ומה שבכלי ששפכו ממנו מותר, דלא גזרו חכמים אלא בכח שיצא מחוץ לחבית. ואם נצוק חיבור, מיירי במקטף קטופי (שיפסיק הקילוח לפני שחלקו התחתון של הקילוח יגיע לכלי של העכו"ם), דאי לאו הכי גם מה שבין הכלים, ואפילו מה שבתוך הכלי הראשון, נאסר. וכן אפשר לעשות 'נפצי נפוצי' (לעמוד מרחוק ולזרוק את היין לכלי של העכו"ם) כדי שלא יהיה חיבור של נצוק. ואם העכו"ם מערה, גם הקילוח אסור, כיון שהיין יורד מכוחו, ואמנם מה שבכלי שמערה ממנו לא נאסר, דכח עכו"ם אסור מדרבנן, ולא גזרו אלא על מה שיצא החוצה, וכן הלכה, דליכא מאן דפליג בזה, (ומוכאן שאם עכו"ם מחזיק כלי של יין מבחוץ ושופך ממנו בלי לגעת ביין, מה שיצא מהכלי אסור, אבל מה שבתוך הכלי מותר. תוד"ה כחו).

לרש"י הלכה כרב הונא שנצוק חיבור, אבל ר"ת פסק שנצוק אינו חיבור, וכתבו התוס' שבמקום שיש הפסד גדול יש לסמוך על דברי ר"ת להתיר מגע עובד כוכבים ע"י נצוק, אבל בהפסד מועט יכול להחמיר כדברי רש"י, אמנם אם משך יין מן החבית לתוך כלי שיש בו יין נסך, אם יש בחבית שישים כנגד היין שבכלי שיש בו יין נסך ודאי מותר אפילו למ"ד נצוק חיבור, שהרי אפילו אם הכל היה מעורב בתוך החבית היה בטל בשישים כסתם יינם, ואיסור נצוק היינו כגון שהיה היין מקלח מן החבית ובא עכו"ם ונגע בקילוח שהוא הנצוק.

רבא הזהיר את הישראלים השופכים יין, שיזהרו שלא יסייעם עכו"ם בשפיכה, שמא יעזבו את הכלי ביד העכו"ם והוא יאסור את היין. וכתבו התוס' (ד"ה אמר) שלכן יש להזהר כשישראל שופך יין מחבית לכלי אחר, שלא יסייע לו עכו"ם, אא"כ יש עימו ישראל אחר שמסייע הרבה, ומעשה שהיה שהיין קילח מגיגית או מחבית בעגלה לתוך הכובא, ועכו"ם הגביה את העגלה כדי שיקלח היין יפה יפה, ולא היה ר"י רוצה לומר לא איסור ולא היתר, וכתבו התוס' שנראה שכיון דבלאו הכי נמי היין מקלח, ולא הועיל מעשה העכו"ם אלא שע"י כך הוא קילח יותר יפה, א"כ מותר, דהוי מסייע שאין בו ממש, אבל יש להזהר כשנשאר היין בכובא והעכו"ם מטה בכובא בסיוע נער קטן ישראל, דהוי מסייע שאין בו ממש.

שני קנים המחוברים זה לזה (-גישתא ובת גישתא שחותכים את שני הקנים באלכסון, ומדביקים את ראשיהם זה לזה, ופי שניהם לצד מטה, פה אחד מניחים בשולי חבית מלאה, ומוצץ בפיו מהפה השני עד שהיין עולה, ושומטו מפיו, ומניח תחתיו חבית ריקה, וכל היין מקלח מהחבית המלאה לחבית הריקה) ומעבירים על ידם יין מחבית לחבית, ונגע גוי בקצה המקלח, נאסר כל היין, ואף אם נצוק אינו חיבור אסור, מפני שכל היין נגרר לקנים כיון שהוא עובר מאיליו, והוי כנוגע בחבית ממש, דהויא ליה כחבית אריכתא.

מותר לישראל **לשתות ע"י קנה** מחבית ששותה ממנה העכו"ם בקנה אחר, אבל כאשר פסק העכו"ם לשתות, היין נאסר כיון שהיין שנגע בפי

העכו"ם חזר למטה. ורבה בר רב הונא התיר לשתות באופן זה, וי"א ששתה כך בעצמו, וכתבו התוס' (ד"ה איכא) שלא שתה יחד עם עכו"ם, שהרי היה לחוש שמא העכו"ם הפסיק לשתות לפניו, אלא שתה עם ישראל, וקמ"ל דלא מיתסר בזמן הזה משום שמחה, לאפוקי ממאן דאסר (שבת ס"ב:) לשתות בקנישקנין בזמן הזה.

תערובת יין נסך

בדיני תערובת איסור בהתר מצינו חילוקי דינים, יש דברים שאוסרים שמשוהו, ויש שאוסרים בנותן טעם (בשישים), והדבר תלוי (לחלק מהשיטות ובאופנים מסוימים) אם זה תערובת מין במינו או תערובת מין בשאינו מינו, ובאיזה איסור מדובר. וכאשר הדבר נאסר רק כשאין שישים מההתר כנגדו, והאיסור לא נפל בבת אחת, יש לדון אם אומרים קמא קמא בטיל או לא, והיכא שנפל גם מינו וגם שאינו מינו, ויש בשאינו מינו כדי לבטל את האיסור בפני עצמו, אבל יש שם עוד התר ממין האיסור, יש לדון האם השאינו מינו צריך לבטל גם את המינו של התר, או שדי שיבטל את האיסור, וכדלהלןץ

ע"ג. מין במינו- יין נסך אסור בהנאה, ואם נתערב עם יין התר, או שנתערבו מים במים, אוסרים בכל שהוא. וכתבו התוס' (ד"ה יין) שדווקא יין או מים שידוע שנתנסכו לעבודת כוכבים אוסרים במשוהו, אבל סתם יינם אוסר בשישים אפילו מין במינו, כשאר איסורים שבתורה, (אמנם לרבי יהודה שמין במינו בכל האיסורים אוסר במשוהו, ה"ה בסתם יינם), ואפילו אם נאמר שסתם יינם ג"כ אוסר במשוהו, היינו דווקא בימי התנאים והאמוראים שהעכו"ם היו בקיאים בטיב עבודת כוכבים, דאז שייכא ניסוך, ואז החמירו בסתם יינם לאוסרו כמו יין נסך ממוש, אבל בזמן הזה דינו לענין ביטול כשאר איסורין ובטל בשישים.

מין בשאינו מינו- יין נסך שנתערב במים, או מים שנתערבו ביין, אוסרים בנותן טעם.

רב דימי אמר בשם רבי יוחנן שדינים אלו אינם אלא כשנפל ההתר לתוך האיסור, אבל אם האיסור נפל לתוך ההתר, **קמא קמא בטיל** ומותר בהנאה, אא"כ הכל נפל יחד. ואין הלכה כרב דימי, דרב יצחק ורבין מחמירים, ולקמן פסקינן שיין נסך אוסר במשוהו. וכתבו התוס' (ד"ה כ') דהא דקאמר הכא קמא קמא בטיל, היינו באופן שיש בהתר שישים כנגד כל מה שנפל, אבל אם אין בהתר שישים אסור, דבזה אמרינן מצא מין את מינו וניעור, דאי לא תימא הכי וכי אם היה אדם מערה חלב בקדירה של היתר מעט מעט בסירוגין עד שנתרבה החלב לבסוף כל כך שהיה בו בנותן טעם לקדירה, וכי תעלה על דעתך שהוא מותר משום קמא קמא בטיל, והחיזוש שעד שישים בטל הוא דאע"ג דקתני מתני' יין ביין במשוהו, לא מיירי באיסורא לגו היתירא אלא בהיתירא לגו איסורא. ולרש"י דס"ל שאומרים קמא קמא בטיל אפי' אין בו שישים, הא דאסרינן במתני' (ע"ד.) יין נסך שנפל לבור, מיירי שנפל בפעם אחת בקילוח אחד, דבזה לא אומרים קמא קמא בטיל, אבל הכא שנפל טיפה אחר טיפה מותר. עוד כתבו התוס' (ד"ה ודוקא) שדווקא בחבית דלא נפיש עמודיה סובר רב דימי שאומרים קמא קמא בטיל, אבל בגיגית דנפיש עמודיה לא.

ורב יצחק בר יוסף אמר בשם רבי יוחנן שדווקא במערה מצרצור קטן אומרים קמא קמא בטיל, אבל חבית דנפיש עמודיה לא.

תערובת איסור במינו ובשאינו מינו יחד-

יין נסך שנפל לבור של יין התר, ואח"כ נפל שם קיתון של מים, לרבין בשם רבי יוחנן המים מבטלים את היין נסך (אבל יין לא מבטל יין, ודלא כרב

דיני), ורואים את יין ההתר כאילו אינו, (וכן בכוס חולין וכוס תרומה שמזגם במים לפי כח היין, ועירבם, ויש במים שבשניהם כדי לבטל את התרומה ברוב, (ומיירי שאפילו אם נצרף את היין אין כאן ק"א לבטל את התרומה, שהרי רבי יוחנן סובר שרק בטבל ויין נסך מין במינו במשהו. תוד"ה שני), רואים את ההתר כאילו אינו, והמים מבטלים את התרומה).

ולרב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן דווקא כשהמים נפלו תחילה ונתבטל היין נסך במים מותר, אבל אם נפל היין תחילה, מצא מין את מינו וניעור, וי"א בשמו שאין הבדל מה נפל תחילה.

ע"ג: ולחזקיה אם היין נסך נפל בסוף הכל אסור דיין נסך מתחבר ליין התר ואין המים מבטלים אותו, אבל אם היין נסך נפל בתחילה, כבר נתבטל ע"י המים ואינו חוזר וניעור, דס"ל לחזקיה שאין רואים את ההתר כאילו אינו.

לתוס' (ד"ה חזקיה) אם בשעה שנפלו המים לבור, כבר היה מעורב היין נסך ביין של היתר, אסור, דלא אמר רואין ההיתר כאילו אינו וכו' כיון שכבר נאסר, ואם נפלו תחילה מים של היתר בבור ואח"כ נפל יין של איסור, הכל מותר, כיון שמתחילה לא נאסר, ולרבי יוחנן בין שנפלו מים תחילה בין שנפלו לבסוף מותר, דאית ליה רואין.

שאור של חולין ושאור של תרומה שנפלו לעיסה וחימצוה, ואין בכל אחד כדי לחמץ בפני עצמו, לרבי אליעזר הולכים לפי מה שנפל אחרון, ולחכמים אין נאסר אלא כשיש בתרומה לבד כדי לחמץ. ואמר אב"י שמה שרבי אליעזר אם נפל ההתר בסוף מותר, מיירי שקדם וסילק את האיסור ולא נשלם השיעור אפילו ע"י צירוף, אבל אם לא קדם וסילק את האיסור מצטרף ההתר לאיסור להשלים לשיעור ואסור, ואין זה שייך למחלוקת חזקיה ורבי יוחנן דלעיל, דהטעם שהשאור לא בטל אע"פ שאיסורו אינו במשהו הוא מפני שהוא מתקן את כל העיסה, והמחלוקת היא בזה וזה גורם, ואינו שייך לדין רואין.

זה הכלל מין במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם -בשישים. לרב ושמואל קמ"ל שכך הדין בכל איסורי התורה, ולרבי יוחנן וריש לקיש דין זה לא נאמר אלא בטבל ויין נסך (וה"ה מים שנתנסכו. תוד"ה חוץ), אבל בשאר איסורי תורה אף מין במינו נאסר רק בנותן טעם, וחומרותו של טבל היא מפני שכמו שבהתירו חיטה אחת פוטרת את כל הכרי מתרומה, (דלא איתפרש שיעורה, דכתיב "ראשית דגגן" ואפילו כל דהו, ורבנן אמרו עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד משישים, עין בינונית אחד מחמישים), כך איסורו הוא במשהו, אבל שלא במינו, כיון שלא שייך לומר כהתירו כך איסורו, אסור בנותן טעם. וכן מבואר במתני' שטבל אוסר בכל שהוא במינו, ושלא במינו בנותן טעם.

וכתבו התוס' (ד"ה טבל) שבירושלמי קאמר טעמא משום דטבל יש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל, כגון טבל ושביעית ומעשר והקדש כשהן במינן, אבל שלא במינן בנותן טעם, ותרווייהו צריכי, דאי ליכא אלא טעמא דיש לו מתירין הוי אמינא דווקא היכא דהבעלים בעיר, דאז יש לו מתירין שהבעלים יכולים להפריש, אבל אי אין הבעלים בעיר, אע"פ שיכול ללכת למקום שהבעלים שם, מ"מ כיון שיש לו טורח והוצאה הוי כשאין לו מתירין, דלא מיקרי יש לו מתירין אלא בלא טורח ויציאה (כמבואר בב"מ נ"ג.), ואי ליכא אלא טעמא דהכא דכהתירו כך איסורו הוי אמינא דלא הוי במשהו אלא טבל גמור דהיתירו במשהו כדשמואל, אבל מעשר ראשון הטבול לתרומות מעשר

דהיתירו לא הוי במשהו, הוי אמינא דאיסורו לא הוי במשהו, לכך אצטריך טעמא דירושלמי דיש לו מתירין.

ע"ד. דברים האסורים, ואוסרים בכל שהוא-
דבר האסור בהנאה שהוא גם דבר שבמנין, שנתערב עם דבר המותר, אוסר בכל שהוא אפילו אחד מאלף, כגון חבית יין נסך שנתערבה באלף חביות, ועבודת כוכבים - צורה שעבדוה ונתערבה באף צורות שאינם עבודת כוכבים, ועורות לבובין, ושור הנסקל, ועגלה ערופה, וציפורי מצורע, ושיער נזיר שהוא אסור בהנאה דכתיב "ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים", (והוא דבר שבמנין, שמוכרים כמה גיזות בסלע ועושים מהם שקים), ופטר חמור שהוא אסור בהנאה כל זמן שלא נפדה, ובשר בחלב (והיינו חתיכת בשר שנתבשלה בחלב ונאסרה בנותן טעם וחזרה ונתערבה באלף חתיכות אחרות, וסבר האי תנא שבשר בחלב אסור בהנאה. ויש בזה מחלוקת בחולין קט"ז.), ושעיר המשתלח, וחולין שנשחטו בעזרה, וה"ה אגוזי פרך (שם מקום) ורימוני באדן (כנ"ל) של ערלה או כלאי הכרם כולם אוסרים בכל שהוא.

הגמרא אומרת שהמשנה נקטה דווקא דברים שהם גם איסורי הנאה וגם דבר שבמנין, למעוטי חתיכות נבילה שהם דבר שבמנין (ומיירי בחתיכה הראויה להתכבד, דחתיכה כל דהו פשיטא דבטלה, וכן ערלה וכלאי הכרם עולים באחד ומאתים אא"כ זה חתיכה חשובה. תוד"ה הא), ואינם אסורים בהנאה, שאינם אוסרים בכל שהוא, אלא זורק חתיכה אחת לכלבים והשאר מותרים באכילה, ולמעוטי חתיכת חמץ פרוס ולא שלם בפסח שהוא אסור בהנאה אבל אינו דבר שבמנין שאינו אסור בכל שהוא אלא משליך אחת מהפרוסות לנהר והשאר נותן לכלבו. ולר"ע ככרות של בעה"ב נחשבים דבר שבמנין. ע"כ לשיטת רש"י. והתוס' (ד"ה למעוטי וד"ה אי) כתבו שדבר שבמנין שאינו איסורי הנאה אסור במשהו, וכונת הגמרא 'למעוטי' רק לומר שהתנא לא שנאם, אבל התנא מודה שאינם בטלים, ואיסורי הנאה שאינם דבר שבמנין אינם אוסרים במשהו, מלבד חמץ בפסח שלרב הוא אסור במשהו אפילו בלי חשיבות דבר שבמנין.

כתב רש"י שיש שלמדו ממשנתינו שבשר בחלב אסור במשהו, מדקתני בשר בחלב, וס"ל דמיירי בכגון טיפת חלב שנפלה לקדירה ואין בה בנותן טעם, וכתב רש"י שזה טעות, דמבואר בגמרא דמיירי כגון חתיכה שנתערבה בחתיכות, ואינה בטילה משום שזה דבר שבמנין, אבל בשר או חלב שהתערבו במין השני אינם אוסרים, דאפילו לרב ושמואל דס"ל שמין במינו אסור במשהו, בשלא במינו מוודו.

יין נסך שנתערב בהתר, האם הכל נאסר- לת"ק
יין נסך שנתערב ביין של התר כולו אסור בהנאה, ולרשב"ג ימכר לעכו"ם חוץ מדמי יין נסך שבו. רב פסק כרשב"ג בחבית שנתערבה בחביות, אבל יין שנתערב ביין כולו אסור בהנאה, ושמואל ורבי יוחנן ורבי חיננא ורבה בר אבוב פסקו כרשב"ג אף ביין שנתערב ביין, ורב נחמן אמר שההלכה למעשה היא שביין נסך ממש מותר בהנאה חוץ מדמי אותה חבית רק בתערובת של חבית בחבית, אבל בסתם ייין מותר גם יין ביין חוץ מדמי אותו יין, וכן הלכה.

הכשרת גת וכלי יין נסך

ע"ד: גת זויפת אותה עכו"ם ודרך לתת מעט יין כדי להעביר את עשן הזפת, ולא דרך בה העכו"ם ענבים, אם היא של אבן מנגבה והיא טהורה, ואם היא מעץ, שהיא צריכה הרבה זפת ובולעת יותר יין, לרבי ינגבה כמו

בשל אבן, ולחכמים צריך לקלף את הזפת, ואם היא מחרס לרבי יקלוף, ולחכמים לא מועיל לקלוף מפני שהחרס עצמו בלא זפת בלע את היין.

גת שהעכו"ם דרך בה ענבים ולא זיפתה, ללישנא קמא א"צ ניגוב אלא הדחה. וללישנא בתרא אם העכו"ם דרך ענבים בגת שהיא כבר מזופפת לא מספיק ניגוב אלא צריך קילוף, משום שהיין נכנס בסדקים של הזפת. וכן מבואר בברייתא שגת או מחץ כלי שדולים בו מהבור לחבית או משפך שהם מזופפים אסורים עד שיקלוף, (ואם אינן מזופפים, לרבי מספיק ניגוב, (והא דאמר רבא לעיל שגת שעכו"ם דרך בה סגי לה בהדחה בעלמא, מיירי בגת של ישראל שעכו"ם דרך בה לפי שעה, והכא מיירי בשל עכו"ם שהיא בולעת הרבה מפני שהעכו"ם דרך בה הרבה. ומזופפים אין חילוק בין של עכו"ם לשל ישראל, מפני שהזפת מבליע בשעה מועטת. תוד"ה הגת), ולחכמים לא מספיק ניגוב, ובקנקנים שהעכו"ם מכניסם לקיום מודה רבי שאסורים, ובשל עץ ואבן ינגב). וכתבו התוס' (ד"ה דהוה) בשם ה"ר פטר שכלי שניקב ונסתם בזפת אינו חמור ככלי מזופף שהחמירו בו אפילו לפי שעה לפי שמכניסו לקיום ולא משום דבלע, וא"כ סתימת הנקב בזפת בכלי שאין עשוי לקיום סגי ליה בהדחה ככלי עצמו, או ניגוב אם הוא כלי שצריך ניגוב, ולפי זה המשפך שלנו שהוא מזופף מעט סביב הברזל, סגי להו בניגוב כמו המשפך עצמו, אמנם בכלים מזופפים יש להחמיר מפני שהם שרגילים ומצויים.

ניגוב במים ואפר- גת רטובה מלחלוחית יין יש לנגב באפר כדי שתהא נגובה ואח"כ במים, וגת יבשה ינגבה במים ואח"כ באפר. ולרב צריך פעמיים ושלש בגת יבשה מים ואפר, וברטובה אפר מים ואפר, ועוד מים בסוף כדי לנקותה מן האפר, ולשמואל צריך שלש וארבע ברטובה צריך אפר מים אפר, וביבשה מים אפר מים אפר, ועוד מים בסוף. ע"כ ביאור רש"י בשם רבו. וי"מ שלסורא לרב ביבשה צריך מים ואפר, וברטובה אפר ומים ואפר, ולשמואל ברטובה אפר מים ואפר כשיטת רב, אבל ביבשה צריך מים ואפר מים אפר, דבכולהו בעינן אפר תרי זימני, ולפומבדיתא לרב ביבשה צריך מים ואפר מים כמו לסורא, וברטובה אפר ומים אפר ומים, ולשמואל ברטובה צריך אפר מים אפר מים כמו לרב, אבל ביבשה צריך מים ואפר ומים ואפר ומים. ורש"י מקשה על הביאור הראשון, וכתב שנראה כהביאור השני. והתוס' (ד"ה איתמר) מקשים על הביאור השני, ולכן ביארו שלסורא לרב ביבשה צריך מים ואפר, וברטובה צריך אפר מים ואפר, ושמואל אומר שצריך להוסיף מים בסוף בין ביבשה בין ברטובה, ורב גם מודה לזה, ושיטת פומבדיתא כמו הביאור הראשון ברש"י שברטובה צריך אפר מים ואפר, וביבשה מים אפר מים אפר, ושמואל אומר שצריך גם בזה להוסיף מים בסוף בין ביבשה בין ברטובה, וגם בזה מודה רב.

לרבא אפשר להכשיר גת ע"י הגעלה ברותחין.

הבלעה והפלטה ע"י עירוי מכלי ראשון- רבינו תם למד ממה שהגעילו גת גדולה, שעירוי ככלי ראשון, שהרי א"א לתת גת גדולה לתוך יורה, ולפ"ז כלים שנאסרו ע"י כלי ראשון סגי להו בהגעלה ע"י עירוי. אבל רשב"ם חולק על ר"ת ואומר דעירוי דינו ככלי שני לגמרי, והכא מהני עירוי מפני שיין נסך תשמישו ע"ז צונן. ועיקר דברי רשב"ם ור"ת במסכת שבת (מ"ב.), ומסקנא דמילתא פירש רבינו ברוך דמילתא דעירוי תליא במחלוקת רב ושמואל (פסחים ע"ו.) אי תתאה גבר או עילאה גבר, וקיימא לן כמ"ד תתאה גבר, מיהו גם עילאה מבשל ומבליע כדי קליפה, דאדמיקר ליה בלע, וא"כ כלים שנאסרו ע"י כלי ראשון שהם בלועים מעבר לעבר לא סגי בעירוי, שהרי העירוי אינו מפליט אלא כדי קליפה, וקערות שבולעות על ידי עירוי, היה נראה דסגי להו בעירוי, אמנם להלכה צריך להגעילם בכלי ראשון, דפעמים שתוחבין

הקערות בתוך הכלי ראשון ובתוך יורה מרותחת. וחביות יין של עכו"ם סגי להו בעירוי, כמו בגת, ואם ניסרם הנגר וקילפם במלקט וברהיטני והסיר הקליפה של צד היין, סגי בהכי בלא עירוי. תוד"ה דרש.

לרבא כל דבר שרגיל להכניסו לקיום אפי' אם היה אצל הנכרי שעה אחת גזרו בו חכמים כדי שלא יבוא להשהותו אצל העכו"ם, ולכן כששלח קנקנים היה שולחם בשתי חותמות. וכתבו התוס' (ד"ה רבא) דלכאורה שמעינן מהכא שישראל השולח חביות ריקות בבית העכו"ם, או מעיר לעיר, כדי לתקנם, צריך לחותמם מבפנים בגחלת או באבן רכה שהיא כאבן סיד, כדי שיהא ניכר אם העובד כוכבים נתן לתוכן יין. אך יש לדחות דהיינו דווקא לדידוהי שהחביות שלהם היו קטנות ונח לתת לתוכם יין ולערוטם מיד, אבל חביות שלנו שהם גדולות ואין נח לתת לתוכם יין ולערוטו מיד אין לחוש ואין צריך לחותמם, ומכל מקום טוב להחמיר.

ע"ה. טהרת והכשרת כלי הגת - גת או בית בד טמאים שרוצה לטהרם, או שהם של יין נסך, ידיח במים את הדפים כמין דלת שמניחים על הענבים, ואת הגת, ואת הלולבים מטאטא שאוספים בו את הענבים המתפזרים, (ועל משנה זו יש לסמוך שא"צ אפר לגת), וינגב באפר ומים את העקלים (-שכורכים את הענבים סביב התפוח כדי שהענבים לא יפזרו מכובד הקורה. ורב האי גאון מפרש שהכונה לקופה מסורגת, שאחרי סחיטת הזיתים נותנים אותם בקופה זו, ומניחים עליה קורה כבדה כדי להוציא את המשקה הנשאר) אם הם מנצרים או מקנבוס דבלעי טפי, ואם הם משיפה או גמי שהם בולעים הרבה יישנם י"ב חודש. ולרשב"ג יניחם מגת לגת, שזה לפעמים יותר מי"ב חודש ולפעמים פחות. ולרבי יוסי יכול להגעילם מיד ברותחים או לחולטם במי זיתים (-מים שהתבשלו בהם זיתים). ולרשב"ג בשם רבי יוסי יניחם מתחת צינור שמימיו מקלחים או במעין שמימיו שוטפים, לזמן של עונה, והיינו שיעור יום או לילה כשהימים והלילות שווים, או כשיעור חצי יום וחצי לילה כשאינם שווים דבעינן י"ב שעות שלימות.

הכשרת משמרת כמין שקים שנותנים בהם שמרים כדי להוציא את היין- אם זה עשוי משיער אדם ידיחם דלא בלעי טובא, ואם הם מצמור ינגבם, ואם הם מפשתן שהוא בולע יותר מצמור יישנם, ואם יש בהם קשרים צריך להתירם.

הכשרת סלים ומסננות - אם הם תפורים בחבל צורי (-חבלים של צורי דקל) ידיחם, ואם הם תפורים בגמי ינגבם, ואם הם תפורים בפשתן יישנם, ואם יש בהם קשרים צריך להתירם ואח"כ ינגבם, מפני שהיין נבלע בקשרים.

הכשרת מפות וסדינים - כתבו התוס' (ד"ה דכיתנא) בשם רבינו תם שמפות וסדינים שלנו ששרו ביין נסך אין צריך ליישנם, דלא קאמור שכל כלי פשתן צריך ליישנם, אלא דווקא הני כלים שמנו חכמים שהיו בקיאים שהם בולעים, ואפילו אם נפל עליהם איסור רותח יש להתיר בכיבוס בכלי שני, מפני שע"י כיבוס גדול שחובטים כמה וכמה פעמים א"א שלא יצא האיסור, ושמא יש לחלק בין איסור שנדבק לשאינו נדבק כ"כ.

ע"ה: עם הארץ שהושיט ידו לגת ונגע באשכולות המוטלות ביין, נחלקו רבי ורבי חייא אם נטמאת כל הגת, או רק האשכול וסביבותיו (ושאני

משרץ שנמצא בריחיים שטוחנים בהם את הזיתים ואח"כ נותנים אותו בבד וטוען עליהם את הקורה, שאם יש שם משקה הכל טמא, דהתם לא מפסקי אשכולות דבזיתים אין אשכולות, והמשקה מחברים), ורבנן הורו לרבי ירמיה או לבנו שרק האשכול וסביבותיו טמאים.

הכשרת כלים שנקנו מעכו"ם

כבולעו כך פולטו - כלי שהעכו"ם לא השתמש בו כלל מספיקה לו טבילה, כלי שתשמישו בצונן צריך הדחה וטבילה, וכלי שתשמישו בחמין, צריך הגעלה וטבילה (ואפשר להקדים את הטבילה להגעלה, מפני שאין הטבילה בגלל הטומאה (דנימא דהוה כטובל ושרץ בידו), שהרי אפילו כלים חדשים [שלא בלעו איסור] צריכים טבילה. תוד"ה מגעילן), וכלים שתשמישם באור צריך ליבון וטבילה, וסכין מספיק שישופה (-ילטשה באבן של נפחים) ויטבילה.

המקור שצריך גם טבילה הוא מדכתיב "כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש וטהר" - מבואר דבעינן עוד טהרה חוץ מהליבון, ומהמשך הפסוק **"אך במי נדה יתחטא" לומדים מ"אך" שא"צ הזאה שלישי ושביעי, ומ"מי נדה" לומדים שצריך מי' סאה**, (ואע"פ שסגי ברביעית להטביל מחטים וצינוריות מדאורייתא, היינו דווקא בטבילת טומאה, אבל בטבילת כלי מדין שזה חידוש בעינן ארבעים סאה. תוד"ה מים), ומ"מ בעינן **"וטהר"** לומר שא"צ הערב שמש אלא טהור לאלתר.

כל כלי סעודה אפי' חדשים צריכים טבילה, שהרי ישנים שליבנם הרי הם כחדשים ואעפ"כ צריכים טבילה, אבל כלים שאינם כלי סעודה כוזזי דסרבלא (-מספריים שגוזזים בהם בגדי צמר) א"צ טבילה, דכלי סעודה אמורים בפרשה, דכתיב "כל דבר אשר יבוא באש" ואין דרך להשתמש באור אלא בכלים של צרכי סעודה, ועל זה נאמר "וטהר" דבעינן טבילה.

כלים שהושאלו מעכו"ם א"צ טבילה, אמנם אם ישראל קנה מנכרי וישראל אחר שאל כלי זה ממנו, צריך טבילה, כיון שבא לידי חיוב טבילה אצל הישראל הראשון. תוד"ה אבל.

סוגי הכלים - הפרשה מדברת דווקא בכלי מתכות דכתיב "אך את הזהב" וגו', אבל כלים העשויים מאדמה וגללי בהמה א"צ טבילה, וכלי זכוכית כיון שאם נשברו יש להם תקנה ע"י התכה וחוזר ועושה מהם כלי, דינם ככלי מתכות שצריכים טבילה.

קוניא (-כלי חרס מצופה עופרת ותשמישו בצונן) נחלקו רב אחא ורבינא אם הוא צריך טבילה בגלל המתכת, או שא"צ טבילה בגלל החרס, ולהלכה הוא צריך טבילה. ודווקא כשהוא מצופה עופרת מבפנים, אבל אם הוא מצופה רק מבחוץ, וכל כלי עץ המחושקים במתכת מבחוץ, אין צריכים טבילה, כיון שהשימוש למאכל הוא בחלק הפנימי, ו'כלי סעודה אמורים בפרשה' היינו מקום השימוש. תוד"ה והלכתא.

הגמ' מסתפקת אם **כלי שנתנו עכו"ם למשכנתא** צריך טבילה, ורב אשי הטביל כלי כזה, ואין ידוע אם ס"ל שצריך טבילה, או ששם היתה דעת העכו"ם לשקעו אצלו. וכתבו התוס' (ד"ה אי) שכיון דלא איפשיטא מטבילים למשכנתא בלא ברכה, ואם יש לו כלי

שחייב בטבילה יטביל זה עימו ויברך על שניהם. והנותן כלי לאומן עכו"ם לתקן, ואפילו למ"ד אומן קונה בשבח כלי, אין צריך טבילה, כיון דאין שם הנכרי עליו (משא"כ בכלי מדין). והמוכר כלי לעובד כוכבים וחזר ולקח ממנו צריך טבילה, כיון שנקרא על שם העכו"ם, אבל הממשכן כלי לעובד כוכבים וחזר ופדה א"צ טבילה, דאע"פ שהגמ' מסתפקת אי משכנתא כזביני, לענין זה פשיטא דלא הוי כזביני.

כלי שהשתמש בו לפני טבילה הגעלה וליבון, למ"ד נותן טעם לפגם אסור נאסר התבשיל (והתוס' (ד"ה וכולן) מסתפקים באופן שהגעיל ולא הטביל, אם התבשיל נאסר אטו קודם הגעלה וליבון), ולמ"ד נותן טעם לפגם מותר התבשיל מותר, (ולשיטתו התורה לא אסרה בגיעולי עכו"ם אלא קדירה בת יומה, ושאינה בת יומה שהעכו"ם בישל בה אתמול וכבר פג הטעם בלינת לילה וכשהטעם נפלט לתבשיל אינו אלא לפגם, אסורה גזירה אטו בת יומה, והאוסר סובר שגם קדירה בת יומה פוגמת מעט).

כתבו התוס' (ד"ה בת יומא) דלא בעינן מעת לעת כדי שהכלי יהיה נותן טעם לפגם, אלא מספיקה לינת לילה, והיינו שכל הלילה לא בישלו בכלי, והמחמיר תבוא עליו ברכה. וצריך לברר שלא היו אפילו מים חמים בכלי של איסור בתוך מעת לעת, שאם היו נעשו כגוף האיסור כיון שאין בהם שישים כנגד כל הכלי (דבכולו משערינן), וחזרו ונבלעו בכלי, אולם בכלי של היתר, כגון בשר בכלי של חלב או איפכא, אע"פ שהיו בו מים חמים בתוך מעת לעת אין לחוש, דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא דווקא באיסור, ועוד דהוי נ"ט בר נ"ט.

עוד כתבו התוס' (ד"ה מכאן) שמאכל המבושל בכלי שאינו בן יומו מותר, אבל הכלי אסור, לפי שהכלי בלע בתחילה איסור גמור, אבל המאכל לא נבלע בו איסור מעולם. עוד כתבו התוס' שאין להגעיל כלי בן יומו אלא בכלי שיש בו שישים כנגדו, דשמוננית הנפלט בחמין זה טעם לשבח, אבל כשמוגעילים כלי חמוץ בערב הפסח בד' שעות, דשעת היתר היא, אפשר להגעיל אפילו כלי בן יומו בפחות משישים, דהוי נ"ט בר נ"ט דהתיירא (החמץ בקדירה, וממנה למים, ומהמים לקדירה, ועדיין הכל היתר), ועוד דיותר מתקלקל טעם חמוץ בכלי שאין ראוי לאכילה, ממה שמתקלקל טעם בשר בדגים שנתבשלו והם ראויים לאכילה. ומה שנהגו לתת את כלי המוגעל במים צוננים מיד אחר הגעלה, צ"ב למה נהגו כך.

ע"ו. דין שפוד ואסכלה-

רב עמרם שואל למה שפוד ואסכלא שנקנו מגוי צריכים ליבון, ולגבי כלים שהשתמש בהם לקדשים מבואר שמספיק הגעלה כדי שלא יפלוט טעם קדשים למחר כשהם כבר באיסור נותר שיש בו כרת.

רב ששת מתרץ שיש חילוק אם בלע התר או איסור.

רבא מקשה שבזמן הפליטה זה כבר איסור, ולכן אמר רבא שמה שנאמר בקדשים שצריך הגעלה הכונה גם לשטיפה ומריקה, והיינו שבכדי להפליט את האיסור ודאי צריך ליבון כמו בבליעת איסור, ויש מצוה מיוחדת בקדשים "ומורק ושוטף במים" כפי שיש מצוה לכבס במקום קדוש בגד שניתז עליו מדם חטאת, ולשבור במקום קדוש כלי חרס [שבישלו בו חטאת].

אביי מקשה שמריקה ושטיפה לא דומה להגעלה, דזה בצונן וזה בחמין, ורק חמין מפליטים מהכלי את מה שבלע. ולכן אומר אביי שכל דין מלמד על חבירו (- יגיד עליו רעו), ובין בכלי עכו"ם בין בכלי קדשים צריך ליבון והגעלה כדי להפליט את האיסור, ובקדשים מצות המלך שצריך גם מריקה ושטיפה.

רבא מקשה שא"כ נכתוב יחד את דין קדשים ודין כלי עכו"ם, ולכן מבאר רבא שכל יום שמבשלים בו נעשה גיעול לחבירו להפליט את הבליעה בתבשיל לפני שזה נהיה נותר, והיינו בשלמים שנאכלים לשני ימים, וכלי שהיה מבשל בו חטאת צריך באותו יום לבשל בו שלמים לפני שזה יהיה נותר. והגמ' שואלת שא"כ לא יצטרכו גם הגעלה.

לרב פפא בקדשים הבליעה לא מתקשה בכלי כיון שמבשלים בו תמיד, והוא נח לפלוט, ולכן סגי בהגעלה, משא"כ בגיעולי עכו"ם שצריך ליבון.

רב אשי מתרץ כדברי רב ששת שיש חילוק בין התירא בלע לאיסורא בלע, ואף שבזמן הפליטה זה איסור, מ"מ אז האיסור אינו בעין דמעולם לא הוכר האיסור.

ע"ו: שיעור ליבון עד שתرد הקליפה, ושיעור ההגעלה יורה קטנה בתוך גדולה כדי שהרותחין יעלו על פני כולה, ויורה גדולה שמים גדנפא דלישא אפומה (-שפה של עיסה סביבות פיה כדי שתקבל מים

מסכת הוריות

מסכת הוריות עוסקת בדיני הקרבנות המיוחדים של חטאת הציבור, כהן משיח, ומלך, ונקראת 'הוריות' מלשון הוראות, כיון שפר העלם דבר של ציבור ופר כהן משיח בא רק כאשר השגגה נובעת מטעות בהוראה.

כתב הרמב"ם (בהקדמה לפירוש המשניות) 'כאשר השלים מוסר הדיינים (במסכת אבות) החל לבאר שגיאותם, כי כל מי שיש בו טבע בשר ודם אי אפשר שלא יטעה ויחטא, ולפיכך סידר הוריות אחר אבות'.

מיני הקרבנות שבאים לכפרה על חטא- העובר בשוגג על מצות לא תעשה שחייבים על זדונה כרת, וכגון שחשב על חלב שהוא שומן ואכלו, או שלא ידע שהדבר אסור, חייב להביא קרבן חטאת (כשבה או שעירה. ויש ג' עבירות שאם החוטא בהם הוא עני הוא מביא ב' ציפורים, ואם הוא דל שבדלים מביא מנחה). ויש ה' עבירות שחייבים עליהם אשם, ובספק עבירה (בתנאים מסוימים) חייבים אשם תלוי.

ישנם אופנים החלוקים בקרבנם מהקרבנות הנ"ל, והם ציבור שעשו בהוראת בית דין, וכהן משיח או מלך שחטאו, וכדלהלן.

פר העלם דבר של ציבור-

ציבור שעברו עבירה על פי הוראת טעות של בית דין (ויבואר להלן כמה נחשבים ציבור), אין כל אחד מביא קרבן בפני עצמו, כדין יחיד שחטא, אלא מביאים פר העלם דבר של ציבור. דכתיב "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל, ועשו אחת מכל מצוות ד' אשר לא תיעשנה ואשמו, ונודעה החטאת אשר חטאו עליה, והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת, והביאו אותו לפני אהל מועד, וכו', והוציא את הפר אל מחוץ למחנה, ושרף אותו וכו' חטאת הקהל הוא".

חטאת זו שונה מחטאת היחיד בכמה דברים: א' לא כל יחיד מביא קרבן, אלא מביאים קרבן אחד על כולם. ב' מין הקרבן הוא פר, ולא כשבה או שעירה כמו בחטאת. ג' חטאת יחיד דמה ניתן על קרנות המזבח החיצון, והכהנים אוכלים מבשרה, ופר העלם דבר ניתן בהיכל על הפרוכת ועל מזבח הזהב, ובשרו אינו נאכל אלא נשרף מחוץ למחנה, (ואמנם האימורים מוקטרים על המזבח החיצון כמו בכל חטאת). ד' חטאת רגילה

הרבה ויעברו הרותחין על שפתה), וממלאים אותה מים ומרתיחים אותם, שכשם שהבליעה שבשפת הכלי היא ע"י ניצוצות ולא הוכנס כלי זה לתוך כלי גדול יותר, כך הפליטה ע"י ניצוצות שכיון שממלאים אותה עולים ניצוצות על פיה ופולט, מיהו גדנפא בעינן שמא באותה פעם לא יעלו ניצוצות על פיה, (משא"כ באיסור שהתבשל פה פעמים הרבה, אם לא העלה ניצוצות בכל פעם העלה בפעם אחת).

הכשרת סכין היא ע"י שיפה (ליטוש באבן של נפחים, וי"מ שפשוף בבגד צמר שאינו חלק ומעביר שמנוניות), ומלבד השיפה צריך לנועצה י' פעמים (התוס' (ד"ה הסכין) דנים אם צריך דווקא עשר פעמים או לא, וכתבו שיש להחמיר) בקרקע שאינה עבודה, ואם יש בסכין גוממות בעובי רוחבה שעלול להצטבר שמנונית בגוממות, זה לא מועיל, ואין הנעיצה מועילה אלא לצונן אבל לרותח צריך הגעלה ברותחין בכלי ראשון. רש"י. והתוס' (ד"ה אמר) כתבו שאם בא לחתוך בה רותח צריכה ליבון, אא"כ הסכין בלע התירא. ור"ת אמר דהיינו דווקא בסכין גדולה שדרך לצלות בה בשר, אבל סכינים קטנים שאין דרך לצלות בהם בשר סגי להו בהגעלה אף בשל עכו"ם, וריב"א מצריך ליבון גם בסכינים קטנים, מפני שפעמים דרך להפוך בהם

מובאת בכל חטא בשוגג, ופר העלם דבר מובא רק כאשר החטא הוא על פי הוראה בטעות של הסנהדרין. חטאת זו מובאת רק כאשר הטעות היתה בגלל הוראת בית דין (ולא כאשר החוטא ידע שזה טעות, או כאשר החוטא רגיל לבעט בהוראה), בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ודווקא כשההוראה היא מהסנהדרי גדולה, ודווקא בהוראות מסוימות (דבר שלא כתוב מפורש בתורה, ושטענו בפרט מן המצוה ולא בכל המצוה), ודווקא כאשר הקהל או רובם חטאו.

העושה עבירה מפני שבית דין הורו בטעות שהדבר מותר, ונמצא שהדבר אסור, יש אומרים שהוא פטור מחטאת.
פר כהן משיח- דין דומה לפר העלם דבר של ציבור נאמר בכהן משיח, כדכתיב "אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם, והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לד' לחטאת", ודינו שוה בפרטים רבים לדין פר העלם דבר של ציבור.

חטאת הנשיא- נשיא (-מלך, ולא נשיא של שבט) שחטא בשוגג, מביא שעיר עיזים לחטאתו (בשונה מיחיד שמביא כשבה או שעירה לחטאת, אבל בשאר הפרטים שוה דינו לחטאת יחיד), דכתיב "אשר נשיא יחטא, ועשה אחת מכל מצוות ד' אשר לא תיעשנה בשגגה ואשם, או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה, והביא את קרבנו שעיר עיזים זכר תמים".

חטא עבודה זרה שונה לענין הקרבן משאר החטאים, בכך שהיחיד מקריב עליו דווקא שעירת עיזים ולא כשבה, וכן הדין כהן משיח או במלך שחטא, וכאשר מביאים פר העלם דבר של ציבור על טעות בעבודה זרה מביאים גם שעיר לחטאת.

בפרק ראשון יתבארו דיני פר העלם דבר של ציבור, ובפרק שני ושלישי יתבארו דיני פר כהן משיח.

הורו בית דין

מה נחשב עשיה בהוראת בית דין

לתנא דמתני' אדם שעבר עבירה מחמת שבית הורו בטעות שהדבר מותר פטור מקרבן. ולהלן יבואר מתי נחשב שהעבירה נעשתה בהוראת בית דין.

בשר על גבי גחלים, ור"ת אומר דזה אינו קרוי תשמישו על יד האור, כיון שאין זה תשמיש קבוע. ומהא דאיתא בירושלמי 'הדא דתימא בסכין קטן, אבל בגדול בעי ליבון', י"ל שסכין קטן אין רגילות להיות בו גומות, ולכן סגי בנעיצה, אבל סכין גדולה שדרך להיות בה גומות צריכה ליבון, דבנועצה בקרקע אינו מועיל לשפשף ולהעביר האיסור הנדבק בגומות, ולכן אפילו אם בה לחתוך בה צונן צריכה ליבון ולא סגי בהגעלה, דלא מהניא הגעלה אלא להפליט האיסור הבלוע בתוך הסכין, ולא להעביר איסור הנדבק, והשפשוף בקרקע מהני להעביר איסור הנדבק, וכיון שיש גומות אין תקנה להעביר איסור הנדבק רק ע"י ליבון. ורבינו ברוך מבאר שכוונת הירושלמי שסכין קטן שאין תשמישו ע"י האור סגי בנעיצת קרקע אפילו לחתוך בו רותח, דסתם סכין קטן אין תשמישו רק בצונן ואינו בלוע כלל בתוכו רק נדבק בו מבחוץ, אבל גדול תשמישו ברותחין וע"י האור, הלכך בעי ליבון לחתוך בו רותח. והא דקאמר הכא נועצה עשר פעמים בקרקע, היינו דוקא בקרקע קשה שהיא מעברת השומן ושפה, אבל קרקע רכה אינה מעברת השומן, וכן קרקע קשה יותר מדאי לא מועילה, וכן אפר לא מועיל.

עוד כתבו התוס' (ע"ה: ד"ה הסכין) שמה שסכין ששחט בה טריפה סגי בקינוח, היינו משום דדם שריק ואין השמנונית נבלעת, משא"כ סכין של עכו"ם שבלוע בה הרבה שמנונית.

ב. בית דין שהתירו דבר בטעות, ועשה יחיד כהוראתם מתי חייב ומתי פטור- בית דין (סנהדרי גדולה. תוד"ה הורו) שהורו לעבור על אחת ממצוות התורה כגון שהורו שחלב או דם מותר, ועשה היחיד עמהם או אחריהם או שרק הוא עשה (-לא זו אף זו קתני), פטור, מפני שתלה בבית דין, וכתיב "בעשותה אחת" – יחיד העושה על פי עצמו חייב, בהוראת בית דין פטור מלהביא כשבה או שעירה, הואיל ותלה בבית דין ועשה על פיהם. (והתוס' (ד"ה בין) מסתפקים אם ב"ד עצמם חייבים להביא כשבה או שעירה על חטאם). אבל אם ידע שטעו, או שהגיע להוראה (אפי' גמיר (-שלמד את הדבר) ולא סביר (-שאינו מבין דבר מתוך דבר), או סביר ולא גמיר. ב:), ועשה עמהם או אחריהם או שרק הוא עשה (-זו וא"צ לומר זו), חייב, מפני שלא תלה בבית דין.

מתי נחשבת הוראת בית דין הוראה- נחלקו בגמ' מתי נחשבת הוראת בית דין הוראה לחייב אותם או את הציבור פר, או לפטור יחיד העושה בהוראתם, האם די שיאמרו 'מותרים אתם', או דדווקא באמרו 'מותרים אתם לעשות', דבלא זה לא נגמרה ההוראה. הגמ' מוכיחה דבעינן שיאמרו 'מותרים אתם לעשות' מדתנן שזקן ממרא אינו חייב אם מלמד כדבריו אלא בהורה לעשות. וכן מהא דתנן **שאם בית דין** (כל ב"ד, ולא דווקא סנהדרי גדולה. תוד"ה הורו) התירו אשה להנשא על פי עד אחד (דאי בשני עדים לא צריך בית דין), והלכה וקלקלה בזנות ואח"כ בא בעלה, חייבת קרבן, מפני שלא הורו לה אלא להנשא. וכן מהא דתנן הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה. והגמרא מסיקה שמראיות אלו מוכח דבעינן שיאמרו 'מותרים אתם לעשות'. וכתבו התוס' (ד"ה הכא) שגם בהוראה אין לתלמיד לסמוך על דברי הרב עד שיאמרו לו מותר אתה לעשות, והא שאין למדים הלכה מפי מעשה עד שיאמרו לו הלכה למעשה, הטעם הוא שמא לא עיין היטב ושמא המקרה שם היה שונה מעט, והלכה למעשה היינו שיביא לו ראיה מהתלמוד, דאין למדים לא מההלכות ולא מהאגדות ולא מהתוספתא אלא מפי התלמוד.

בית דין שהורו שחלב מותר ובא לאכול שומן ונתחלף לו באותו חלב, ללישנא קמא פטור כיון שגם אם היה יודע שזה חלב היה אוכלו כיון שהורו בית דין שהוא שומן, וזו כוונת מתני' לרבות והלך היחיד ועשה 'שוגגי על פיהם. וללישנא בתרא חייב, דדווקא שוגג על פיהם פטור אבל כאן לא אכל על פיהם אלא חשב שזה שומן. והגמ' מביאה שנחלקו בזה רב ורבי יוחנן, שלרב פטור, ומ"מ אינו משלים לרוב ציבור לענין שיביאו פר, כיון דבעינן "בשגגה" -עד שיהיו כולם בשגגה אחת. (התוס' ד"ה עד) מסתפקים אם בית דין חייבים היכא שנתחלף לרוב הציבור, דכולם בשגגה אחת). ולרבי יוחנן חייב, ואף דבעינן 'שב מידיעתו', כיון שאם יוודע לבית דין שטעו הם יחזרו בהם וגם הוא יחזור בו, חשיב שב מידיעתו.

מומר אין מקבלים ממנו קרבן על שגגתו. דכתיב "מעם הארץ" ולא כל עם הארץ פרט למומר שאינו מביא קרבן על שגגתו, דאין מקבלים מיזו. ולרבי שמעון ילפינן מ"בשגגה ואשם או הודע" ומומר לא שב מידיעתו, ונ"מ במומר לאכול חלב שהביא קרבן על הדם.

ב: טעה במצוה לשמוע דברי חכמים - אפי' תלמיד כשמעון בן עזאי ושמעון בן זומא שהיו יושבים לפני חכמים והיו ראויים להוראה, אם עשו על פי הוראת בית דין וידעו שבית דין טעו, אלא שחשבו שאף בזה (-לעבור איסור) מצוה לשמוע דברי חכמים, חייב כשבה או שעירה, מפני שלא תלה ממש בית דין, שהרי הוא יודע שהם טעו, והעושה מפי עצמו חייב.

המבעט בהוראה (-שהוא רגיל לבעט בהוראה), אע"פ שעשה בהוראת בית דין חייב, דמפי עצמו הוא עושה.

מתני' דקתני יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור, כמאן

איתא במתני' 'הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה, והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם, וכו', פטור, מפני שתלה בבית דין'. ולהלן יבואר שדין זה אינו מוסכם, וכשיטת מי נשנית משנה זו.

לרב יהודה בשם שמואל מתני' כרבי יהודה דדריש תחטא... בעשותה למעט תולה בבית דין, (ואע"פ שלא נאמר דין זה בשם רבי יהודה, מצינו במקום אחר שרבי יהודה דורש מיעוטי כהאי גוונא ("וזאת תורת העולה היא" — הרי אלו ג' מיעוטים, ואף שבכל התורה אמרינן 'אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות', הני מילי בב' מיעוטים, אבל בג' מיעוטים בזה אחר זה בחד קרא, אתו כולהו למעט. רש"י. והתוס' כתבו שבזוגות בא לרבות וכשזה לא זוגות בא למעט. והביאו שרשב"א גנדה מפרש שכשבאים למעט דבר אחר זה בא לרבות, אבל כשכל אחד בא למילתיה אתא למעט), וטעם נוסף משום שהדין דלהלן בהכרח אינו רבי יהודה שהרי לרבי יהודה ברוב ציבור אין הבית דין מביאים פר אלא הציבור), אבל **לחכמים יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב**, ואפי' רוב ציבור שבית דין מביאים עליהם פר חייבים. ואם עשו מיעוט או רוב הציבור בשגגת מעשה כגון שנתחלף להם חלב בשומן ולא הורו בית דין להתיר, הם חייבים והבית דין פטורים.

ג. לרב נחמן בשם שמואל מתני' כר"מ שאמר שאם הורו בית דין ועשו פטור, וחכמים מחייבים, ועשו היינו מיעוט, ונחלקו אם יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב או פטור. דאם הכונה שבית דין עשו הרי הם פטורים ולמה רבנן מחייבים, ואם עשו רוב הקהל הרי הם חייבים ולמה ר"מ פוטר. הגמ' דוחה שאין ראיה שבזה נחלקו ר"מ ורבנן, די"ל שנחלקו אם בית דין משלימים לרוב ציבור להביא פר העלם דבר של ציבור או לא. וכן י"ל שאיירי בהורו בית דין ועשו רוב הקהל כהוראתם, וחכמים סוברים כר"ש שגם הציבור מביאים פר ולא רק בית דין. וכן י"ל שנחלקו אם שבט שעשה בהוראת בית דין של אותו השבט חייב (כשיטת רבי יהודה) או פטור. וכן י"ל שנחלקו אם ו' שבטים שהם רוב קהל, או ז' שבטים שהם מיעוט קהל, חייבים (כשיטת רבי שמעון בן אלעזר), או לא.

מתי נחשבים רוב הקהל

כאשר כל הקהל או רובו חטאו בשוגג בגלל שבית דין הורו בטעות שהדבר מותר, מביאים פר העלם דבר של ציבור. ולהלן יבואר מתי נחשב שרוב הקהל חטאו.

אין נדונים לרוב קהל אלא יושבי ארץ ישראל, שנאמר "ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עימו קהל גדול **מלבוא חמת עד נחל מצרים**". ואע"ג דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן, הוי גילוי מילתא בעלמא. תוד"ה קהל.

מרובים ונתמעטו (כגון שהורו בית דין ועשו רוב קהל על פיהם ונתחייבו להביא פר, ולא הספיקו להביא פר עד שמתו מקצתם), תלוי במחלוקת ר"ש ורבנן (לקמן י.) אם נתמנה להיות כהן משיח או נשיא אחר שחטא, שלחכמים שם דינם כהדיוטות כפי שהיו בתחילה, והכא נמי מביאים פר כבתחילה, ולר"ש אם נודע להם אחר שנתמנו פטורים, והכא נמי אם נודע להם עד שלא נתמעטו חייבים להביא פר, אבל אם נודע להם משנתמעטו פטורים. לרש"י מרובים ונתמעטו כבר הוו בני קרבן. ולתוס' (ד"ה מועטין) כיון שכשנתמעטו אינם בני קרבן, אם לא שהולכים לפי זמן החטא.

מועטים ונתרבו כגון שהורו בית דין ועשו מיעוט הקהל על פיהם, ומתו מקצת מרוב הקהל ונתרבו אלו ואח"כ נודע להם שחטאו, אינו תלוי במחלוקת ר"ש ורבנן, דאף לר"ש דאזיל בתר ידיעה הכא פטורים, דסבר ר"ש שצריך גם חטא וגם ידיעה (דאל"כ יביא קרבן כדהשתא), וכאן יש רק ידיעה, ובשעת החטא לא נתחייבו שום קרבן, משא"כ ככהן משיח ונשיא.

כמה ספיקות בדיני צירוף לרוב קהל- הורו בית דין שחלב מותר, ועשו מיעוט על פיהם, וחזרו בהם ואסרו, וחזרו להתיר, ועשו עוד מיעוט על פיהם, יש להסתפק אם שני המיעוטים מצטרפים לרוב או לא.

ואת"ל שמצטרפים כיון ששניהם אותו חלב, יש להסתפק אם הורו בית דין התר בב' סוגי חלב (שעל גבי הקיבה (רש"י ותוס' גרסו שע"ג הקרב. והקשו התוס' (ד"ה הורו) שאיסור חלב שע"ג הקרב הצדוקים מודים בו. ותיצרו דאיתא בתוספתא שהצדוקים היו אומרים שאין חייבים אלא על מה שקרב לשלמים) ושעל גבי הדקין, דתרי קראי נינהו), אם מצטרפים שניהם לרוב או לא.

ואת"ל שם חלב אחד הוא, יש להסתפק אם חלב ודם מצטרפים כיון שקרבנם שוה, או שאין מצטרפים כיון שזה שני איסורים דחלב אינו שוה בכל, דדם חיה מותר.

ואת"ל שמצטרפים כיון שקרבנם שוה, יש להסתפק אם חלב ועבודת כוכבים מצטרפים כיון ששניהם בכרת, או דכיון שאין איסורם וקרבנם שווה אין מצטרפים. תיקו. וכתבו התוס' (ד"ה והורו) דצ"ע מה יביאו, שהרי אין קרבנותיהם שוים, אם יביאו שני קרבנות או לא, וגם צ"ע מה הדין אם בסוף הם רוב, האם דווקא כשבתחילה ובסוף הם מיעוט ובאמצע הם רוב יש ספק, אמנם אם היו רוב מתחילה ולבסוף מיעוט אין המיעוט מצטרף לרוב, כיון שהרוב כבר התחייב בקרבן.

וכן יש להסתפק היכא שעשו מיעוט מהציבור על פי בית דין, ומתו הבית דין, וחזרו והורו בית דין אחר, ועשו עוד מיעוט על פיהם, אם מצטרפים, למ"ד שברוב ציבור מביאים את הפר, אבל למ"ד שהבית דין מביאים את הפר הרי הם אינם. תיקו. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שצ"ע אם יש מקום להסתפק למ"ד שהבית דין מביאים, אם מתו מיעוט ציבור הראשונים, ולא נודע החטא רק לאלו החיים, האם בית דין חייבים כיון שהורו שלא כדין, או לא.

רובו ככולו בהוראת בית דין

פר העלם דבר של ציבור מובא רק כאשר הציבור חטאו מכח הוראת טעות של בית דין, ולהלן יבואר האם צריך שכל הבית דין יורו התר בדבר, או שמספיק רוב בית דין.

ג: שיטת רבי יוחנן שאין מביאים פר אפילו מאה שישבו להורות, אלא אם הורו כולם, ולא אמרינן רובו ככולו כפי שאומרים בשאר דיני התורה, דכתיב "ואם כל עדת ישראל ישגו".

הגמ' אומרת שאין להוכיח דלא כרבי יוחנן ממתני' (ב.) דתני 'וידע אחד שטעו וכו' חייב, דמשמע שאחרים פטורים אע"פ שלא יצאה ההוראה מפי כולם, די"ל דאיירי בהרכין ראשו שהיה נראה שהוא מודה לדבריהם ונגמרה ההוראה. וכן במתני' לקמן (ד:) הפוטרת אם אחד אמר להם טועים אתם, ומשמע שאם שתק חייבים אע"פ שלא הסכים לדבריהם, י"ל דאיירי בהרכין ראשו. אך יש פירכא לדבריו מהא דאיתא בברייתא שאין גוזרים גזירה על הציבור אא"כ יכולים "רוב" הציבור לעמוד בה, דכתיב "במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו", ומבואר שגם רוב נקרא כולו, וצ"ל דהא דכתיב בתורה "כל" היינו שצריך שכל הדיינים יהיו בבית דין אע"פ שלא כל אלו שישבו להורות הורו.

י' שיושבים הדין והטו את הדין, הקולר תלוי בצוואר כולם, ואפי' תלמיד לפני רבו. הגמ' מביאה מעשים באמוראים שלא פסקו לבד דין או הוראה בטריפות, כדי שאם יטעו לא יקבלו אלא מעט מהעונש.

יחיד שחטא לאחר שבית דין חזרו מהוראתם

יחיד שחטא (בחטאים מסוימים) חייב להביא קרבן, ואם רוב הציבור חטאו על פי בית דין היחיד פטור. ולהלן יבואר מה הדין כשבית דין חזרו בהם, והיה יחיד

שלא ידע מכך וחטא, האם זה נחשב כעשיה מכח הוראת בית דין והוא פטור מקרבן, או שכיון שבית דין חזרו בהם (והיה יכול לדעת זאת) הוא חייב קרבן.

בית דין שטעו ועשו רוב ציבור על פיהם וחזרו מהוראתם, בין הביאו כפרתם בין לא הביאו כפרתם, ואחד לא ידע מהחזרה ועשה על פיהם לאחר שחזרו בהם-

שיטת רבי שמעון שפטור, מפני שברשות בית דין הוא עושה והוי תולה בבית דין. וי"א שהטעם הוא כיון שכל הוראה שיצאה ברוב ציבור יחיד העושה אותה פטור (אבל אם חטאו חצי ציבור ועשה גם הוא חייב. תוד"ה כל), שהרי לא ניתנה הוראה לפטור יחיד התולה בה אלא להבחין בין שוגג למזיד -להודיע שהעושה על פיהם הוא שוגג ולא מזיד, והרי על פי הוראה הוא עושה. וי"מ שלא ניתנה הוראה לפטור יחיד התולה בה אלא להכיר בין עושה בשגגת עצמו לעושה מזיד וברשות בית דין, וזה הרי אומר שלא ידע שחזרו ומזיד עשה על פיהם ולא על שגגת עצמו, ויחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. ואף שמבואר בברייתא שפר העלם דבר של ציבור (וכן שעירי עבודת כוכבים, לרבי יהודה באים מתרומת הלשכה ואין הדבר מפורסם, ו)לר"ש גובים מן הציבור, וא"כ ידע שחזרו בהם מהוראתם, מתני' איירי שגבו בסתמא, או שהוא לא היה בעיר בזמן הגביה. או שמחליפים את דברי רבי יהודה ורבי שמעון.

שיטת רבי אלעזר שהדבר ספק אי חשיב תולה בבית דין או בעצמו, ומביא אשם תלוי. כמו שמי שאכל חתיכה ספק חלב ספק שומן מביא אשם, ואף למי"ד שבית דין מביאים פר העלם דבר ולא הציבור, וממילא אין הדבר מפורסם, מ"מ כיון שהיה בידו לשאול למה בית דין מביאים פר חייב. וכל זה בישב בתוך ביתו, אבל אם הלך למדינת הים פטור דזה ודאי נחשב תולה בבית דין, דלא ידע בחזרתם.

ד. שיטת סומכוס שהדבר ספק ואינו מביא אשם תלוי כיון שאין כאן צד שהוא תולה בעצמו ממש, שהרי על פי הוראה הוא עושה, והדבר דומה למי שהביא קרבן כפרה בבין השמשות, שאינו מביא אשם תלוי, שאף שאין הקרבן מכפר אלא ביום, דכתיב "ביום צוותו", מ"מ כיון שבין השמשות א"א לברר הספק מפני שהוא כהרף עין וא"א לעמוד עליו, פטור, (ואף שהקריב אחר תמיד של בין הערביים, לרש"י אין זה פוסל את הקרבן, ולתוס' (ד"ה שהביא) זה פוסל את הקרבן, וכתבו דשמא מיירי במחוסר כיפורים בערב פסח שיכול להקריב אחרי התמיד), והכא נמי פטור מאשם תלוי, כיון שא"א להחשיבו ממש תולה בבית דין. ואף למי"ד שהציבור מביאים פר העלם דבר ולא הבית דין וי"ל שהדבר התפרסם וא"כ הוא תולה בעצמו, מ"מ לא אשכח איניש למישאליה, ולא עלתה על דעתו לשאול למה הציבור מביאים פר, הלכך ליכא צד חיוב מעליא.

לשיטת בן עזאי אם הלך למדינת הים אינו מביא אשם תלוי, אבל בהחזיק בדרך לילך למדינת הים אבל הוא עדיין בעיר, חייב.

לרבי עקיבא אפי' החזיק בדרך פטור כיון שהוא טרוד בהליכתו, הלכך חשיב תולה בבית דין והוא פטור לגמרי.

לרבי מאיר חייב תתולה בעצמו הוי.

באיזה סוג הוראה

מביאים פר העלם דבר של ציבור

הוראת בית דין נגד דבר המפורש בתורה (שהצדוקים שכפרו בתורה שבעל פה מודים בו), לא נאמר בה דין פר העלם דבר של ציבור, מפני שלא נחשה שעשה מכח בית דין, כיון שהיה יכול לדעת מעצמו שההוראה היא טעות, וכן כאשר הורו בית דין לעקור מצוה שלימה אין בזה דין פר העלם דבר של ציבור, כדילפינן מקראי, וכדלהלן.

דבר שהצדוקים מודים בו-

אין בית דין חייבים אלא בדבר שאין הצדוקים מודים בו, אבל בדבר שהצדוקים מודים בו, כגון שאמרו אין בתורה איסור נדה או שבת או עבודת כוכבים, פטורים, דכתיב "ונעלם דבר" - ולא כל הגוף, דזיל קרי ביה רב הוא, וכיון שהיה יכול ללמוד ולדעת לא הוי שוגג מעליא, וקרוב למזיד הוי, ורק בהורו לבטל מקצת, וכדלהלן, חייבים.

הא דתנן שאם הורו שאין שומרת יום כנגד יום חייבים, והרי כתיב "וספרה לה" (תוס') (ד"ה הכתיב) לא גורסים זאת, דבנדה יליף מי"משכב נדתה יהיה לה"), היינו שהורו להתיר העראה, ואמרו שאין איסור העראה אלא בנדה, (דאי נימא שהורו שדווקא ביאה כדרכה אסורה, הא כתיב "משכבי אשה" (אמנם בהעראה שלא כדרכה אין הצדוקים מודים. תוד"ה שלא), ואי נימא שהורו שבכדרכה אסור אפילו העראה, ובשלא כדרכה דווקא גמר ביאה, א"כ אפילו בנדה דינא הכי דהוי דבר שאין הצדוקים מודים בו), ואב"א שהורו שאין זבה אלא כשראתה ביום, דכתיב "כל ימי זובה". וכתבו התוס' (ד"ה יש) שבנדה גופה שייך הוראה בדבר שאין הצדוקים מודים בו, כגון בדם אדום בדם שחור, ועוד מקרים רבים המוזכרים בתורת כהנים, אלא דאתא לאשמועינן שאפילו בשומרת יום ובנדה מקרי קיום מקצת וביטול מקצת.

הא דתנן שאם הורו שהמוציא מרשות לרשות פטור חייבים, והרי כתיב "לא תוציאו משא מבתיכם", איירי [שאמרו שהכנסה מותרת, ואב"א איירי] שאמרו שרק הוצאה והכנסה אסורים (ואע"פ שרק הוצאה כתיבא, מסברא אין לחלק בין הוצאה להכנסה. תוד"ה איכא), אבל מושיט וזורק דלא כתיבי בהדיא שרי.

הא דתנן שאם הורו שהמשתחוה לעבודה זרה פטור חייבים, והרי כתיב "לא תשתחוה לאל אחר", איירי שהתירו השתחויה שלא כדרכה כגון לפעור או למרקוליס, ואב"א שהתירו השתחויה שאין בה פישוט ידים ורגלים, והשתחואה היינו בפישוט ידים ורגלים דכתיב "וישתחו אפים ארצה".

בית דין שהורו לבטל עבירה שלימה-

אין מביאים פר העלם דבר אלא בהורו לבטל מקצת מהעבירה, אבל בהורו לבטל כל העבירה לא, דכתיב "ונעלם דבר" קרי ביה ונעלם מדבר ולא שתעקר המצוה כולה. לחזקיה לומדים "ועשו אחת מכל מצות ד' " ולא כל מצוות. ולרב אשי לומדים גז"ש "דבר דבר" מזקן ממרא דכתיב ביה "מן הדבר".

ד: רב יוסף מסתפק מה הדין בהורו שאין איסור חרישה בשבת, אי חשיב שביטלו עבירה שלימה

כיון שביטלו כל איסור חרישה ופטורים, או דחשיב כביטול מקצת וחייבים.

אין ראייה מנדה והוצאה והשתחויה, דאיכא למימר כדשנינן לעיל לגבי דבר שאין הצדוקים מודים בו.

אם הורו שאין שבת בשנת השמיטה, וטעו לדרוש מ"בחריש ובקציר תשבות" שבזמן שיש חרישה יש שבת ובזמן שאין חרישה והיינו בשביעית אין שבת, חשיב כביטול מקצת, כיון שבשאר שנים מודים שיש שבת. וכמו שמצינו בדין נביא שמתחילתו היה נביא אמת שהדין שאם נתנבא לעקור מצוה חייב מיתה -חנק, אבל אם ביטל מקצת פטור, ובעבודה זרה אפילו אמר שרק היום מותר חייב סקילה לרבנן וחנק לר"ש, דכתיב בעבודת כוכבים "להדיחך מן הדרך" - אפילו מקצת דרך, ומבואר דחשיב ביטול מקצת.

מקרים שלא נחשב הוראת בית דין-

אם אמר להם אחד טועים אתם, אין מביאים פר העלם דבר של ציבור כדאיתא לעיל ג: דבעינן שיוור כולם.

וכן אם לא היה עמהם מופלא של בית דין פטורים אע"פ אינו מהסנהדרין עצמם (דבסנהדרין עצמם אפילו אם היה קטן שבכולם לא הוי הוראה מעליא), מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו, (וכמו בדבר שהצדוקים מודים בו).

וכן אם לא היו כולם ראויים להוראה כגון שהיה אחד מהם גר או ממזר או נתין או זקן שאינו ראוי לבנים (ועברו ומינו אותם, וכיון שאינם ראויים להוראה הם נחשבים כאבן. תוד"ה אחד), פטורים, דכתיב "עדה", וכתיב להלן "עדה", כמו ששם בעינן שכולם יהיו ראויים להוראה, דכתיב "ונשאו אתך" בדומים לך, אף כאן בעינן שכולם יהיו ראויים להוראה, (ומדכתיב "והתייצבו שם עמך" א"א ללמוד, דדילמא משום שכינה שיעמדו עמך ולא יכנסו לפני ולפנים למקום שכינה, וקמ"ל דלא נימא ש"אספה לי" היינו שיכנסו במקום שכינה. לישנא אחרינא ברור צדיקים גמורים שאני רוצה להשרות שכינה עליהם).

אם הבית דין והקהל שוגגים מביאים פר. ואם הבית דין מזידים דלא חשיב הוראה, והציבור שוגגים, מביאים כשבה ושעירה כמו יחיד שחטא. ואם בית דין שוגגים והקהל מזידים פטורים דמזיד לאו בר קרבן הוא.

מי מביא את פר העלם דבר של ציבור

להלן תבואר המחלוקת האם הבית דין מביאים את הפר העלם דבר של בית דין, או הציבור, או שניהם.

ה. שיטת רבי מאיר שבעשו כל השבטים או שבעה שבטים או רובם והם רוב ישראל, על פי בית דין, בית דין מביאים על ידיהם פר, והם פטורים, דמה קהל האמור למעלה היינו בית דין, אף קהל שנאמר כאן היינו בית דין.

לרשב"א (בשם ר"מ) שבעה שבטים מביאים פר, ואע"פ שאינם רוב ישראל, או ששה שהם רוב הקהל (דכתיב "כי לכל העם בשגגה" ומשמע שדווקא רובם חייבים, ומאידיך כתיב "מעייני"

דמשמע שגם מיעוט חייבים, ולכן מעיד את ה"מעניי" בז' שבטים שהם מיעוט הקהל).

שיטת רבי יהודה שכל שבט מביא פר דכל שבט נקרא קהל, וקסבר ציבור מביאים פר ולא בית דין, בין י"ב שבטים שאז כולם מביאים, ובין בז' שבטים שאז אותם ז' מביאים, וה"ה בפחות מז' שבטים ואפילו שבט אחד, ושאר השבטים מביאים ג"כ על ידם, אבל אם עשו ב' שבטים רק אותם שבטים מביאים פר לכל שבט, דכתיב "אשר חטאו" – חטאו ב' שבטים מביאים ב' פרים, חטאו ג' שבטים מביאים ג' פרים, וכתוב "קהל" לומר שהחיוב הוא לקהל ולא ליחידים. ומקור הדין של גרירה שגם השבטים שלא חטאו מביאים הוא מדכתיב "קהל" (ד' פעמים, ואחד מהם לדין זה, ועוד לומדים לחייב כל שבט, ושבית דין עצמם שעשו פטורים, וששבט שעשה בהוראת בית דין חייב).

שיטת רבי שמעון שכל שבט שחטא מביא פר, ובית דין מביאים פר נוסף, ואם עשו ז' שבטים מביאים ח' פרים (הם ובית דין, ולדעתו כתוב ג"פ קהל (ד"מעניי הקהל" אורחיה דקרא הוא), א' לחייב על כל שבט. ועוד ב' קהל לגזירה שוה, שגם הבית דין חייבים להביא פר עם הקהל. ור"מ קהל הקהל לא דריש וממילא כתוב רק ב' פעמים קהל).

אם הורה בית דין של שבט ועשה אותו השבט על פיהם, לרבי יהודה אותו השבט חייב. ולחכמים אין חייבים אלא בהוראה של בית דין הגדול, דכתיב "ואם כל עדת ישראל ישגו" – ולא עדת אותו שבט, ולדבריהם שבט בהוראת בית דין כשגגת מעשה דמי, וכל אחד מביא כשבה או שעירה.

בכל האופנים שנתבאר לעיל שמביאים פר, **אם הטעות היא בעבודת כוכבים** מביאים פר ושעיר, דכתיב "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה (והיינו עבודת כוכבים שהיא שקולה כנגד כל המצוות) וכו', ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה וכו' ושעיר עיזים אחד לחטאת".

אם נודע לבית דין שטעו אך לא נודע להם במה טעו פטורים, דכתיב "ונודעה החטאת" – ולא שיידעו החוטאים. לרב רבי אליעזר מחייב בזה חטאת, כמו שמחייב מי שאכל חתיכה שהיא או חלב או נותר מפני שודאי אכל דבר שיש בו חיוב חטאת, ולרב אשי כאן מודה רבי אליעזר, דשאני הכא דכתיב "אשר חטאו עליה", דמשמע שיוודע להם החטא שחטאו עליו ע"פ בית דין, (והא דכתיב התם "אשר חטאו בה" בא למעט מתעסק דמשמע שיתכוין לעשות את החטא, פרט להתעסק בשבת כגון שנתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר שפטור, אבל מתעסק בחלבים ועריות חייב שכבר נהנה).

ה: הוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל, דכתיב "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה", וכתוב "לכל העם בשגגה", ותרוויהו צריכי לומר שמיעוט פטורים, וש"צ שבית דין ג"כ יעברו על האיסור, (ואף שזה כתוב בעבודת כוכבים, ילפינן מהתם בגזירה שוה מעיני מעיני).

שבט אחד שחטא אם עשה על פי בית דין של אותו השבט רק אותו השבט חייב. ואם אותו שבט עשה בהוראת בית דין הגדול, לרבי יהודה כולם חייבים, ולרבי שמעון בבית דין של אותו השבט פטורים, ובבית דין הגדול אותו שבט חייב, ולדבריהם שבט אחד נקרא קהל, י"א מדכתיב "ויעמוד יהושפט בקהל יהודה וירושלים בבית ד' לפני החצר החדשה (שחידשו בה שטבול יום אסור להכנס למחנה לוי), והגמ' דוחה שבביהמו"ק היה גם שבט בנימין ורק ב' שבטים נקראים קהל, אלא מדכתיב "ונתתיך לקהל עמים" ורק בנימין נולד לו אח"כ (ואין הכונה שע"י בנימין יהיו השבטים קהל, שהרי גם קודם היו קהל).

הקרבות שהקריבו ישראל בשוכם מהגולה

כתוב בספר עזרא שכאשר חזרו ישראל מגלות בבל הקריבו שנים עשר פרים על כל ישראל. ולהלן יבואר מדוע הקריבו קרבות אלו, ומדוע הקריבו שנים עשר פרים.

1. כתיב "הבאים מהשבי בני הגולה הקריבו עולות לאלוקי ישראל פרים שנים עשר וכו' הכל עולה".

אף שהקריבו חטאת, הכל דינו כעולה שאינה נאכלת מפני שזה היה שעירי ציבור הנשרפים, לפי שהכניסו דמם לפני ולפנים, (וכמו שמצינו בהא דכתיב "ופר שני בן בקר תקח לחטאת" שלא בא ללמד שיש ב' פרים דכבר כתיב "ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה" אלא בא ללמד שגם החטאת אינה נאכלת ללויים כעולה).

חטאות אלו הביאות ישראל על עבודת כוכבים שעבדו בימי צדקיהו.

למה הביאו י"ב חטאות – לרבי יהודה חטאו י"ב שבטים, או שחטאו ז' שבטים והשאר הביאו בגרירה. ולר"ש חטאו י"א שבטים ובית דין ג"כ הביאו פר. ולר"מ שהציבור אינם מביאים פר צ"ל שחטאו י"ב פעמים.

ואע"פ שהחוטאים בעבודה זרה כבר מתו, אין בציבור דין חטאת שמתו בעליה שדינה במיתה, משום שלומדים מדכתיב בעגלה ערופה "כפר לעמך ישראל וכו' אשר פדית" שמכפרת אף על יוצאי מצרים, מתוך שמכפרת על בני העיר. וגם בעולים מן הגולה היו עמהם מאלו שעבדו ע"ז כדכתיב "ורבים מהכהנים וכו' ", והיו רבים (הרוב) דכתיב "ואין העם מכירים את קול תרועת השמחה לקול בכי העם", והיו כחטאת שרוב בעליה קיימים, ומשום הכי קריבה.

ואע"פ שהיו מזיידים דורו של צדקיהו, ודינם במיתה, ואין מתכפר להם ע"י קרבן, היתה הוראת שעה שיביאו פר ויתכפר להם אע"פ שהם מזיידים, (דאם לא היתה הוראת שעה איך הקריבו שם צ"ו אילים וע"ז כבשים. והקשו התוס' (ד"ה אילים וכבשים) למה נשרפו, והרי לא באו על עבודת כוכבים). וכתבו התוס' (ד"ה הוראת) שגם על השאלות הנ"ל אפשר לתרץ שזה הוראת שעה.

מתי במת אחד מהם פטורים מקרבן

בברייתא מבואר שאם הורו בית דין ועשו ציבור על פיהם ולא הספיקו להביא קרבן עד שמת אחד מהציבור חייבים, אבל אם מת אחד מהבית דין פטורים.

רב מפרש דהיינו כר"מ שהבית דין הם המביאים את הפר, ולכן רק אם מת אחד מהבית דין אינם מביאים, דהוי חטאת שמתו בעליה (אחד מהשותפים. והא דקרי להו שותפין, אף שאין שנים מביאים קרבן בשותפות, משום דלא מצי קרי להו צבור, דהא לאו צבור נינהו הלכך קרי להו שותפין). אבל אם מת אחד מהציבור מביאים הבית דין פר.

רב יוסף מקשה דנימא דהיינו לדעת ר"ש שבית דין מביאים עם הציבור, ואם מת אחד מן הציבור מביאים כיון שאין דין חטאת שמתו בעליה שדינה למיתה בציבור, דלא גמירי דין זה אלא ביחיד, ואם מת אחד מבית דין פטורים כיון שזה חטאת שותפים.

אביי מבאר שלר"ש חטאת שותפים אינה מתה, וכמו שמצינו שפר ושעיר של יום הכיפורים שאבדו והביאו אחרים תחתיהם ונתכפרו בהם ונמצאו הראשונים, דינם לרעות, (ולרבי יהודה ימותו), ופר של אהרן הוי חטאת השותפין, דהכהנים מתכפרים בו, וקאמר רבי שמעון ירעו, ומבואר דלא הוי כחטאת שכפרו בעליה בעלמא דלמיתה אזלא, ומבואר שחטאת שותפות אין דינה כחטאת יחיד אלא כחטאת ציבור, וא"כ ה"ה היכא שמת אחד השותפין קריבה, (ואף דהכא רועה, שאני הכא שנתכפרו הבעלים). ורבי יהודה סובר שאפילו חטאת שותפין מתה.

רב יוסף סובר שהברייתא כר"ש, ושאני כהנים דדינם כקהל משום דאיכרי קהל, דכתיב "על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר" – הוקשו כהנים לקהל, ולכן סובר ר"ש שאינה מתה, אבל בחטאת השותפין י"ל שאם מת אחד מהשותפין אינה קריבה, וכשמת אחד מהבית דין פטור.

2: הגמרא שואלת שא"כ הכהנים יביאו פר כשחטאו בהוראת בי"ד, ואין לומר דדינא הכי דא"כ יש יותר מי"ב שבטים, ור"ש אמר שמביאים י"ג פרים – י"ב לכל שבט ואחד לבית דין.

רב אחא בר יעקב מתרץ ששבט לוי וה"ה כהנים שהם בכלל שבט לוי לא איקרו קהל, דכתיב "ונתתיך לקהל עמים" וכו', שרק מי שיש לו אחוזה בארץ נקרא קהל וכהנים ולוים אין להם אחוזה. הגמרא שואלת שא"כ יש פחות מי"ב שבטים. אביי מתרץ שאפרים ומנשה הם ב' שבטים לענין נחלה דכתיב "כראובן ושמעון יהיו לוי". רבא מקשה דכתיב "על שם אחיהם יקרא בנחלתם" – לנחלה הוקשו ולא לדבר אחר, ובהכרח ששבט לוי נקרא קהל, וכהנים לא נקראים קהל והם שותפין. ואמנם גם לענין דגלים הם חלוקים, דכנחלתם כך חנייתם בנשיאת מיטתו של יעקב, כדי לחלוק כבוד לדגלים, וכן לענין הנשיאים הם חלוקים, כדי לחלוק כבוד לנשיאים, כמבואר בברייתא ששלמה עשה ז' ימי חנוכה, ואילו משה עשה י"ב ימי חנוכה כדי לחלוק כבוד לנשיאים.

מסקנת הגמ' שלר"ש אין דין מיתה בחטאת של שותפין.

חמש חטאות מתות – ולד חטאת, תמורת חטאת, חטאת שמתו בעליה, חטאת שנתכפרו בעליה,

חטאת שעברה שנתה. ובציבור לא שייך ולד, דאין ציבור מפרישים נקיבה -דלא מצינו קרבן ציבור מנקיבה, וכן לא שייך תמורה, דאין תמורה בציבור דכתיב "לא יחליפנו ולא ימיר" בלשון יחיד, ולא שייך מתה שאין ציבור מתים. ולענין נתכפרו בעליה ושעברה שנתה לא מצינו מה דינם בציבור, ואין ללמוד במה מצינו משאר הדינים שאינם בציבור לדינים אלו, דאין למדים אפשר משאי אפשר.

הורה כהן משיח

דיני קרבן כהן משיח

לאחר שנתבארו בפרק הקודם דיני פר העלם דבר של ציבור, והיינו שציבור שחטאו מחמת הוראת טעות של הסנהדרין, אין כל יחיד מקריב חטאת, אלא מביאים פר לכולם, יתבארו דיני פר כהן משיח, שאם הורה לעצמו התר בטעות וחטא על פי הוראתו מביא שעיר על חטאו, ולא כבשה או שעירה ככל יחיד שחטא,

פר כהן משיח - אין הכהן המשיח מביא פר על חטאו אלא כשהורה לעצמו שוגג ועשה שוגג, אבל אם ההוראה או העשייה היו במזיד פטור, דדין הוראת כהן משיח לעצמו כדין הוראת ב"ד לציבור, שאינו חייב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, ואמנם יש חילוק בין משיח לציבור, דאם הורו בית דין מזיד ועשו הציבור בשוגג חייבים חטאת כיחידים שחטאו, אבל כהן משיח אם הורה מזיד ועשה שוגג פטור.

גם היכא שהורה שוגג, ושכח למה הורה כך, ועשה ע"פ הוראתו, מביא פר, אע"פ שאם היה נודע לו למה הורה שמא היה חוזר בו והיה מקום להחשיבו כמזיד.

ז. הגמ' מביאה ברייתא שלומדת את הדין הנ"ל מ"לאשמת העם" - משיח כציבור, ואין ללמוד ממה שמשח מוצא מכלל יחיד להביא שעיר ולא כשבה או שעירה, שדינו כדין ציבור שהוצאו מכלל יחיד להביא פר ולא כשבה או שעירה, דהיה אפשר ללמוד משיח מנשיא, ונשיא מביא חטאת אף אם שגג רק במעשה, ומשיח דומה לנשיא שמביא שעירה בעבודת כוכבים דכתיב "ואם נפש אחת" אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח במשמע, ומביא אשם ודאי דכתיב באשם גזילות ואשם מעילות "נפש" ומשיח ונשיא בכלל נפש, משא"כ ציבור שאינם בכלל נפש, ואם הורו ב"ד בדבר שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו אשם הציבור פטורים לגמרי, ומשיח כהאי גוונא חייב אשם, ועוד דאשמות באים על מזיד ולא על שוגג, ודומה לציבור שמביא פר, וכן אינו מביא אשם תלוי, דכתיב "וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג מחטאתו" - מי שחטאתו ושגגתו שוה - שאינו חייב אלא כשהכל בשגגת מעשה, יצא משיח שאין שגגתו וחטאתו שוה - שאינו חייב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה.

משיח שהורה ועשו אחריו אינו חייב (ואין ללמוד מהוראת בית דין לציבור) דכתיב "אשר חטא".

אם המשיח הורה בפני עצמו כגון שב"ד התירו חלב והוא התיר עבודת כוכבים, ועשה בפני עצמו, חייב פר בפני עצמו, ואם ב"ד לא הורו כלל פשיטא שחייב להביא

פר, אבל אם באותו זמן הורו בית דין ועשו העם על פיהם באותו דבר שהוא הורה ועשה, אף המשיח מתכפר עמהם, מפני שבהרבה דברים שוה משיח לבית דין, שהחוב הוא רק בקיום מקצת ובביטול מקצת, דכתיב "אשר חטא" דווקא בחטא לעצמו, דאי לאו קרא לא היינו לומדים מנשיא שמתכפר עם הציבור, דנשיא אף ביוה"כ מתכפר עם הציבור, משא"כ משיח.

ואיירי כשהמשיח והבית דין מופלים והם שוים בחכמה, אבל אם אחד מהם אינו מופלא אין הוראתם כלום, וצריך כל אחד להביא כשבה או שעירה. וכתבו התוס' (ד"ה דיתבי) שאם הורו באיסור אחד א"צ להעמיד בשוין, דהא דבעינן מופלא בב"ד היינו משום שהיה להם ללמוד, וזה לא שייך כשהורו אותה הוראה, ורק בהורו בשני איסורים צריך להעמיד בשוין.

ז. אביי רצה להעמיד שהוראת המשיח והבית דין הם בב' מקומות ובב' איסורים, ורבא דוחה שאין המקום גורם, אלא אפי' באותו מקום כיון שהם ב' איסורים הוי חטא בפני עצמו.

חלב ועבודת כוכבים נחשבים ב' איסורים, שהרי חלוקים בטעמם דמתרי קראי נפקי ובקרבנותיהם (הוא בפר והם מביאים פר ושעיר), וכ"ש עבודת כוכבים וחלב (שהם מביאים פר והוא מביא שעירה). והגמ' מסתפקת מה הדין בחלב שעל הדקין וחלב שעל הקרב (קרבנם שוה ומתרי קראי קאתנו), דחלב המכסה את הקרב זה דבר שאין הצדוקים מודים בו, דהתורה לא פירשה מהו חלב זה, ופליגי בזה בחולין נ; , וכ"ש חלב שעל הדקין דלא כתיב להדיא. אי נמי מיירי שהורו להתיר כזית, ששיעור זה לא כתוב להדיא ואין הצדוקים מודים בו. ואת"ל דשם חלב אחד הוא, יש להסתפק בחלב ודם (כגון בדם המובלע באברים או שהתירו כזית) שחלוקים בטעמם ושווים בקרבנם - פר, תיקו.

דיני קרבן בית דין

לבטל מקצת ולקיים מקצת - אין בית דין חייבים אלא בהורו לבטל מקצת ולקיים מקצת, דכתיב "ונעלם דבר" ולא כל הגוף, וכן הדין במשיח, דכתיב "לאשמת העם", וכן בעבודת כוכבים גזירה שוה 'מעניי מעיני' מפר העלם דבר של ציבור, (וכן לומדים מזה דאיירי בהוראת בית דין).

העלם דבר עם שגגת מעשה - אין בית דין חייבים אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, דכתיב "ישגו, ונעלם דבר", וכן המשיח דכתיב "לאשמת העם", וכן בעבודת כוכבים גז"ש "מעניי מעיני", ודווקא ציבור כשעשו בשגגת מעשה לחודיה מביא כל אחד כשבה או שעירה כיחיד, שכיון שלא עשו על פי בית דין אינם מצטרפים זה לזה והוו כיחידים, אבל משיח בשגגת מעשה לחודיה פטור לגמרי דכתיב "מעם הארץ" - פרט למשיח.

כהן משיח ששגג בעבודת כוכבים לרבי חייב בשגגת מעשה לחודיה, דכתיב "וכפר הכהן על הנפש השוגגת בחטאה בשגגה", "הנפש" - כהן משיח, "השוגגת" - נשיא, "בחטאה בשגגה" - חטא זה בשגגה יהא בשגגת מעשה לחודיה. ולחכמים צריך גם בזה העלם דבר עם שגגת מעשה, כשאר מצוות,

ד"בחטאה בשגגה" היינו מי שחטאתו בשגגה בשאר מצוות, יצא משיח שאין חטאו בשאר מצוות בשגגה אלא כשיש גם העלם דבר, ועל שגגת מעשה לחודיה פטור לגמרי. ולשניהם מביא שעירה כיחיד, דכתיב "ואם נפש אחת", ויחיד נשיא ומשיח בכלל נפש אחת, ואינו מביא אשם תלוי, לרבי דכתיב באשם תלוי "על שגגתו אשר שגג" - מי שכל חטאו בשגגה, יצא זה שאין כל חטאו בשגגה אלא בהעלם דבר, ורק בעבודת כוכבים חייב בשגגה לבד, ולרבנן מי שכל חטאו בשגגה, יצא משיח שאין חטאו בשגגה לא בעבודת כוכבים ולא בשאר מצוות, אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה, וכ"ש שציבור אין מביאים אשם תלוי, דהעלם דבר כתיב בהו בהדיא.

ח. דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת - אין בית דין חייבים קרבן עד שיוורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ואם הורו בדבר שחייבים עליו אשם ודאי פטורים, דכתיב התם "נפש אחת" ובית דין אינם בכלל נפש אחת, ועוד דבאשמות אין דין העלם דבר, דחייבים אשם ודאי על המזיד כשוגג, ולומדים דין זה גזירה שוה 'עליה עליה' מערוה ביבום שזה דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. ורבנן שלומדים משם עריות וצרות לומדים מדכתיב "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" - הוקשה כל התורה לעבודת כוכבים שחייבים על זדונה כרת ושגגתה חטאת. וכן המשיח אינו חייב פר העלם דבר אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, דכתיב "לאשמת העם", אבל במקום אשם ודאי מביא אשם ודאי, דהוא בכלל "נפש אחת". וכן הדין בנשיא גזירה שוה 'מצוות מצוות', וכן היחיד דכתיב "ואם נפש" וילמד תחתון מעליון -יחיד מנשיא, וכן בעבודת כוכבים גזירה שוה 'מעניי מעיני', לאפוקי גיפוף נישוק וריבוץ שהם בלא תעשה ואין בהם כרת, ולומדים עליון מתחתון.

רבי שלומד מ"עליה" לומד מהקש כל התורה לעבודת כוכבים שבעבודת כוכבים בין מרובים ובין מועטים מביאים אותו קרבן שעירה. וצריך לימוד זה כדי שלא נחלק בקרבנותיהם כמו שמצינו שחלוקים בדינים שרבים (-אנשי עיר הנידחת) בסייף וממונם אבד, ויחידים בסקילה וממונם פלט, ונאמר שיחידים יביאו פר לחטאת ושעיר לעולה במקום פר לעולה ושעיר לחטאת, או דנימא שאין להם תקנה, קמ"ל.

מניין שהמקראות ("וכי תשגו ולא תעשו מכל המצוות" וגו') **איירו בעבודת כוכבים** - י"א שלומדים מ"כל המצוות" דאיירי בדבר השקול ככל המצוות שכל המודה בעבודה זרה כאילו כופר בכל התורה כולה. (רש"י). דכיון שהוא מודה בה, מה צורך לו לקיים כל המצוות, ומסתמא יעבור על כולם. ובספרי מפי' לה מ"את בריתי היפר" משמע שמיפר את כל הברית. (תוד"ה שהיא). וי"א מדכתיב "אשר דיבר ד' אל משה", וכתוב "אשר ציוה ד' ביד משה" זוהי עבודה זרה שהיא בדיבורו של הקב"ה, דאנוכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום, וציווה עליה ע"י משה בכמה פרשיות בתורה.

אלו קרבנות מביאים יחיד, ציבור, משיח, ונשיא

ח: על מה אין בית דין חייבים ואין היחידים מביאים קרבן עולה ויורד – אין בית דין חייבים על דבר שהיחידים מביאים עליו קרבן עולה ויורד, כגון הוראה בעשה או בלא תעשה של טומאת מקדש וקדשיו, עשה דכתיב "וישלחו מן המנחה כל צרוע", לא תעשה דכתיב "ולא יטמאו את מוניהם", ואע"פ שהוא דבר שחייבים על זדונו כרת ושגגתו חטאת, הואיל ואין חייבים על שגגתו חטאת קבועה אלא קרבן עולה ויורד, בית דין פטורים, (ולגבי כהן משיח, לר"ע חייב פר, ולר"ש פטור לגמרי, כדלקמן בסוף הפרק). ושמייעת קול וביטוי שפתיים ושבועת שקר, מפני שחייבים עליהם קרבן עולה ויורד, ובית דין מביאים פר רק על דבר שחייבים עליו חטאת קבועה, דכתיב "ואשם" ביחיד ואיירי בחטאת קבועה, ולומדים שגם "ואשמו" בציבור איירי בחטאת קבועה, ואף אשם תלוי של יחיד אינו בא אלא על ספק חטאת קבועה, ובית דין אין מביאים אשם תלוי אפילו על ספק חטאת קבועה. ולא לומדים מקרבן עולה ויורד דכתיב ביה "יאשם", וכן לא לומדים מ"ואשם" של טומאת מקדש וקדשיו, דלומדים "ואשם" דכתיב ביה "מצות ד', ואשר לא תעשנה" משא"כ אלו שלא כתוב בהם כך.

עשה ולא תעשה שבנדה – (פרישה מן הנדה סמוך לוסתה כדי שלא תראה בשעת תשמיש, דכתיב "והזרתם את בני ישראל מטומאתם", (ופירש מן הנדה בקושי, שיציאתו הנאה לו כביאתו. תוד"ה חייב), ואיסור ביאה דכתיב "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב"), בית דין חייבים אם הורו בטעות באיסורים אלו, דזדונו כרת ושגגתו חטאת קבועה, והיחידים חייבים על איסורים אלו אשם תלוי דהוי ספק חטאת קבועה.

דין הנשיא בהנ"ל – לרבי יוסי הגלילי דין הנשיא בהנ"ל כמו הבית דין שאינו חייב קרבן עולה ויורד, דכתיב "ואם לא תגיע ידו" "ואם לא תשיג ידו" והנשיא והמשיח לא באין לעולם לידי עניות, דכתיב בנשיא "ועשה אחת מכל מצוות ד' אלוקיו" – מי שאין על גביו אלא אלוקיו דהיינו מלך, ומלך לעולם הוא עשיר, ובמשיח כתיב "והכהן הגדול מאחיו" – שהוא גדול מאחיו בנוי בכח בחכמה ובעושר, ואחרים לומדים מזה שיש לגדלו משל אחיו, ואף אם המלך נצטרע למ"ד שמעבירים אותו מנשיאותו (דכתיב "וינגע ד' את המלך, ויהי מצורע עד יום מותו, וישב בבית החפשית" דמשמע שנעשה חפשי ממלכותו) פטור, כיון שצריך להביא מאוצרותיו והם נשארו במקומם. ולר"ע הנשיא חייב בכלם קרבן עולה ויורד חוץ משמייעת קול, לפי שהמלך לא דן ולא דנים אותו, לא מעיד ולא מעידים אותו.

ט. ולענין כהן משיח לר"ע פטור מקרבן עולה ויורד ומביא על כולם פר, דכתיב "זה קרבן אהרן ובניו" למעטו מעשירית האיפה של דלי דלות, וכתב "אשר חטא מאחת מאלה" שרק מי שמתכפר בכל אחת מאלה מתכפר בכלם. ודווקא "מאחת" דריש ר"ע, מפני שנכתבה בדלי דלות ולא בדלות, אבל "והיה כי יאשם לאחת מאלה" לא דריש למעט שמי שלא מתחייב בכל אחת מתחייב בכלם, ולכן

נשיא חייב בשבועת ביטוי וטומאת מקדש, אע"פ שאינו חייב על שמייעת קול.

איסורים שחייבים על זדונם כרת ועל שגגתם חטאת, יחיד מביא כשבה ושעירה, נשיא מביא שעיר, משיח ובית דין מביאים פר. ובאיסור ע"ז יחיד נשיא ומשיח מביאים שעירה, ובית דין מביאים פר לעולה ושעיר לחטאת.

אשמות – כל דבר שיחיד חייב עליו אשם תלוי, ה"ה בנשיא, אבל משיח ובית דין פטורים. וכל דבר שיחיד חייב עליו אשם ודאי, ה"ה בנשיא ומשיח, ובי"ד פטורים.

קרבן עולה ויורד הבא על שבועת העדות או שבועת ביטוי או על טומאת מקדש וקדשיו, יחיד נשיא ומשיח חייבים (ומ"מ משיח אינו חייב על טומאת מקדש וקדשיו, דכתיב "ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל" – מי שחטאתו שוה ליחידים כשחטא בשגגת מעשה בלא העלם דבר, יצא כהן משיח שאין חטאתו שוה ליחידים דכשחטא בשגגת מעשה פטור לגמרי), ולרבי אליעזר הנשיא מביא שעיר, (והיינו בטומאת מקדש וקדשיו, כיון שנאמר בזה כרת כבחטאת קבועה, ומ"מ אינו מביא אשם תלוי בזה. ט:), ובית דין פטורים מקרבן עולה ויורד. ולר"ש נשיא אינו חייב על שבועת העדות קרבן של דלי דלות, אבל קרבן דלות חייב, ולר"ע נשיא אינו חייב כלל על שבועת העדות.

כהן משיח

המשך דיני קרבנות משיח ונשיא

ט: כהן משיח או נשיא שחטאו ואח"כ עברו מגדולתם, המשיח מביא פר והנשיא מביא שעיר. ולר"ש (דלהלן) שמצריך חטא וידיעה אין הנשיא מביא שעיר. ואם חטאו אחרי שעברו מגדולתם, המשיח עדיין מביא פר, דכתיב "והקריב על חטאתו" – מביא חטאתו משעבר, והנשיא דינו כהדיוט דכתיב "אשר נשיא יחטא", ודלא כרבי יוסי (ט). דס"ל דבעינן שיבוא לידי עניות, ובנצטרע לא בא לידי עניות, דאוצרותיו עומדים במקומם.

י. ואם חטאו לפני שנתמנו ונתמנו דינם כהדיוטות, דרבנן אזלי בתר חטא, דכתיב "אם הכהן המשיח יחטא" – פרט לקודמות, וכתב "אשר נשיא יחטא" – פרט לקודמות. ולר"ש אם נודע להם רק לאחר שנתמנו פטורים דבעינן חטא וידיעה.

נשיא היינו מלך, דכתיב "מכל מצוות ד' אלוקיו" – שאין על גביו אלא ד' אלוקיו.

אשר נשיא יחטא – אין כאן גזירה, אלא אם יחטא, אף דהא דכתיב "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם" זה בשורה לישראל (לרבי יהודה, ולר"ש בא למעט נגעי אונסים), שאני הכא דכתיב "אם".

טומאה מלפני מתן תורה, וטומאה באונס – מי שראה זיבה לפני מתן תורה, אינו טמא לאחר מתן תורה, וכן הדין לענין נגעים דכתיב "כי יהיה", וא"א ללמוד נגעים מזב, דזב אינו מטמא באונס משא"כ נגעים, ואף לר"ש דס"ל שנגעים באונס כגון ע"י נפילה והכאה וכויה או ע"י שד, וכן בנגעי בתים באונס, מטמאים, היינו באונס הבא ע"י אדם, ולא בבא ע"י רוחות (-שד), ולרב פפא בא למעט נגעים הבאים ע"י כשפים.

נשיא שנצטרע נדחה מנשיאותו, דכתיב "וינגע ד' את המלך וישב בבית החפשית", והיינו שכשהיה מלך נקרא עבד, דנשיאות אינה שררה אלא עבדות (כדלהלן), דכתיב "אם היום תהיה עבד לעם הזה".

רבן גמליאל ורבי יהושע הפליגו יחד בספינה, רבן גמליאל הביא פת, ורבי יהושע הביא פת וסולת (- קמח, לפי שהפת מתעפשת ואינה מתקיימת כסולת), וכאשר נגמרה הפת של ר"ג, נתן לו רבי יהושע מהסולת, ואמר לו שיש כוכב אחד שעולה פעם בשבעים שנה ומתעה את הספינות, דדרך הספנים לתת עיניהם בכוכב ולנווט את הספינה לפי אותו כוכב, ואם הכוכב מתהפך זה מתעה את רב החובל, ולכן הביא סולת שמא הכוכב יעלה ויתעה אותם, ותמה ר"ג כיצד למרות חכמתו הוא נצרך להפליג לסחורה בשביל מזונותיו, וענה לו רבי יהושע שיותר יש לתמוה על שני תלמידיו רבי אלעזר חיסמא ורבי יוחנן בן גודגאדא שיודעים לשער כמה טיפות יש בים ואין להם פת לאכול ובגד ללבוש, כשעלה ר"ג ליבשה שלח להם להושיבם בראש כדי שיתפרנסו מאותה שררה, ולא באו, חזר ושלח ובאו, ואמר להם כמדומים אתם ששררה אני נותן לכם ולכן לא באתם בתחילה כדי לברוח מן הגדולה, עבדות אני נותן לכם לפי שזה מטיל על האדם עול רבים.

י: אשר נשיא יחטא – אשרי הדור שהנשיא שלו שאין ליבו כפוף מרגיש ומביא קרבן על שגגתו, וכ"ש על זדונו, ואם כך המלך, כל שכן הדיוט שליבו כפוף שהוא מרגיש וחוזר בתשובה. ואמנם דווקא כאן דשני קרא בדיבוריה דלא כתיב "אם" כמו ב"אם כל עדת ישראל ישגו" ו"אם הכהן המשיח" ו"אם נפש", אלא "אשר נשיא יחטא", אבל בהא דכתיב "ואת אשר חטא מן הקודש ישלם", ובהא דכתיב בירבעם בן נבט "אשר חטא ואשר החטיא" לא דורשים מלשון אשרי.

אשר יש צדיקים, אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים, ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים – רב נחמן בר רב חסדא מבאר שאשרי צדיקים שמגיע להם צרות בעוה"ז כמו לרשעים בעוה"ב, ואוי לרשעים שמגיע להם בעוה"ז כמו צדיקים בעוה"ב. ורבא אומר ששייך שצדיקים יהיה להם ב' עולמות, אלא אשרי צדיקים שמגיע אליהם טובות בעוה"ז כמו רשעים בעוה"ז שמקלים טובות דכתיב "ומשלם לשונאיו", (כרב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע שהיו בקיאים במסכתות ולא היו צריכים לעסוק בפרנסה והיה להם פנאי לעסוק תמיד בתורה, כיון שהיתה להם חלקת אדמה), ואוי לרשעים שמגיע להם בעוה"ז צרות כמו לצדיקים,

דהצדיקים מקבלים צרות כדי שיהיה להם שכר טוב בעוה"ב, אבל רשעים אין להם טובה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא.

כי ישרים דרכי ד' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם - לרבי יוחנן קאי על האוכל פסח לשם מצה או לשם אכילה גסה לקינוח סעודה ולא לשם מצוה. ולריש לקיש באכילה גסה אף שאינו מצוה מן המובחר אינו פושע, אלא קאי על מי שנזדמנה לו אשתו ולמי שנזדמנה לו אחותו. והגמ' שואלת שכאן יש ב' דרכים, אלא הכונה ללוט ושתי בנותיו, שהן נתכונו למצוה, והוא נתכוון לעבירה, ולא היה אנוס, דלפיכך נקוד על "ובקומה" לומר שבשכבה לא ידע אבל בקומה של בכירה ידע, ולא היה לו לשתות למחר, כדאמר רבי יוחנן שכל הפסוק על לוט לשם עבירה נאמר, "וישא לוט" כמו "ותשא אשת אדוניו את עיניה", "את עיניו" כמו "ויאמר שמשון אותה קח לי כי היא ישרה בעיני", "וירא" כמו "וירא אותה שכם בן חמור, "את כל ככר הירדן" כמו "כי בעד אשה זונה עד ככר לחם", "כי כולה משקה" כמו "אלכה אחרי מאהבי נותני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושיקויי".

"אח נפשע מקרית עוז" - לוט שפירש מאברהם שנקרא עוז דכתיב "אל צור חוצבתם", "ומדיינים כבריה ארמון" - הטיל מזנים בין ישראל לעמון כבריה שנועל והחיצוניים לא יכולים להכניס לפנים, דכתיב "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ד'".

"לתאווה (של עבירה) יבקש נפרד" - לוט שפירש מאברהם דכתיב "ויפרדו איש מעל אחיו", "ובכל תושיה יתגלה" - שנתגלה קלונו בבתי כנסיות ובתי מדרשות, דתנן עמוני ומואבי אסורים ואיסורם איסור עולם.

תמור זנתה לשם מצוה, כדי להעמיד זרע מן הצדיקים, דכתיב "כי ראתה כי גדל שלה", ויצאו ממנה מלכים ונביאים, ואילו זימרי זנה לשם עבירה ונפלו בגללו כמה רבבות מישראל.

גדולה עבירה לשמה (-לשם מצוה) **כמצוה שלא לשמה**, דכתיב "תבורך מנשים יעל אשת חבר הקנין, מנשים באוהל תבורך" ונשים באהל היינו שרה רבקה רחל ולא, (ובעל אותה ז' בעילות באותה שעה כדי להתיש כוחו ותוכל להורגו, ולא נהנתה, דטובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים), אבל מצוה שלא לשמה לאו גריעותא היא, וכדלהלן.

לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע (ג' פעמים ז' מזבחות ובכל אחד מהם הקריב פר ואיל), זכה ויצאה ממנו רות שיצא ממנה דוד שריווה להקב"ה בשירות ותשבחות, שהיתה בת בנו של עגלון שהיה בן בנו של בלק.

אין הקב"ה מקפח אפי' שכר שיחה נאה, דבכירה קראה לבנה מואב -משמע מאבי, ואמר הקב"ה שלא לצורם או להתגרות בהם, אבל לצערם מותר, וגם פרסם הכתוב "ותשכב את אביה" וצעירה שקראה לבנה בן עמי בלשון נקיה, שלא רצתה להודיע שמאביה נתעברה,

אסור אף לצערם, ולא פרסמה הכתוב דכתיב "ותשכב עמו".

י"א. לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, שבשכר לילה אחד שקדמה בכירה לצעירה, קדמה ד' דורות למלכות בישראל, -עובד ישי דוד ושלמה, וצעירה המתנה עד רחבעם בן שלמה מנעמה העמונית.

נשיא שחטא אינו מביא כשבה או שעירה אלא פר, ונשיא מביא שעיר, ומ"מ בעי קרא "מעם הארץ" למעט משיח, שגם בשגגת מעשה בלא העלם דבר אין דינו כהדיוט, וכן בעי קרא למעט נשיא אע"פ שמביא שעיר על שגגת מעשה, לומר שאם חטא כשהוא הדיוט ונתמנה להיות נשיא ואח"כ נודע לו, אין דינו כהדיוט, והיינו לר"ש דאזיל בתר ידיעה, ולרבנן דאזיל בתר חטא, איירי שאכל חצי זית ונתמנה והשלי עוד חצי זית ואח"כ נודע לו, שאין דינו כהדיוט.

אכל חצי זית ונתמנה ועבר מנשיאותו והשלים, הגמ' מסתפקת אם מצטרפים ב' החצאים, כיון שאכל שניהם כשהוא הדיוט, או שהנשיאות מפסיקה, ואין להוכיח ממה שמי שאכל חלב והפריש קרבן והמיר וחזר בו שהקרבן נדחה, דמומר אינו בר קרבן.

אכל ספק חלב כשהוא הדיוט והיה סבור שזה שומן ונתמנה ונודע לו על ספקו, לרבנן דאזיל בתר חטאה מביא אשם תלוי, ולר"ש דאזיל בתר ידיעה, הגמ' מסתפקת אם נפטר מקרב הדיוט כיון שנשתנה בקרבן ודאי, או לא כיון שבקרבן על ספק לא נשתנה.

קרבן במומר - מומר אינו בר קרבן שאין מקבלים קרבן ממנו, לת"ק לומדים דין זה מ"מעם הארץ", ולר"ש לומדים מ"אשר לא תעשינה וכו'", שרק השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו. ואין בזה נ"מ מה הדין שמומר לאכול חלב ובא להביא קרבן על דם, דמומר לחלב אינו מומר לדם, אלא הנ"מ היא באוכל נבילה לתאבון -כשאין לו בשר היתר, ונתחלף לו בשומן ואכלו וסבר שהוא שומן ונודע לו שהוא חלב ובא להביא קרבן, שלת"ק הוי מומר כיון שהוא אוכל במזיד, ולר"ש כיון שאינו אוכל איסור אם יש לו התר אינו מומר דחשיב שב מידיעתו.

מיהו מומר ומיהו צדוקי - האוכל חלב לתאבון הרי הוא מומר, (וכן כלאים דאורייתא -שארוג בבגד חוט צמר וחוט פשתים יחד על פני כולו, אבל בעובר על כלאים דרבנן או שוע (ניפוח החוטים יחד) או טווי (שנטוו יחד בשתי תכיפות) או נזו (שארוג אפילו חוט אחד של צמר בבגד פשתן או חוט אחד פשתן בבגד צמר, לא הוי מומר, ולרבי יוסי אף בזה הוי מומר, כיון שהאיסור מפורסם), ואם אכל להכעיס י"א שגם בזה הוי מומר, (ואינו צדוקי אלא העובד עבודת כוכבים), וי"א שהוא צדוקי ושחיתו לעבודת כוכבים, (והא דאיתא בברייתא שהאוכל פרעוש או יתוש שלכאורה זה ודאי נעשה להכעיס הוי מומר, איירי באוכל כדי לטעום טעמא דאיסורא ולא להכעיס), והאוכל נבילה וטריפה שקצים ורמשים אף בסתמא הוי צדוקי

דכיון שאכל דברים שהנפש קצה בהם ודאי להכעיס הוא עושה וסתמו מין הוא, וכן מי ששתה יין נסך הוי צדוקי.

י"א: נשיא שבארץ ישראל אין דינו כנשיא לדין הבאת שעיר. י"א משום שהוא כפוף לראש הגולה שבבבל, אבל מלכי ישראל ומלכי בית דוד אינם כפופים זה לזה, וכל אחד מביא קרבן נשיא לעצמו. וי"א שנשיא שבארץ ישראל אינו מביא משום שאינו שבט (-מקל) אלא מחוקק (-חכם), דאיתא בברייתא "לא יסור שבט מיהודה" זה ראש גולה שבבבל שרודה את ישראל במקל, "ומחוקק מבין רגליו" אלו בני בניו של הלל שמלמדים תורה לישראל ברבים.

ענייני משיחה בשמן המשחה

עשית שמן המשחה - לרבי יהודה היו שולקים בו את העיקרים (-הבשמים האמורים בפרשה, מר דרור וכו'). ולרבי יוסי השמן לא היה מספיק אפילו לסוך את העיקרים, אלא היו שורים את העיקרים במים כדי שיתמלאו מים ושוב לא יבלעו הרבה שמן, ואח"כ מציף עליהם את השמן, והיה קולט את הריח, ומוציא את השמן מהעיקרים לאלתר. וענה לו רבי יהודה שהרי היה נס שהספיקו י"ב לוגין למשכן וכליו ואהרן ובניו בכל ז' ימי המילואים, והרי הורה והעיקרים בולעים והאור שורף ומ"מ זה הספיק לכולם, וכולו קיים לעתיד לבוא דכתיב "שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם".

מי טעון משיחה - כהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה, אבל מלך בן מלך א"צ משיחה אא"כ יש ערעור על המלוכה (-שלמה ואדוניה, יואש ועתליה, יהואחז ויהויקים - שהיה יהויקים גדול ממנו בב' שנים אבל לא היה ממלא מקום אבותיו, ונמשך יהואחז בשמן אפרסמון טהור, שהרי כבר נגזר שמן המשחה וכדלהלן), ומלכי ישראל אין מושחים אותם אפי' מלך ראשון (דכתיב "קום משלחו כי זה" - זה שהוא ממלכי בית דוד טעון משיחה ואין אחר טעון משיחה, ויהוא בן נמשי לא נמשח בשמן המשחה, דהוי מעילה, אלא בשמן אפרסמון טהור.

שלום הוא **צדקיהו**, ונקרא שלום לפי שהיה שלם במעשיו, וי"א לפי ששלמה מלכות בית דוד בימיו. והיה שמו מתניה, ומלך בבל קראו צדקיהו, שהשביעו ואמר לו שד' יצדיק עליו את הדין אם ימרוד בו.

י"ב. משנגזר הארון נגזזו גם שמן המשחה, וצנצנת המן, ומקלו של אהרן ושבטיו ופרחיו, וארגז ששלחו פלישתים דורון לישראל, ויאשיהו גזם לפי שראה שכתוב בתורה שיגלו.

צורת המשיחה למלכים היא בצורת נזר בעיגול, ולכהנים כמין כף יווני שמתחיל למשוך באצבעו בין ריסי עיניו, ומשם מושך והולך על הראש עד שמגיע לעורף.

יציקה ומשיחה - י"א שבתחילה היו יוצקים שמן על ראשו ואח"כ היו נותנים שמן בין ריסי עיניו, דס"ל דיציקה עדיפא דכתיב "ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אותו לקדשו". וי"א

שבתחילה היו נותנים שמן בין ריסי עיניו, ואח"כ היו יוצקים שמן על ראשו, דס"ל שמישיחה עדיפא, כדמצינו בכלי שרת, והא דכתיב "ויצוק" וכו' היינו מה טעם ויצוק משום וימשח.

כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן וכו' - שהיו תלויים לאהרן בזקנו כמין ב' טיפי מרגליות, וכשהיה מדבר היו עולות לשורשי הזקן. והיו משה רבינו ואהרן דואגים שמעלו בשמן המשחה משה משע נגע בו כשהלביש את אהרן, ואהרן שמא נפל עליו במקום שאינו ראוי למשיחה, ויצאה בת קול ואמרה שלא מעלו.

אין מושחים את המלכים אלא על יד המעין, כדי שתמשך מלכותם.

דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותם, שאול ויהוא שנמשחו בפך לא נמשכה מלכותם.

סימנא מילתא

הרוצה לדעת **אם ישלים שנתו** יתלה נר ב' הימים שבין ר"ה ליוה"כ בבית שאין בו רוח, ואם ידלק כל זמן שיש בו שמן ידע שישלים שנתו.

הרוצה לדעת **אם יצליח בעסק** יגדל תרנגול על שם אותו עסק, ואם הוא ישמין סימן שיצליח.

הרוצה לצאת לדרך ורוצה **לדעת אם יחזור**, יעמוד בבית חשון ויראה אם הוא רואה בבואה דבבואה, ולא מילתא היא, שמא חלשה דעתיה ומיתרע מזליה.

יהא אדם **רגיל לאכול בראש השנה** קרא ורוביא כרתי וסילקא ותמרי מפני שדרכם לגדול יותר משאר הירקות.

רב משרשיא הורה לבניו שילמדו את המשנה לפני שיעלו ללמוד מרובם, ויתבוננו בפי הרב, וישנו לימודם ליד נהר לסימן שתמשך שמועתם ולא תפסוק מפיהם, וטוב שישבו באשפה של מתא מחסיא שהיו שם ת"ח ראויים להוראה, ותרבות יפה, ולא בארמונות פומבדיתא, ועדיף לאכול דג קטן מוסרח מאשר כותח משובח מפני שמתמטם את הלב.

חילוקי דינים בין סוגי הכהנים

משיח שמביא פר כששגג בהוראה, היינו המשוח בשמן המשחה, אבל מרובה בגדים בבית שני שלא היה להם שמן המשחה לא מביא פר העלם דבר לא משלו ולא משל ציבור, אבל מביא כשבה או שעירה כיחיד, וזה ההבדל היחיד ביניהם. ולר"מ אף מרובה בגדים מביא פר.

י"ב: כהן משמש וכהן שעבר - כהן גדול שאירע בו פסול ועבר ומינו אחר תחתיו, לר"מ ראשון חוזר לעבודתו, והשני כל מצוות כהונה עליו, ואין בין כהן משמש (-כהן ראשון שחזר לעבודתו) לכהן שעבר (-זה שמינו תחת הראשון), אלא פר יום הכיפורים ועשירית האיפה שהם באים משל ראשון, ושניהם שווים בעבודת יום הכיפורים -רשאים להקריב את קרבנות יום הכיפורים, ומצווים לישא בתולה ולא אלמנה, ואין נטמאם לקרובים, ולא פורעים ולא פורמים, והרוצח חוזר במיתתם. וזו שיטת ר"מ (או תנא

הסובר בזה כר"מ), אבל לרבי יוסי הראשון חוזר לעבודתו, והשני אינו ראוי להיות כהן גדול משום איבה, ולא להיות כהן הדיוט דמעלין בקודש ואין מורידין.

דיני כהן משוח ומרובה בגדים וכהן שעבר ומשוח מלחמה וכהן הדיוט - כה"ג מביא פר כששגג בהוראה או ביוה"כ, ומביא עשירית האיפה, ולא פורע ולא פורם, ואין מיטמא לקרובים, וצריך לישא בתולה ולא אלמנה, והרוצח חוזר במיתתו, ומקריב אונן (אך אינו אוכל ואינו חולק, וההדיוט לא מקריב ולא אוכל), ומקריב חלק בראש, ונטול חלק בראש אע"פ שאינו מקריב, ומשמש בח' בגדים וההדיוט בארבעה, ועבודת יום הכיפורים כשרה רק בו, ופטור על טומאת מקדש וקדשיו, וכל דינים אלו אין נוהגים בכהן הדיוט, אבל נוהגים בין במשוח בין במרובה בגדים, מלבד פר הבא בשגגת הוראה, וכולם נוהגים במשוח שעבר מלבד פר יוה"כ ועשירית האיפה, וכולם לא נוהגים במשוח מלחמה חוץ ממה שאסור לפרוע ולפרום וליטמא לקרובים ולישא אלמנה, ומוזהר לישא בתולה, (ולר"ע אינו מוזהר על האלמנה ואינו אסור באלמנה, דקרא אתא לרבות כהן שעבר מחמת קריו דהוי כהן גדול מעליא, שהרי חוזר לעבודתו), לרבי יהודה מחזיר את הרוצח ולחכמים אינו מחזיר. ור"ע לומד מ"והוא" שכהן שעבר מחמת מומין שכבר אינו חוזר לעבודתו ג"כ מצווה על הבתולה ואסור באלמנה, וה"ה במשיח שנצטרע.

קריעה בכהנים - כהן גדול קורע בגדיו מלמטה וההדיוט מלמעלה, לרב היינו למעלה ולמטה ממש, ולשמואל הכונה למעלה מהשפה או למטה מהשפה ושניהם בצוואר, וס"ל לשמואל כרבי יהודה לענין שכל קרע שאינו מבדיל את השפה אינו אלא קרע של תפלות, ודלא כהסוברים שבקריעה על שאר המתים אינו חייב להבדיל את השפה, ורק באביו ואמו חייב. ואמנם שמואל אינו סובר בהכל כרבי יהודה, שהרי שיטת רבי יהודה שכהן גדול אינו בפריעה ופרימה כלל.

דיני קדימה

כל התדיר מחבירו קודם לחבירו, דכתיב "עולת התמיד".

כל המקודש מחבירו קודם לחבירו, דכתיב "וקדשתו" לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון בקריאת התורה, ולברך ראשון בזימון, וליטול מנה יפה ראשון.

י"ג. קדימה בקרבנות -

פר משיח קודם לפר העדה בכל מעשיו, דכתיב "ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון", ודין הוא שיקדם המכפר למתכפר דכתיב "וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל".

פר העלם דבר של ציבור קודם לפר של עבודת כוכבים, מפני שחטאת קודמת לעולה דכתיב "והקריב את אשר לחטאת ראשונה", ואפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה.

פר עבודת כוכבים קודם לשעיר עבודת כוכבים אף שהשעיר חטאת והפר עולה, דכתיב בו "חטת" בלא א', ולרבא משום דכתיב בו "כמשפט".

שעיר עבודת כוכבים קודם לשעיר הנשיא, מפני שקרבן ציבור קודם לקרבן יחיד.

שעיר נשיא קודם לשעיר הדיוט, מפני שמלך קודם להדיוט.

שעירת יחיד קודמת לכבשת יחיד, דשעירה נתרבתה אצל עבודת כוכבים ביחיד. וי"א שכבשת יחיד קודמת לשעירת יחיד, שכן נתרבתה באליה.

עומר קודם לכבש הבא עמו, ושתי הלחם קודמים לכבשים הבאים עמהם, דכל דבר שהוא חובת היום קודם לדבר הבא בשביל הלחם.

קדימה באיש ואשה - איש קודם להחיותו ולהשיב אבידתו, ואשה קודמת לכסות ולפדיון, אך אם שניהם עומדים לקלקלה האיש קודם.

קדימה בפדיון - הוא קודם לרבו ורבו קודם לאביו ואמו קודמת לכולם.

סדר הקדימה בסוגי האנשים - חכם, מלך (מפני שחכם שמת אין כיוצא בו, משא"כ מלך שמת הרי כל ישראל ראויים למלכות), כהן גדול, נביא, משוח, מרובה בגדים, משוח שעבר מחמת קריו, משוח שעבר מחמת מומו, משוח מלחמה, סגן, (והיינו לענין להחיותם, אבל אם צריך לקבור מת מצוה עדיף שיטמא המשוח מלחמה, כדי שאם יארע פסול בכהן גדול יכנס הסגן תחתיו) אמרכל (הממונה על כולם מלשון אמר כל), גזבר (-הממונה על האוצרות שבמקדש), ראש משמור, ראש בית אב, כהן הדיוט, לוי, ישראל, ממזר, נתין (לפי שהוא בא מטיפה פסולה, משא"כ ממזר), גר (לפי שלא גדל עמנו בקדושה, מש"כ נתין), עבד משוחרר (שאף שגדל בקדושה וגר לא, מ"מ הרי היה בכלל ארור, וזה הסיבה שמעדיפים לישא גיורת ממשוחררת, וי"א שהטעם משום שהגיורת שמורה והמשוחררת לא). וכל זה בזמן שכולם שוים, אבל ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ, דכתיב "יקרה היא מפנינים" מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים.

כלב מכיר את בעליו, אבל חתול לא מפני שהוא אוכל עכבר, ואם האוכל ממה שעכבר אוכל משכח, כ"ש האוכל עכבר עצמו.

הכל מושלים בעכברים שנרדפים תדיר תדיר מפני שסורם רע, שנושכים אפי' בגדים שאינם מאכל ואין להם מזה הנאה, ואפי' בית יד של מעדר.

י"ג: דברים המשכחים את הלימוד - האוכל ממה שאכל עכבר או חתול, או לב בהמה, והרגיל בזיתים, והשותה מים משיוירי רחיצה. וי"א אף המניח בגדיו תחת מראשותיו.

דברים המשיבים את הלימוד - פת פחמים וכ"ש פחמים עצמם, ביצה מגולגלת בלי מלח, הרגיל בשמן זית (שזית משכח לימוד של ע' שנה, ושמן זית מחזיר לימוד של ע' שנה) או ביין או בבשמים,

והשותה מים משיורי עיסה, וי"א אף הטובל אצבעו במלח ואוכל (י"א אצבע אחת, וי"א שתיים).

דברים הקשים ללימוד - העובר תחת אפסר הגמל, וכ"ש תחת הגמל עצמו, והעובר בין ב' גמלים או בין ב' נשים, והאשה העוברת בין ב' אנשים, והעובר תחת ריח רע (והיינו שמריח ריח רע) של נבילה, והעובר תחת גשר שלא עברו תחתיו מים מ' יום, והאוכל פת שלא נאפתה כל צרכה, והאוכל בשר מכף שבוחשים בה בקדירה, והשותה מאמת מים העוברת בבית הקברות, והמסתכל בפני המת, וי"א אף הקורא כתב שעל גבי הקבר.

כבוד נשיא ות"ח וכו'

בימי רשב"ג נתקן שכשהנשיא נכנס כל העם עומדים, ואין יושבים עד שיאמר להם שבו. וכשאב בית דין נכנס עושים לו שורה אחת מכאן ושורה אחת מכאן עד שישב במקומו. וכשחכם נכנס, אחד עומד ואחד יושב עד שישב במקומו. ורשב"ג עשה כך כדי שיהיה הכר בינו לבין ר"מ שהיה חכם ורבי נתן שהיה אב"ד, וכשראו ר"מ ורבי נתן מה שתיקן, החליטו לומר לו שילמד עוקצין, וכשלא ידע יאמרו לו "מי ימלל גבורות ד' ישמיע כל תהילתו" שמי שאינו יודע כל תהילותיו אינו ראוי ללמד,

ויעבירוהו, ויהיה ר"מ אב"ד ורבי נתן נשיא, והלך רבי יעקב בר קרשי ולמד מאחורי רשב"ג עוקצין כדי שלא יתבייש, והבין רשב"ג והלך ולמדה, וכשביקשוהו לימדם עוקצין, ובגלל שרצו לביישו הוציאם מביהמ"ד, והיו שולחים שאלות בכתב, ואם לא היו יודעים בביהמ"ד תשובות היו שולחים תשובות, והכניסום אך לא אמרו דברים משמם, אלא ר"מ נקרא אחרים ורבי נתן יש אומרים, והראו להם בחלום שיפייסו את רשב"ג, והלך רבי נתן לפייסו, ור"מ אמר שדברי חלומות לא מעלים ולא מורידים. ולאחר מיתתם אמר ריה"נ דבר בשמם, דכיון שלא הצליחו א"צ לזכור מה שעשו, ואף שהיה רבי עניו לא אמר אמר ר"מ אלא אמרו בשם ר"מ.

בני חכמים ותלמידי חכמים, בזמן שרבים צריכים להם מפסיעין על ראשי העם, ואם יצאו לצורך מותרים לחזור, והיינו כשיצאו לקטנים שזה אונס, אבל אם יצאו לגדולים לא, לפי שהיו צריכים לבדוק עצמם קודם וזה פשיעה, וכדאמר רב יהודה לעולם ילמד אדם עצמו להשכים ולהעריב, כדי שלא יתרחק, דהיוצא ליפנות ביום צריך להתרחק מן הדרך כדי שלא יראו אותו, והאידינא דחלשא עלמא, אפילו לגדולים נמי.

בני ת"ח שאביהם פרנס על הצבור, אם יש להם דעת לשמוע נכנסים ויושבים לפני אביהם, ואחוריהם כלפי העם, ואם אין להם דעת לשמוע נכנסים ויושבים לפני אביהם ופניהם כלפי העם. ולרבי אלעזר בר צדוק אף בבית המשתה מושיבים אותם ליד אביהם, בחיי אביהם ובפניו.

י"ד. נחלקו רשב"ג ורבנן אם סיני (-מי שהמשניות והברייתות סדורות לו כנתינתם מהר סיני) עדיף או עוקר הרים (חריף ומפולפל בתורה) עדיף, רב יוסף היה סיני ורבה עוקר הרים, ושלחו לארץ ישראל לשאול את מי למנות לראש הישיבה, ושלחו להם שסיני עדיף, ומו"מ לא קיבל רב יוסף להיות נשיא, ומלך רבה כ"ב שנה, ובאותם שנים רב יוסף לא קרא לביתו אפילו לאומן כדי שלא לנהוג שררה בעצמו, וי"מ שלא היה לו פנאי להקיז באותם שנים אלא היה עוסק בתורה כל שעה לפני רבה.

אביי ורבה ורבי זירא ורבה בר מתנה סיכמו שמי שיאמר דבר ולא יפרכוהו יהיה ראש, ואביי נתמנה לראש.

הגמ' מסתפקת מי עדיף חריף ומקשה (רבי זירא) או מתון ומסיק (רב מתנה). תיקן.

לשמה משום שאם יצטרך להאריך בדיבור אתי למיגזייה, ולא חששו שיבוא לומר שלא לשמה, שאני התם שרק שוטה נותן גט לאשה אחת ואומר לשם אשה אחרת.

קרבן שנשחט בסתמא כשר, דסתמא לשמן הם עומדים כל זמן שלא עקר שמם מהם, וכנ"ל שיש תנאי ב"ד שלא לזבוח לשם אחת מכל אלו, ובהכרח שהקרבן כשר בכהאי גוונא. ומה שרבי יוחנן (חולין י"ב:) מסתפק אם קטן יש לו מחשבה, היינו משום שסתמא של קטן גרועה יותר, דאין לו דעת להבין שהם קדשים והוא חושב שזה חולין והוי ליה מתעסק ופסול. תוד"ה זבחים.

אבל גט שנכתב בסתמא -שכתבו הסופר שיהא מזומן לו אם יבואו אנשים שזה שמם וירצו גט, ולא נכתב לשם האשה המתגרשת פסול, דסתם אשה לאו לגירושין קיימא, וכדמצינו שלשמואל הכותב טופסי גיטין כדי שיהיו מזומנים לו צריך להניח תיבות הרי את מותרת לכל אדם שזה עיקר גופו של גט, ואע"פ שנכתב לשם כריתות כשיזדמן לו לא מהני, (וכן צריך לשייר מקום האיש והאשה והעדים והזמן) (וכתבו התוס' ד"ה ואמר) שדווקא ממה שצריך לשייר תיבות הרי את מותרת לכל אדם מבואר שסתמא פסול, דמדיון זה מדייקת הגמרא בגיטין דאתיא כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרת, דקי"ל כוותיה, ואיכא דמוקי לה התם כר"מ דס"ל עידי חתימה כרת, ולדבריו טעם התקנה לשייר מקום האיש וכו' הוא משום קטטה, ולדידיה ליכא למידק מינה שסתמא פסול), וכ"ש דהיכא שנכתב הגט לשם אשה אחרת ואפי' לשם עובדת כוכבים, או שנכתב כדי להתלמד ולא לשם גירושין שהוא פסול מלגרש בו (אפילו למ"ד שאפשר למחוק מגילת סוטה מספר תורה אע"ג דתורה להתלמד עבידא, מ"מ ספר תורה פסול לגט. תוד"ה בסופרים), וכן היכא שנכתב לשם אחת משתי נשותיו פסול, דאין ברירה וממילא זה גרוע מסתמא, דשמא בשעה שנכתב לא היתה כוונתו לאשה זו, ונכתב הגט לשם האשה השניה.

לשמה, ודין זה הוא סברא, שאין לשנות יותר בגלל ששינה בעבודה אחת, וכן ילפינן זאת מקרא, דכתיב "מוצא שפתין תשמור ועשית כאשר נדרת לד' אלוקיך נדבה" - אם חישבת בעבודותיה לשמה כמו שנדרת יהא נדר ויעלה לנדרו, ואם שינית יהא נדבה אחרת ולא לשם זו שנדרת, ואסור לשנות בנדבה דכתיב "לא יחשב"), אמנם הבעלים אינו יוצא ידי חובת הקרבת הקרבן וצריך להביא קרבן אחר לחובתו או לנדרו, וישחטנו לשמו. אמנם פסח בזמנו (-מחצות של ערב פסח עד הערב, אבל בשאר הזמנים הוא שלמים וכל דינו כשלמים, ושלמים הרי כשרים כשנזבחו שלא לשמן), או חטאת בכל זמן, שנזבחו שלא לשמן, פסולים.

לרבי אליעזר אף האשם בכל זמן פסול אם נזבח שלא לשמו, שהרי גם אשם בא על חטא כמו חטאת. וכתבו התוס' (ד"ה החטאת) שאף שחטאת יולדת ואשם מצורע אינם באים על חטא, כיון שברוב המקרים הם באים על חטא משוה להו אהדדי.

דברי יוסי בן חוני ושמעון אחי עזריה יבוארו לקמן י"א.

ב: מה צריך לחשוב בשעת הקרבה - לשם ששה דברים הזבח נזבח: לשם זבח לשם מה שהוקדש, ולשם זובח שיתכפר בו בעליו ולא אחר, לשם השם הקב"ה, לשם אישים להקטירם, ולא לעשותם צלי ע"ג המזבח, לשם ריח שיהיה ריח, לאפוקי אברים שצלאן וחזר והעלן שכבר אין בהם ריח, לשם ניחוח נחת רוח לקב"ה שאמר ונעשה רצונו, וחטאת ואשם צריכים להקריבם גם לשם חטא. ואמר רבי יוסי שאף מי שלא חשב לשם אחת מכל אלו כשר, שכן תנאי ב"ד הוא שלא יאמר שהוא שוחט לשמו, כדי שלא יבוא לשחוט שלא לשמו, וכתבו התוס' (ד"ה אתנו) דהיינו שיטעה ויחשוב שזה קרבן אחר, וכן המקבל והמוליק וזורק, אבל בגט דאיתא בגיטין (ג.) שלא תיקנו לומר בפני נכתב

מסכת זבחים

כל הזבחים

דין קרבנות שנעשו בהם עבודות שלא לשמה

אחד מדיני הקרבת הקרבנות הוא שצריך להקריבם לשמה, והיינו לשם זבח (-קרבן זה), לשם זובח (-עבור הבעלים) לשם ד', לשם אישים (-להקטרה ע"ג האש), לשם ריח (-שלא יצלה את האימורים לפני ההקטרה שאז לא יצא מהם ריח), לשם ניחוח (-לנחת רוח לד' שאמר ונעשה רצונו). ולהלן יבואר מה הדין אם הקריב שלא לשמה (ב'שינוי קודש', והיינו לשם קרבן אחר, או ב'שינוי בעלים' והיינו בשביל אדם אחר) האם הקרבן נפסל, ומנלן שצריך לזבוח לשמה, ומה הדין כשהקריב בסתמא, או לשם חולין.

ב: דין קרבן שנזבח שלא לשמו - רוב הקרבנות כשרים לזרוק דמם ולהקטיר אימוריהם ולאכול את החלקים הנאכלים אף אם נזבחו (-נשחטו. וכתבו התוס' ד"ה כל) דה"ה בקבלה הולכה וזריקה, והיינו בשינוי קודש, כגון עולה לשם שלמים, אבל לגבי שינוי בעלים מבואר לקמן י. שזה שייך דווקא בזריקה, כגון שוחט או מקבל או מוליק קרבן ראובן ע"מ לזרוק דמו לשם שמעון) שלא לשמן כגון עולה לשם שלמים, והקרבן נשאר בקדושתו ואסור לשנות בו בשאר העבודות, (וכדאמר רבא שעולה ששחטה שלא לשמה אסור לרוק את דמה שלא

וכתבו התוס' (ד"ה סתם) שאפילו אשה שזינתה תחת בעלה, אינה עומדת להתגרש בגט זה, וגם אם לא ירצה הבעל לא יגרשנה אלא שלא תשמשנו. ולכן מבואר בגמרא (גיטין כ"ג.) שעכו"ם פסול לכתובת גט, דאדעתא דנפשיה עביד, ומ"מ איתא בגמרא (ע"ז כ"ו:) שעדיף שנכרי ימול מאשר כותי, מפני שהכותים מכוונים לשם הר גריזים, ובמילה הרי בעינן לשמה דכתיב "לד' ימול", דשאני מילה שסתמה לשמה כמו זבחים, אבל גט לא כיון שסתם אשה אינה עומדת לגירושין.

אין ראייה שסתם זבחים לשמן מהא דתניא שלשמן ושלא לשמן והיינו לשם פסח ולשם שלמים פסול, משמע לשם פסח וסתמא והיינו שסוף השחיטה היתה בסתמא כשר, (והקשו התוס' (ד"ה הא) דכיון דאמר בתחילת השחיטה ששוחט לשם פסח סגי, דא"צ לדבר בכל שעה. ותירצו התוס' דמייירי בשתי עבודות, אמנם הגמרא (פסחים נ"ט:) מסתפקת אי מייירי בשתי עבודות או בעבודה אחת. ואי מייירי בעבודה אחת י"ל דאף שא"צ לדבר בכל שעה, צריך שיאמר בתחילת השחיטה שעושה את כל השחיטה לשם פסח). דדילמא כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה. וכן מדתניא ששלא לשמן ולשמן והיינו לשם שלמים ולשם פסח פסול, הא סתמא ולשם פסח כשר, דדילמא שאני התם שסופו מוכיח על תחילתו, או דתני הא אגב לשמן ושלא לשמן.

ג. מתי רק דבר מאותו המין פוסל ולא דבר אחר-

איזה מחשבה פוסלת בחטאת - רב אמר שחטאת ששחטה לשם חולין כשרה, דדבר שאינו מינה אינו פוסלה, דאין שמו נתפס על הזבח לעקור שמו ממנו, (ומ"מ גט לשם עובדת כוכבים פסול אע"פ שאינה בת גירושין, דאפילו בלי מחשבת עובדת כוכבים הגט פסול כשנכתב בסתמא, אבל בקדשים סתמא כשר), אבל אם שחטה לשם עולה פסולה, דדבר שהוא מינה פוסלה.

איזה כלי מציל מטומאת תוך כלי אחר - כתיב "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא", ודורשים "תוכו" ולא תוך תוכו, שאם כלי מונח בתנור ופי הכלי בתנור, ויש בכלי אוכלין ומשקין, ויש בתנור שרץ, מה שבתוך הכלי נטמא, אבל אם פי הכלי למעלה מן התנור, חשיב תוך תוכו והאוכלין והמשקין טהורים, ולא רק כלי חרס שאינו מיטמא מגבו מציל בתוך תוכו, אלא אפי' כלי שטף שמקבל טומאה מגבו, טהור ומציל את מה שבתוכו, דאוכלין מיטמאים מאויר כלי חרס, ולא כלים. רש"י. ולתוס' (ד"ה ורמיניהו) החידוש בכלי שטף הוא שהוא מציל אע"פ שאינו ממין התנור, אבל תוך תוכו של כלי חרס א"צ פסוק, ד"תוכו" דווקא אמר רחמנא.

הגמ' שואלת דאי נימא שדבר שאינו מינו אינו פוסל, א"כ למה כלי שטף שאינו מינו של כלי חרס מציל. והגמ' מתרצת דשאני כלי שטף שלגבי כלי חרס הוא נחשב מינו, כיון שהוא כלי, וחולין לגבי קדשים נחשבים מין אחר מפני שהם דומים למחיצה מנסרים או מיריעות שעשאה עד למעלה מפי התנור, שגם אוכלים שבצד השני של המחיצה טמאים, וכן כוורת התלויה בתנור, שהיא פחותה וממילא אינה כלי להציל את האוכלין שבתוכה, אלא היא כמחיצה בעלמא, ואפילו סתמו את הנקב בקש לא הוי כלי להציל האוכלים שבתוכה, אפילו פי למעלה מן התנור, שאם יש שרץ בתורה התנור טמא, ואם יש שרץ בתנור, לת"ק אוכלים

שבתוכה טמאים, דאין זה חוצץ בין השרץ לאוכלין, אבל כלי שטף בתוך כלי חרס זה אותו מין. ושיטת ר"א שהאוכלין טהורים, שהרי מחיצה מבדילה אפילו בטומאת מת החמורה והכלים שמעבר למחיצה טהורים, דכתיב "כל אשר באהל יטמא" וכלים אלו אינם באותו אהל, ולרבנן שאני מת שכן דרך בני אדם שהם חולקין באהלים ע"י מחיצה, ולכן זה נחשב אהל אחר, משא"כ כלי חרס שאין חולקים באהלים -אין דרך לחלקו ע"י מחיצות. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה שכן) שמשמע מרש"י שהמחלוקת היא גם בתנור שחצצו בנסרים או ביריעות, ובתורת כהנים משמע שר"א חולק רק בכוורת פחותה ופקוקה ומשולשלת לאויר תנור, ולא כשחצצו בנסרים, דכוורת שיש לה ד' מחיצות חוצצת משום דדמי לכלי, אבל במחיצה אחת מודה ר"א שאינה חוצצת בתנור וטמא. וחולקים אהלים הכונה שמחיצה אחת חוצצת וא"צ כלי.

ג. הגמ' שואלת הניחא לרבנן דס"ל שמחיצה לא מצילה, איתא לרב דאמר שמין אחר אינו פוסל, איך יבאר רבי אליעזר את החילוק בין חולין לקדשים, דאף אי נימא שכל טעמו של ר"א הוא הק"ו, הכא נמי נימא ק"ו שאם קדשים מחללים קדשים ודאי חולין מחללים קדשים. וכתבו התוס' (ד"ה הכא) שאף שעד עכשיו הבינה הגמרא מסברא להיפך, דמינו פוסל יותר משאינו מינו, הק"ו הוא מה קדשים שאין מחללין כגון בשוחט חטאת סתם וכסבור שהיא עולה דכשרה, ואפ"ה מחללין קדשים בשוחט לשם עולה, חולין שמחללין, כגון כשהוא סבור שהן חולין, לא כל שכן שמחללין קדשים בשוחטן לשם חולין.

ולכן הגמ' מבארת שמה שחולין לא מחללים קדשים נלמד מ"ולא יחללו את קדשי בני ישראל, את אשר יקדישו לד' ", ואתא קרא ואפקיה מק"ו, וזה גזירת הכתוב, אבל בטומאה א"א ללמוד זאת מ"תוכו", מפני שזה נצרך ללמד שאוכלים שגיבלם וחיפם בטיט סביב, ואין השרץ יכול ליגוע בהם, והכניסם לאויר תנור, שנטמאים מדין "תוכו" (דלאו תוך תוכו הוא) אע"פ שאין נטמאים בנגיעה, ולרבנן א"צ פסוק מיוחד לטמאם דמסברא אף שלא שייך בהם נגיעה נטמאים מדין תוכו.

מתי מחשבת שלא לשמה פוסלת בחטאת - רב אומר שחטאת ששחטה לשם חטא אחר כשרה, אבל אם שחטה לשם עולה פסולה, דכתיב "ושחט אותה לחטאת" - שישחטנה לשם חטאת, אבל אם שחטה לשם חטאת של אדם אחר המחויב חטאת פסולה, אבל אם אותו אדם מחויב עולה כשרה, דכתיב "וכפר עליו" ולא על חבירו, וחבירו דומיא ידידה שהוא מחויב חטאת כמותו, אבל אם אינו מחויב חטאת כשרה. ואף שכלי שטף מציל אע"פ שאינו ממין הכלי, שאני התם דיש ד' דרשות (תוך, תוכו, תוך, תוכו), חד לגופיה שמטמא אוכלין מאוירו, וחד לגזירה שוה ששרץ מטמא את הכלי אע"פ ששלא נגע בו, וחד לאפוקי תוכו של כלי אחר שכלי שטף אינו מיטמא מאוירו ללא נגיעה, וחד שבתוך תוכו אינו טמא ואפי' בכלי שטף.

מנלן דבעינן ד' עבודות לשמה

ד. מנלן דבעינן ד' העבודות לשם אותו הקרבן
לכתחילה- שחיטה לומדים מדכתיב "זבח השלמים", (ובמקום אחר כתיב "דם השלמים" ולא

כתיב זבח). קבלה לומדים מדכתיב "המקריב את דם השלמים". זריקה לומדים מדכתיב "הזורק את דם השלמים". והולכה לומדים מדכתיב "והקריב את הכל המזבחה" (והכונה להולכה, ומצינו ש"והקריבו" זה קבלת הדם, וכתבה התורה קבלה באותו לשון של הולכה כדי לומר שדין הולכה כקבלה).

א"א ללמוד שאר עבודות מזביחה, דזביחה חמורה שפוסלת בפסח אם זבח שלא לשם אוכליו כגון לחולה וזקן שאינם יכולים לאכול כזית, דהפסח פסול אפילו אם הם בעליו, דכתיב "איש לפי אכלו" ואכילה בכזית, ושאר עבודות שלא לשם אוכליו אינם פסולות, דכתיב "תכוסו" שזה לשון אכילה. וא"א ללמוד שחיטה מקבלה, שכן קבלה פסולה בזר ובאשה. וא"א ללמוד שחיטה וקבלה מזריקה, שכן זריקה זר חייב עליה מיתה אבל שחיטה כשרה בזר, וקבלה והולכה אע"פ שפסולים בזר אין חייב עליהם מיתה, (ואין חייב מיתה אלא על ד' עבודות שהם זריקה והקטרה וניסוך המים והיין, דגבי "והזר הקרב יומת" כתיב "ועבדתם עבודת מתנה" לאפוקי עבודה שיש אחריה עוד עבודה). וא"א ללמוד הולכה משחיטה קבלה וזריקה בבמה הצד, מפני שהולכה אפשר לבטלה שאם רצה שוחט בצד המזבח וזורק. וכתבו התוס' (ד"ה מה) שא"א ללמוד קבלה והולכה משחיטה וזריקה, דמה להנך שכן חייבים בחוץ. עוד כתבו התוס' (ד"ה דהולכה) שזריקה לא אתיא מכולהו, שכן ישנן בחטאות הפנימיות.

מנלן דבעינן ד' עבודות לשם אותו הבעלים-

כתיב "ובשר זבח תודת שלמיו" וזבח מיותר ללמד דבעינן זביחה לשם תודה, ואם אינו ענין ל'שינוי קודש' שכבר נלמד לעיל, תנהו ענין ל'שינוי בעלים'. (ומ"תודת שלמיו" לומדים שתודה ששחטה לשם שלמים כשרה ועלו לשם חובה, אבל שלמים ששחטם לשם תודה פסולים והיינו שלא עלו לשם חובה, דתודה קרויה שלמים דכתיב "תודת שלמיו", ואין שלמים קרויים תודה. והא דילפינן מפסוק זה לרבות שלמי נזיר ושלמי פסח, היינו מדכתביה גבי אכילה. (תוד"ה בא). וכן לומדים מפסוק זה שחטאת ואשם נאכלים ליום ולילה).

וא"א ללמוד שזה פוסל בכל העבודות משחיטה, דמה לשחיטה שאם שחט שלא לשם אוכלין בפסח פסל. וא"א ללמוד ממה שבזביחה שלא לשם אותו הקרבן אין חילוק בין שחיטה לשאר עבודות, דהתם הוי פסול בגוף הקרבן (ופירכא זו יש לדחות דמ"מ רואים שמחשבה בעלמא פוסלת, דכיון דאחשבה פסלה, ואפילו אם צריך דיבור, כיון דליכא מעשה הוי כמחשבה בעלמא. תוד"ה מחשבה), ופוסל בכל ד' עבודות אפילו אם את שאר העבודות עשה לשמו, אבל שינוי בעלים פוסל רק בזריקה שהיא זמן הכפרה, ורק בשחטו ע"מ לזרוק לשם בעלים אחר השחיטה פוסלת, וישנו לאחר מיתה אם הפריש קרבנו ומת והוירש מקריבו לא שייך בו שינוי בעלים כיון שהם מתו, (ואף למ"ד שעבודא לאו דאורייתא, שאין היורשים חייבים להביא קרבן אחר, מ"מ נ"מ אם הפריש עוד בהמה לאחריות ופירש שאם תמות או תיאבד אחת יביאו את האחרת תחתיה, ולאחר מיתה עשה יורש אחת שלא לשמה, דהוי כאילו נאבדה, ומקריבים את השניה תחתיה, ואם עשה את הראשונה כתיקנה, השניה חולין, ואם לא פירש כלום, אפילו אם הראשונה נעשית כתיקנה, השניה רועה ודמיה קרבים לשם עולה. תוד"ה וישנן). (ופירכא זו יש לדחות לרב פנחס

בריה דרב מרי הסובר שיש שינוי בעלים לאחר מיתה), וישנו בציבור כביחיד אבל שינוי בעלים לא שייך בציבור כיון שכולם בעלים. (ואפילו לשם עובד כוכבים אינו נפסל, דבעינן חבירו דומיא ידיה, שיהא מחויב כפרה כמותו. תוד"ה וישנן).

ד: אלא לומדים זריקה מ"ונרצה לו לכפר עליו" ולכפר עליו היינו זריקה, לו לכפר ולא על חבירו לכפר, ומ"עליו" לומדים שאת שעליו כגון נדר שאמר 'הרי עלי', חייב באחריותו (שהחויב הוא על הבעלים), ואת שאינו עליו כגון שאמר 'הרי זו' אינו חייב באחריותו.

וקבלה א"א ללמוד משחיטה וזריקה, שכן הם עבודות שחייבים עליהם בחוץ, דכתיב "אשר ישחט מחוץ למחנה", "דם שפך" לרבות הזורק, אבל קבלה והולכה אין חייבים עליהם בחוץ, אלא לומדים מ"ואת האיל יעשה זבח שלמים" - שתהא עשייתו לשם שלמים, ואם אינו ענין לשינוי קודש, תנהו ענין לשינוי בעלים. ומה שלא אומרים ש"יעשה" זה כלל - שיהיו כל עשיותיו לשם שלמים, ו"זבח" זה פרט שדווקא שחיטה בעינן לשמה, ואין בכלל אלא מה שבפרט, והיינו רק זביחה, י"ל דכיון דלא כתיב "יעשה שלמים זבח" דמשמע שכל עשיותיו יהיו לשם שלמים, הוי כלל שאינו מלא שלא סיים הכתוב את דבריו, שאין דנים אותו בכלל ופרט.

לרבינא אף בזה דנים כלל ופרט, אמנם לד' הוי כלל נוסף, וכלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. ואף שהכלל הראשון כולל רק עשיות (-עבודות המיוחדות, שחיטה זריקה קבלה והולכה), והשני כולל שפיכת שיריים ליסוד לאחר שנתן ד' מתנות ואין זה מעכב בכפרה, והקטרת אימורים, מ"מ תנא דבי רבי ישמעאל דורש כלל ופרט וכלל אף בכהאי גוונא.

ואין לומר שאין ללמוד קבלה והולכה כיון שהפרט הוא דבר שחייבים עליו בחוץ כמו שחיטה וזריקה, משא"כ קבלה והולכה, אי נמי הפרט הוא דבר הטעון צפון וישנו בחטאות הפנימיות כמו שחיטה קבלה, משא"כ זריקה. די"ל שיש לומר בב' אופנים שקולים הם ויבואו שניהם דהי מינייהו מפקת, והולכה בכלל קבלה, (וכתבו התוס' (ד"ה שקולים) דאע"ג דהכא תרתי והכא חדא, חשיב להו שקולים. ודווקא במקום שיש משמעות בריבוי מרבים את כל השקולים, אבל בלאו הכי, כגון "מן הבהמה" להוציא את הרובע ו"מן הצאן" להוציא את הנוגה, אע"פ שהם שקולים לא ממעטים את שניהם כיון שאין לזה משמעות), אי נמי כל אחד יעמוד במקומו, אי נמי זריקה לומדים מ"ונרצה לו לכפר עליו" וכנ"ל וכלל ופרט לאתויי קבלה, דלזריקה לא איצטרך.

ואף שהפסוק איירי באיל נזיר, שיש עימו עוד דמים אחרים שבאים עימו חטאת ועולה, לומדים שאר שלמים מדכתיב "שלמים" ולא שלמיו, ואין לומר שא"א ללמוד שאר זבחים משלמים דמה לשלמים שכן טעונים סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק, ושאר זבחים יש שאין טעונים סמיכה ולא נסכים, כגון בכור ומעשר ופסח, ויש שאין טעונין נסכים, כגון חטאת ואשם, וכולן אין טעונים חזה ושוק, שהרי הוקשו שאר הקרבנות לשלמים בפסוק "זאת התורה למנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים", לומר שבכל הזבחים בעינן לשם הקרבן ולשם הבעלים.

מנלן שזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים

לעיל נתבאר שצריך להקריב את הקרבנות לשם אותו קרבן ולשם בעלים, ומנלן, ולהלן יבואר מנלן שברוב הקרבנות ממשכינם בהקרבנת הקרבן אע"פ שנזבח שלא לשמה, ואינו עולה לבעלים לשם חובה.

הגמרא שואלת מדוע זבחים שנזבחו שלא לשמן אינם נפסלים, שהרי לא נעשו כהלכתן, ואין זריקתם מתירה את בשרם באכילה. רש"י. והקשו התוס' (ד"ה אימא) שהרי בקדשים בעינן 'שנה עליו הכתוב לעכב'. ותירצו דאמרינן לעיל ד. דאיכא תרי קראי דבעינן לשמה ואם אינו ענין לשינוי קודש תנהו ענין לשינוי בעלים, ושאלת הגמרא היא אמאי לא נימא ששניהם לשינוי קודש ושנה עליו הכתוב לעכב. או דפריך מכח סברא שיפסלו כיון שאינם עולים לשם חובה, ואם הם כשרים שירצו על הבעלים, ואם אינם מרצים למה הם באים. או שעיקר הדין דבעינן בקדשים 'שנה עליו הכתוב לעכב' נלמד מכאן.

הגמרא מתרצת שלומדים דין זה מדכתיב "מוצא שפתין תשמור ועשית כאשר נדרת לד' אלוֹקֶיךָ נדבָה", - אם חשבת כמו שנדרת הוי נדר, ואם לאו הוי נדבה - שאינו עולה לחובתו אבל הקרבן כשר. ואיצטרך למיכתב "וזאת התורה" כדי ללמדנו שמדובר במחשבת שלא לשמה.

ה. ריש לקיש שואל שאם זבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, למה לא ירצו, ואם אינם מרצים למה הם באים, ועדיין לא ידע שלומדים כנ"ל מ"מוצא שפתין" וכו'. ואף שבעולה מצינו שהיא באה לאחר מיתה אע"פ שאינה מרצה, כדתנן האשה יולדת שהביאה חטאתה ומתה, מביאים היורשים את עולתה, אבל בהביאה עולתה אינם מביאים את חטאתה, וא"כ אף שלמים ושאר קרבנות (חוץ מחטאת ואשם) שהם באים לאחר מיתה, כשרים אע"פ שאינם מרצים, כמו בעולה, מ"מ הרי אשם אינו בא לאחר מיתה והוא כשר שלא לשמו. ואף ששיטת רבי אליעזר שאשם שנשחט שלא לשמו פסול, עדיין קשה על רבנן שמכשירים באשם.

וכתבו התוס' (ד"ה הג"ה) שאף ששאר קרבנות שבאים לאחר מיתה עלו לגמרי לשם חובה, דלמ"ד שיעבודא דאורייתא אם היה הקרבן נפסל היו היורשין זקוקין להביא אחר, ואפילו למ"ד לאו דאורייתא, אם הפריש שניהם לאחריות ונפסל הראשון חייבים להקריב את השני, וא"כ עולים לשם חובה, ובשינוי קודש אין עולים לשם חובה. מ"מ דמיא קצת להדדי לענין דאין מרצים רצוי גמור, דאין כפרה למת, ולאו בר חיוב הבאה הוא אלא שנתחייב מחיים, ובשינוי קודש ובעלים ג"כ אין רצוי גמור.

עוד כתבו התוס' (ד"ה עולתה) שמשמע בגמרא (ובעוד מקומות) שאם היתה יכולה להביא חטאתה אחר עולתה, עלתה לה עולתה לשם עולה.

(ומה שאשם אם מתו בעליו ירעה עד שיסתאב וימכר ויביאו בדמיו עולה לקין המזבח, לא חשיב שהוא קרב לאחר מיתה, שהרי גם בחטאת הדין כך היכא שהפריש שתי חטאות לאחריות, שהוא מתכפר באחת מהן והשניה תרעה, שבאופן זה היא קריבה לאחר מיתת הבעלים כיון שנתכפר בראשונה בחייו ואין זו חטאת שמתו בעליה, ומ"מ נתמעטה שהיא פסולה שלא לשמה (כיון שאינה באה לאחר מיתה לשם חטאת אלא לשם עולה. תוד"ה חטאת) דכתיב "חטאת הוא", אבל אשם הא דכתיב ביה "והקטירו המזבח אשה לד' אשם הוא", מיירי לאחר הקטרת אימורים, ואין לומר שהקטרת אשם

לשמו תעכב, שהרי הדין שהאשם כשר אף בלא הקרבנת אימורים, דאין כפרה אלא בדם, אלא לומדים מ"הוא" של אשם שאם האשם מתו בעליו או שנתכפרו באחר ונקבע דינו שירעה -שאמרו לו ב"ד שירעה, שעקרו ממנו שם אשם וסתמו עולה, ושחטו אותו בסתמא, כשר לעולה, הואיל וסופו לקין המזבח שהוא עולה, אבל אם לא קבעו דינו לרעהי שאין סתמו לעולה פסול, דכתיב "אשם הוא" בהוייתו יהא. והא דכתיב באשם "קדש קדשים הוא קודם שחיטה, לא ילפינן מיניה, דלא משמע לשמו אלא כשכתוב הוא בסמוך לשם הקרבן, וכשזה כתוב לענין אחת מעבודות הדם. ה:).

ריש לקיש מתרץ את קושייתו שלומדים מ"מוצא שפתין" וכו', וכנ"ל.

והקשו רבי זירא ורבי יצחק בר אבא שא"א ללמוד מהפסוק אלא זבחים שבאים בנדר או בנדבה, אבל באשם נימא שאם נזבח שלא לשמה לא יקריבוהו כלל.

אביי מתרץ שריש לקיש לומד מדכתיב "ושחט אותה לחטאת" שדווקא חטאת פסולה שלא לשמה משא"כ שאר זבחים, ומ"מוצא שפתין" וכו' לומדים שאף שהם כשרים אינם מרצים.

ואין לומר שאשם שנזבח שלא לשמו יהיה כשר וגם ירצה על הבעלים כיון שלומדים שהוא קרב מ"אותה", שהרי אינו בא בנדר ונדבה. מפני שלומדים צד השוה מעולה ושלמים ותודה שאינם מרצים. (מעולה לבד א"א ללמוד שכן היא כליל, ומשלמים לבד א"א ללמוד שכן טעונים נסכים ותנופת חזה ושוק, (ולא גרס סמיכה, דאשם נמי טעון סמיכה. ורבינו חיים (תוד"ה מה) מבאר שנקט סמיכה משום אשם מצורע, למ"ד (לקמן ל"ז). סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא), ומעולה ושלמים יחד א"א ללמוד שכן ישנן בציבור -שלמים בכבשי עצרת), ומתודה א"א ללמוד שכן טעונה לחם).

ה: הגמ' שואלת שא"א ללמוד משלשתם שכן הם באים בנדר ובנדבה. ולכן רבא אומר שלומדים אשם משלמים בהקש "זאת התורה" וכו' ואין משיבין על ההיקש. ולא מקישים לחטאת שהיא פסולה, מפני שהתורה מיעטה מ"אותה" את שאר הזבחים. רב נחמן ורב ששת שאלו על דברי רבי אלעזר שקרבנות הבאים ע"י היורשים כשרים ואין מרצים, דנימא שהם מרצים על היורשים. ואמר רב אדא בר מתנה שבעולת יולדת לא שייך רצוי על הבנים שלא ילדו. ואמר רב אסי שכמו שהיולדת עצמה מתכפרת גם על מצוות עשה אחרות, שהעולה מכפרת על עשה ולא תעשה שניתק לעשה, דכתיב "ונרצה לו", וליכא למימר דמיירי בדברים שחייבים עליהם מיתת ב"ד או מיתה בידי שמים או כרת או מלקות, שהרי עונשם אמור, ה"ה יורשיה מתכפרים כשהיא מתה.

מבואר מדברי רב אסי ששואל שהקרבן יכפר על היורשים, שהיורשים קונים את הקרבן. הגמ' שואלת שמצינו בזה סתירה, דמצינו שמי שהניח מנחה לפני שני בניו ומת המנחה קריבה, ומבואר שהיורשים לא קנאוה, דאם קנאוה הם שותפים ואין מנחה באה בשותפות, דכתיב "ונפש כי תקריב קרבן מנחה". ומאידיך מצינו שמי שהניח בהמה לשני בניו ומת, היא קריבה ואין היורשים ממירים בה -

שם המירו אינה תמורה, ומבואר שקנאוה ואינם ממירים משום ששותפים אינם ממירים דכל הפרשה נאמרה בלשון יחיד, כמו "לא יחליפנו ולא ימיר אותו... ואם המיר ימיר", דאי לא קנאוה למה אינם ממירים.

ז. הגמ' מתרצת דשאני תמורה דכתיב "ואם המיר ימיר" לרבות את היורש, וכן לומדים מזה שרק אחד ממיר ולא שניים. דהא דירש ממיר בקרבן אביו זה נלמד מדכתיב "ואם המיר" ולא כתיב "ואם ימיר", וזה כתוב בלשון יחיד.

והא דבמעשר אף דכתיב "אם גאול יגאל איש ממעשרו" ומזה מרבים יורש שמוסיף חומש ופודה את מעשר אביו, גם שני יורשים גואלים, שאני התם שגם האב היה יכול לגאול בשותפות, דלא אשכחן דמיעט רחמנא שותפין מפדיון מעשר שני.

רב אסי רוצה להוכיח שהיורש קונה את קרבן אביו, ממה שיורש אחד יכול להמיר, שהרי רבי יוחנן אמר שהנודר להביא קרבן והפריש חבירו קרבן בשבילו, ונפל מום בקרבן, רק המתכפר יכול להמיר, (והמקדיש מוסיף חומש - שאם אדם נדר קרבן וחבירו הפרישו משלו כדי שהנודר יתכפר בו, רק אם המקדיש בא לחללו הוא מוסיף חומש, אבל אם המתכפר בא לחללו אינו מוסיף חומש, דהתורה תלתא את החומש במקדיש דכתיב "ואם המקדיש , והתורם משלו על של חבירו טובת ההנאה שלו לתתה לכהן שירצה, ואם בא ישראל ואומר לו הילך סלע ותן תרומתך לבן ביתי כהן, אותו סלע של המפריש, דכתיב "את כל מעשר תבואתך ונתת" - מי שהפרישה מתבואתו בידו לתתה).

הגמ' מתרצת שאין ליורשים כפרה קבועה להיות היורש בעלים ממש, ולכן המנחה כשרה ואין דינם כשותפין, אולם יש להם כפרה מקופיא ולכן יכולים להמיר.

כפרה בזבחים שנובחו שלא לשמן - זבחים שנובחו שלא לשמן אף שהם כשרים אינם מכפרים על הבעלים, ונ"מ שהוא צריך לדאוג מן היסורים בינתיים, ורק הקרבן השני מכפר, דאם הם מכפרים למה הבעלים צריכים להביא קרבן אחר, ומ"מ מקריבים את הראשון מפני ש'מכח לשמו קאת'.

האם קרבן מכפר על חטא שאחרי

הפרשתו

חטאת אינה מכפרת על חטא שחטא האדם אחרי ההפרשה, והגמ' מסתפקת אם הוא הדין שעולה אינה מכפרת על עשה שלאחר הפרשה, או דשאני חטאת שצריך להביא חטאת על כל חטא.

ואין להוכיח ממה שהמביא קרבן ולא סמך מעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר וכיפר, ונאמר שהכונה שלא כיפר על ביטול הסמיכה, דשאני התם שאין העשה אלא לאחר שחיטה, דעד שהשחיטה עדיין הוא מצווה לסמוך, ועשה דאחר השחיטה ודאי אין העולה מכפר עליו.

ז. וכן מה שמצינו שאם הכהן לא נתן מן השמן על ראש המיטהר מטומאת נגעים לר"ע לא כיפר, ולרבי יוחנן בן נורי כיפר, ומעלין עליו כאילו לא כיפר, י"ל שהכונה שכיפר מתן בהונות ולא כיפר מתנות הראש, (אבל א"צ להביא קרבן אחר).

ומה שמצינו שלר"ש מה שבמצרת מביאים ב' שעירים לכפר על טומאת מקדש וקדשיו, אף שהראשון כבר כיפר, משום שהשני מכפר על טומאה שאירעה בין הראשון לשני, (ומכאן שראויים ישראל להביא קרבן כל שעה אלא שחיסך הכתוב ולא דקדק אחריהם לפי שחס על מונום), ומוכח שקרבן מכפר על דבר שאירע אחרי הפרשה, (שהרי אין לומר שהפסוק מדבר דווקא כשהפרישום בזה אחר זה). ואין לומר שבקרבנות ציבור לב ב"ד מתנה עליהם שלא תחול ההפרשה אלא סמוך להקרבנות, כדי שיכפר על הטומאה שבין הראשון לשני, כדמצינו שקרבנות ציבור סכין מושכתן למה שהן ולכן תמידים שלא הוצרכו לציבור קרבים לקין המזבח אע"פ שנלקחו לשם תמידים. שהרי ר"ש לא סובר שלב ב"ד מתנה, (דס"ל שתמידים שלא הוצרכו לציבור אין נפדים בלא מום, ולרבנן נפדים).

ז. רבי ירמיה שאל את רבי זירא על אופן ששני שעירי עצרת שנשחטו יחד, למה זורקים את הדם של השני, וענה לו רבי זירא שהשני מכפר על טומאה שאירעה בין זריקת הראשון לשני, וא"א להוכיח מדברי רבי ירמיה שעל עשה שלאחר הפרשה היה פשוט לו שמכפר, דדילמא שאלתו היתה בדרך אם תימצי לומר.

עוד דיני שלא לשמה בקרבנות

תודה ששחטה לשם תודת חבירו - לרבה כשרה כיון שנשחטה לשם תודה, ולרב חסדא פסולה משום דבעינן שתישחט לשם תודת שלמים שלו. רבה רוצה להוכיח כדבריו מברייטא שמבואר בה שתודה ששחטה לשם שלמים כשרה, ושלמים ששחטם לשם תודה פסולים, ומשמע שתודה שנשחטה לשם תודה כשרה, והגמ' דוחה שהברייטא הוצרכה לחדש ששלמים לשם תודה פסול אע"פ שתודה קרויה שלמים.

דיני חטאת שנשחטה שלא לשמה - חטאת ששחטה לשם חטא אחר כשרה, ואם נשחטה לשם עולה פסולה, דכתיב "ושחט אותה לחטאת". ואם נשחטה על אחר המחויב חטאת פסולה, דכתיב "עליו" ולא על חבירו, אבל אם חבירו מחויב עולה כשרה, דבעינן חבירו כמוהו שיהא מחויב חטאת. ואם נשחטה על מי שאינו מחויב כלום פסולה, שאין לך ישראל שאינו מחויב עשה, והרי חטאת מכפרת גם על עשה (ק"ו מחייבי כריתות), ואמנם אינה מכפרת כפרה קבועה אלא מקופיא.

ז. עולה שנשחטה שלא לשמה אסור לזרוק את דמה שלא לשמה, דכתיב "מוצא שפתין תשמור", ועוד שאין לשנות יותר ממה שכבר שינה.

שינוי בעולה הבאה לאחר מיתה - אם שחטה לשם קרבן אחר (שינוי קודש) פסולה, אבל אם שחטה לשם בעלים אחר (שינוי בעלים) לרבה כשרה, דבלאו הכי אין בעלים לאחר מיתה, ולרב פנחס בריה דרבי יש בעלים לאחר מיתה, וצריכים היורשים להביא קרבן אחר.

עולה דורון היא להקבלת פני המלך אחרי התשובה, שהרי בלא תשובה "זבח רשעים תועבה", ואחרי תשובה כבר נתכפר בלא עולה. וכן מבואר מדברי ר"ש שאמר שחטאת באה לפני עולה כפרקליט לפני הדורון.

שלא לשמה בפסח -

פסח שנובח לשם קרבן אחר פסול, דכתיב "שמור את חודש האביב ועשית פסח" שיהיו כל עשיותיו לשם פסח, וכן אם נזבח לשם בעלים אחר פסול דכתיב "ואמרתם זבח פסח הוא", אם אינו ענין לשינוי קודש תנהו ענין לשינוי בעלים, ומתיבת "הוא לומדים שהשינוי מעכב בדיעבד, וכיון דגלי בשחיטה ה"ה בשאר עבודות שפסול בדיעבד, ולרב אשי לומדים שאר עבודות מההקש "זאת התורה לעולה ולמנחה וכו' ", שבכל הזבחים לכתחילה לא יחשוב לשם קרבן או בעלים אחר, ושאינן חילוק בין שחיטה לשאר עבודות, ומ"הוא" לומדים שבאשם דלא כתיב "הוא" אלא לאחר הקטרת אימורים, כשר בשלא לשמו, שהרי אפי' אם לא הקטיר אימוריו כלל כשר.

מותר הפסח קרב שלמים דכתיב "וזבחת פסח לד' אלוקיך צאן ובקר", והרי פסח בא מכבשים ועיזים, אלא לומר שמותר הפסח קרב לשלמים שבאים מצאן ובקר.

ח. שלא לשמה בחטאת -

דין לשמה למצוה ולעכב בד' עבודות - חטאת צריכה להשחט לשם חטאת, דכתיב "ושחט אותה לחטאת", וכן צריך לקבל לשם חטאת דכתיב "ולקח הכהן מדם החטאת", וכן צריך לזרוק לשם חטאת דכתיב "וכפר עליו הכהן מחטאתו", וכן צריך זריקה לשם אותו הבעלים דכתיב "עליו" ולא על חבירו, ולומדים מהו' של "חטאתו" ששינוי לשם בעלים אחר מעכב בזריקה, וכל העבודות שעשאו לשם קרבן אחר פסולות דכתיב בחטאת נזיר "והקריב הכהן לפני ד' ועשה את חטאתו ואת עולתו, ומהו' של חטאתו לומדים שאם עשה את העבודות לשם בעלים אחר זה מעכב.

לרבינא לא דורשים ו' יתירא, שאף שמו של מנחתו ונסכו אפשר ללמוד שהם קרבים אפי' בלילה או למחר, אבל מה נדרוש מהו' של עולתו.

ולכן רבא אומר שלומדים שינוי קודש מחטאת מצורע דכתיב בה "ועשה הכהן את החטאת", ושינוי בעלים לומדים מ"וכפר על המיטהר".

הגמ' דוחה שא"א ללמוד חטאות מהדדי, דחטאת נזיר ומצורע יש עימהם דמים אחרים, וחטאת חלב יש בזה איסור כרת, וחטאת חלב ומצורע א"א להתירם, וחטאת חלב ונזיר אין בהם קולא לדלים.

ולכן הגמ' אומרת שלומדים מההקש לשלמים מ"וזאת התורה וכו' " שלמצוה בעינן שלא יהיה לא שינוי קודש ולא שינוי בעלים, ומהפסוקים הנ"ל לומדים שבחטאת זה מעכב.

ח: ולומדים חטאת הבאה על עבודת כוכבים מחטאת חלב, דבשניהם יש כרת, ולומדים חטאת של שבועת העדות ושל ביטוי שפתים ושל טומאת מקדש וקדשיו, מבמה הצד מחטאת חלב וחטאת נזיר ומצורע.

דין פסח שנשחט שלא לשמו שלא בזמנו

פסח שנשחט שלא לשמו, אם נשחט בזמנו פסול, ואם נשחט שלא בזמנו כשר.

והמקור שבשנשחט שלא בזמנו כשר, הוא מדכתיב "ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים לד' " ללמד שכל דבר הבא דווקא מן הצאן והיינו פסח יהיה שלמים כשקרב שלא בזמנו. דהא דכתיב "לזבח" רבויא הוא, דהוה מצי למיכתב לשלמים, והיכא דיש יתור לא דורשים כלל ופרט וכלל אלא רבוי, והתרבה פסח שנשחט לשם כל הזבחים שנעשה שלמים. ולתוס' כוונת הגמ' שדורשים כאן רבוי מיעוט ורבוי.

והגמ' (ט.) מוכיחה דאיירי בפסח, דכתיב "מן הצאן" דבר השווה בכל הצאן כבשים ועיזים, כפסח, אבל אשם אינו בא אלא מן העיזים. ומ"מ דורשים שאינו בא מבין ב' שנים ומן הנקיבה. והא דכתיב "כבש" בא לרבות שמקטירים בפסח את האליה, והא דכתיב "אם כבש" בא לרבות שפסח שעברה שנתו ושלמים הבאים מחמת פסח לכל דיני שלמים, והיינו סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק. ומ"אם עז" לומדים שעז אינה טעונה הקטרת אליה.

והא דבעינן ללמוד שפסח שעברה שנתו קרב שלמים, ולא לומדים דין זה מ"מן הצאן" שהרי זה מותר הפסח, או שגלמוד מדכתיב "וזבחת פסח לד' אלוקיך צאן ובקר" שמותר הפסח יהיה שלמים הבאים מן הצאן והבקר, שהרי פסח עצמו אינו קרב מן הבקר. (ט.).

וצ"ל שצריך ג' קראי, אחד לפסח שעבר זמנו ושנתו, ואחד לפסח שעברה זמנו ולא שנתו, ואחד לפסח שלא עברה לא שנתו ולא זמנו, וקמ"ל שבכל אופנים אלו הוי שלמים. (ט:).

ואין לומר שהפסח יהיה דינו כאותו קרבן שנשחט לשמו, לפי שדוחים קדשים הנאכלים אצל כל אדם לקדשים הנאכלים אצל כל אדם, או דנימא דדוחין קדשים קלים אצל קדשים קלים ולא אצל קדשי קדשים. (ח:).

ט. ואין אומרים שאם שחט פסח לשם מעשר דינו כמעשר, ונ"מ דלא בעי נסכים ולוקה עליו משום לא יגאל. דכתיב במעשר "העשירי יהיה קודש" זה מעשר ואין אחר מעשר.

ואין לומר שאם שחט פסח לשם בכור דינו כבכור, ונ"מ שאינו טעון נסכים, ויתנו אותו לכהנים. דילפינן עברה עברה ממעשר, שהוא בכור ואין אחר בכור.

ואין לומר שאם שחט פסח לשם תמורה יהיה דינו כתמורה, ונ"מ שילקה עליו, ויעבור ב"לא ימכר ולא יגאל. דכתיב "והיה הוא ותמורתו" הוא תמורה ואין אחר תמורה.

ואין לומר שאם שחט פסח לשם תודה יהיה דינו כתודה, ונ"מ שיהיה טעון לחם. דלא יתכן שמוותר תודה עצמה א"צ לחם, ופסח שקרב לשם תודה יהיה טעון לחם.

דין חטאת ששחטה לשם חטאת מסוג שונה או לבעלים אחר

ט: חטאת ששחטה לשם חטאת נחשון דחנוכת הנשיאים פסולה, ואין לומר שדורשים מ"זאת תורת החטאת" שיהא תורה אחת לכל החטאות, שהרי במנחה מצינו שמנחות שנקמצו שלא לשמן

כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, שהרי המעשים מוכיחים אם היא מחבת או מרחשת, בלולה או חריבה, וממה שצריך לטעם זה מבואר שלא דורשים "וזאת תורת המנחה" תורה אחת לכל המנחות.

חטאת ששחטה ע"מ שיתכפר בה מי שכבר מת כמו נחשון כשרה, דאין כפרה למתים.

חטאת ששחטה לשם חטאת נזיר או מצורע אין מחשבה זו פוסלת, דהני עולות נינהו דהם באות להכשיר ולא לכפרה, והשוחט חטאת על מי שמחויב עולה כשרה. וי"א שאם שחט חטאת לשם חטאת נחשון או חטאת נזיר ומצורע פסולה, כיון שהם עולות.

חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם או חטאת עבודת כוכבים, כשרה. ואם שחטה לשם חטאת דטומאת מקדש וקדשיו יש להסתפק אם כשרה כיון שבשניהם יש כרת, או פסולה כיון שהיא באה בעולה ויורד.

שיטת רב אחא בריה דרבא שבכל האופנים ששחט לשם חטאת מסוג אחר החטאת פסולה, דכתיב "ושחט אותה לחטאת" לשם אותה חטאת, והיכא ששחטה לשם בעלים אחר, אם שחט חטאת חלב על מי שמחויב חטאת דם או חטאת עבודת כוכבים פסולה, ואם השני מחויב חטאת נזיר או מצורע כשרה, ואם הוא מחויב חטאת דטומאת מקדש וקדשיו הוי ספק. תיקו.

אם מחשבים מעבודה לעבודה

השוחט לשמה ע"מ לזרוק דמה שלא לשמה, לריו"ח פסולה ולר"ל כשרה, ומחלוקתם היא אם מחשבים מעבודה לעבודה ולומדים ממחשבת פיגול שהשוחט זבח ע"מ לזרוק דמו למחר הוי פיגול, או לא.

חדש ב'תמצית'

קו עדכונים ושיעורים

בקו תוכלו לשמוע: מידע כללי, עדכונים, רשימת נקודות ההפצה, שיעורים.

02-3131-465

הדרך ללמוד - להגות - ולזכור

קורס חדשני מקצועי וייחודי

הקורס יצא לדרך בירושלים ובמודיעין עילית. ניתן לשמוע את השיעור הראשון חינם בקו המערכת הנ"ל.

להרשמה לשמיעת כל השיעורים יש להתקשר 055-400-7977 (קומה כשרה חדשה)

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי / עמוד היומי /

משנה ברורה / חפץ חיים / ואהבת חסד

ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669

- במייל 7692282@gmail.com

- בנדרים פלוס קופת לדעת.

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, 81

זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת 'יפה נוף'.

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים

על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף

היומי בהלכה).

- בנקודות ההפצה

- במייל 7692282@gmail.com

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.